

22—23 maj.

Debatter m. m.

Måndagen den 22 maj.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Petersson, Emil, ang. ifrågasatt driftinskränkning vid örlogsvarvet i Karlskrona	3
av herr Osvald ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna	4
av herr Persson, Karl, om underlättande av bostadsbyggandet på landsbygden	4
av herr Bergh ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmaner	10
av herr Lundgren ang. centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnadsärenden	14
Svar på fråga av herr Lundgren ang. tidpunkten för beredande av viss ersättning åt städer, som hålla statspolis	16
Svar på interpellation av herr Cassel ang. lantbruksdirektörers förordnande såsom expropriationstekniker m. m.	17

Tisdagen den 23 maj.

Studentsociala stödåtgärder m. m.	31
Statsråds pensionsrätt	38
Lönefyllnad åt vissa tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljungbyhed ..	38
Statens avdikningsanslag	40
Bidrag till jordbrukets rationalisering	44
Höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.	46
Kompensation till kommuner för skatteförlust m. m.	86
Lagförslag om svenskt medborgarskap	89

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 23 maj.

Andra lagutskottets memorial nr 48, ang. sammanjämkning i fråga om tillägg å vissa ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen m. m.	30
Bankoutskottets memorial nr 19, angående uppskjutande av behandlingen av vissa ärenden	30

	Sid.
Första lagutskottets memorial nr 28, ang. fortsatt tillämpning av lagen med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebodelags vinstmedel m. m.	30
Andra lagutskottets memorial nr 47, om ändring i lagen ang. lösdrivares behandling m. m.	30
Jordbruksutskottets memorial nr 49, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	31
Utrikesutskottets utlåtande nr 14, om Sveriges anslutning till en överenskommelse ang. intereuropeiska betalningar och kompensationer 1949/50 m. m.	31
— nr 15, ang. handelsöverenskommelse mellan Sverige och det ockuperade Japan	31
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, ang. kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m.	31
— memorial nr 19, ang. sammanjämkning i fråga om pension åt kommunala förtroendemän	31
Statsutskottets utlåtande nr 156, ang. anslag till inskrivningskostnader	31
— nr 157, ang. disposition av medel för skjutbana för Södra skånska infanteriregementet i Ystad	31
— nr 172, ang. studentsociala stödåtgärder m. m.	31
— nr 173, ang. anslag till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna m. m.	37
— nr 174, ang. anslag till skyddsarbeten å Uppsala domkyrka	37
— nr 175, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	37
— nr 176, om Internationella arbetsorganisationens rekommendation ang. yrkesvägledning	37
— nr 182, ang. teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m.	37
— nr 183, ang. ändringar i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena m. m.	37
— nr 184, ang. tjänste- och familjepensionering för statsråd	38
— nr 185, ang. retroaktiv lönefyllnad åt vissa e. o. tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljungbyhed	38
— memorial nr 187, ang. sammanjämkning i fråga om grunderna för det s. k. trekronorsbidragets bestridande	40
Jordbruksutskottets utlåtande nr 47, ang. täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti m. m.	40
— nr 48, ang. statens avdiktningens anslag m. m.	40
— nr 53, ang. upplåtelsevillkoren för kronotorp m. m.	46
Bevillningsutskottets betänkande nr 57, ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.	46
Statsutskottets utlåtande nr 186, ang. kompensation till kommuner för skatteförlust m. m.	86
Första lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ändring i lagen om försäkringsrörelse	89
— nr 27, ang. förslag till lag om svenskt medborgarskap	89
— nr 29, ang. kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m.	93
Andra lagutskottets utlåtande nr 43, ang. ändring i förordningen om mödrahjälp	93
— nr 44, ang. sättet för utbetalning av de allmänna barnbidragen m. m.	93
— nr 45, ang. kommuns bidrag till kostnader för folktandvården	93

Måndagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Ang. ifrågasatt driftsinskränkning vid örlogsvarvet i Karlskrona.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet VOUGT hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Emil Peterssons interpellation angående ifrågasatt driftsinskränkning vid örlogsvarvet i Karlskrona. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stenciliserad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga A fogat vid detta protokoll.

Ordet lämnades nu till herr statsrådet Voug, som gav en kort sammanfattning av svaret.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för hans svar.

Några dagar innan interpellationen framställdes, hade dåvarande souschefen för marinförvaltningen amiral Ericson överläggning med varvsledningen i Karlskrona om arbetstillgången vid marinverkstäderna därstädes. Efter sammanträdet meddelades, att omkring tvåhundra man vid varven i Karlskrona och Stockholm måste entledigas vid stundande halvårsskifte. Självfallet väckte denna bebådade reducering av arbetarstammen oro bland de anställda i Karlskrona, vilken oro även avspeglades i stadens tidningar.

Sedan emellertid försvarsministern utverkat, att anslaget till underhåll av flotans fartyg ökats med 1 miljon kronor utöver i statsverkspropositionen äskat belopp, har befarad arbetslöshet vid Karlskronavarvet avvärjts för bortåt ett

år framåt. Jag tackar försvarsministern för detta ingripande och ber honom att även i fortsättningen följa utvecklingen på denna front. Det är ju icke fråga om subventioner till varvet eller om att kasta bort pengar till ingen nytta. Vi få reell valuta för lämnade anslag, och det är ett riksintresse att hålla vår materiel och våra örlogsfartyg i bästa möjliga skick.

Utsikterna att få civila beställningar vid varvet i Karlskrona äro enligt senare tiders erfarenheter att döma tyvärr tämligen ringa, beroende på stadens geografiska läge, hård konkurrens från svenska och utländska civila varv och brist på stora industrier, vilka ibland behöva anlita varven för hjälp med ett eller annat specialarbete.

Jag förmodar, att regeringen vill ta under välvilligt övervägande marinförvaltningens framställning om bemyndigande att i brådskande fall utan att inhämta regeringens tillåtelse få sända representanter till grannländerna, då det gäller arbetsobjekt för varven.

Utän att göra något påstående vill jag i detta sammanhang ifrågasätta, om varvens ledning har tillräcklig handlingsfrihet att vid avgivande av anbud m. m. till civila beställare själv bestämma utan att först rådgöra med högre myndighet.

Med stor tillfredsställelse har jag bemärkt, att varvet i Karlskrona får bygga minsvepare, och jag hoppas att varvet blir gynnat vid fördelningen av blivande militära arbetsobjekt. Det finns starka skäl, som tala härför. Staden har gång på gång måst vidkännas indragning av militär eller överflyttning av dem till annat håll och därmed förlorat betydande skatteintäkter. Detta förhållande bör beaktas, när frågan om reducering av personalen vid varvet åter blir aktuell.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. militära övningsmarscher inom nationalparkerna.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **VOUGT** hade meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr **OSVALD**s interpellation angående militära övningsmarscher inom nationalparkerna. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stenciliserad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga B fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet **Voug**t erhöll nu ånyo ordet och gav en kort sammanfattning av svaret.

Herr OSVALD: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra ett tack för det svar han lämnat på min interpellation och alldeles särskilt för den mångsidighet, med vilken han velat belysa frågan. Jag skall tillåta mig att med några ord kommentera de uttalanden, som gjorts av de hörda remissinstanserna.

Yttrandet från länsstyrelsen i Norrbottens län synes mig vittna om en numera lyckligtvis sällsynt likgiltighet för de syften, som de av Kungl. Maj:t och riksdagen avsatta nationalparkerna äro avsedda att tjäna, och för de lagar, som stiftats till skydd för nationalparkerna. Om, säger länsstyrelsen, marschen genom nationalparkerna »varit av väsentlig betydelse för rikets försvar, lärer detta intresse böra äga företräde framför angelägenheten att skydda nationalparkerna». Med dylika självklara satser besvaras icke den fråga, som ställdes i interpellationen.

Desto mera glädjande är den förståelse för naturskyddets intressen och syften, som kännetecknar uttalandena från de militära myndigheterna. Denna förståelse står för övrigt i god samklang med det intresse, som andra militära myndigheter och organ visat naturskyddsarbetet, och som haft till följd att naturskyddets representanter och talesmän vid flera tillfällen fått nöjet att samarbeta med representanter för försvarsväsen-

det för att gemensamt söka lösa vissa problem i samband med de militära övningarna. Det är också med största tillfredsställelse som naturskyddsintresserade personer landet runt erfarit, att arméchefen redan utfärdat order om att övningar med trupp inom nationalparker icke finge företagas utan att först vederbörligt tillstånd inhämtats.

Vad slutligen herr statsrådets eget uttalande beträffar, vill jag blott säga, att det är sant att någon större skadeverkan hittills icke kunnat förmärkas, vilket jag för övrigt framhöll redan i min interpellation. Däremot är det ännu för tidigt att nu uttala sig om eventuella framtida skadeverkningar. Jag tillåter mig emellertid att fästa största vikt vid herr statsrådets på de militära myndigheternas uttalanden grundade yttrande, att nationalparkerna i regel icke böra utnyttjas såsom övningsområden. De av arméchefen utfärdade bestämmelserna äro också ur naturskyddets synpunkt fullt betryggande.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om underlättande av bostadsbyggandet på landsbygden.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **MÖLLER** hade förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr **Karl Perssons** interpellation om underlättande av bostadsbyggandet på landsbygden. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stenciliserad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga C fogat vid detta protokoll. Ordet gavs nu till herr statsrådet **Möller**, som lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få uttala mitt tack för svaret. Jag kan däremot inte vitsorda, att jag till alla delar är nöjd med detta svar. Herr statsrådet anser ju, att förhållandena äro bra som de äro. Ja, det är nog inte så mycket de utfärdade

Om underlättande av bostadsbyggandet på landsbygden.

föreskrifterna som det är fel på — de lägga kanske inte i och för sig några hinder i vägen för byggnadsbidrag och byggnadslån på landsbygden — utan det är väl snarare så, att de tillämpas på ett sådant sätt, att de försvåra möjligheterna för dem, som vilja bygga på landsbygden, att få bostadsbidrag och bostadslån och även i viss mån byggnadstillstånd.

Vad först beträffar de båda fall, som jag har tagit som exempel i min interpellation, är ju den tomt i Vinslövs landskommun, som inte blev godkänd — den blev ju inte ens godkänd för avstyckning — belägen ungefär en kilometer från köpingens gräns, ett femtiotal meter från allmän väg och busshållplats och cirka en halv kilometer från skola och handelsbod. Beträffande uppgiften, att tomten saknar godtagbara anordningar för vatten- och avloppsledningar, förhåller det sig på det sättet, att det är mycket lätt att anordna avloppsledningar precis på samma sätt som grannfastigheterna ordnat denna fråga, nämligen genom en septictank och med avlopp i ett öppet dike. Borrade brunn finns inte på området, men marken är sådan, att det går mycket lätt att gräva en brunn. Om borrade brunn skulle sättas som absolut villkor för att få byggnadstillstånd och lån, skulle detta medföra så stora kostnadsfördyringar, att bostadsbyggande på landsbygden nästan förbjödes, utom möjligen i samband med nyuppkomna tätorter. Vattnet i en borrade brunn är väl för övrigt inte alltid bättre än vattnet i en grävd brunn. Det har ju visat sig, att det även kan vara fel på vattnet i borrade brunnar, medan å andra sidan grävda brunnar kunna lämna ett klanderfritt vatten.

Det har väckt rätt stor förvåning i bygden, att inte byggnadstillstånd kunnat lämnas för denna tomt. Vad beträffar påståendet att vederbörande själv skulle ha sagt, att han inte särskilt eftertraktade denna tomt, men att det skulle vara svårt att få tag i andra tomter, därför att ingen vill sälja tomter, har det väl i stället förhållit sig så, att

det har varit svårt att skaffa en tomt, som länsbostadsnämnden velat godkänna.

Vad så beträffar den andra tomten i grannkommunen, ligger ju också den utmed allmän väg, eller i varje fall i omedelbar närhet av sådan väg, och det finns också busslinje, skola och handelsbod. Vatten finns inte där heller, men grannfastigheten har borrade brunn, och man planerar en samordning för gemensamt vatten.

I båda dessa fall ha vederbörande fått i det ena fallet skriftlig rekommendation att i stället bygga i Vinslövs köping och i det andra fallet en muntlig sådan att i stället bygga i Önnestads municipalsamhälle. Inte heller i municipalsamhället finnas några gemensamma avloppsledningar, åtminstone inte ännu. Det enda som finns är en generalplansutredning.

Det är givetvis alldeles riktigt som statsrådet säger, att bostadsstandarden skall och bör vara lika stor på landsbygden som i städerna, men om vederbörande inte kan få tillstånd att bygga på den rena landsbygden, gör ju inte detta tal någon nytta, utan då blir det ju inga med de nya standardutrustningarna försedda hus på landsbygden, utan folk får bo kvar i de gamla bristfälliga bostäderna. En annan sak är kanske, att de rent samhällshygieniska kraven inte behöva vara fullt så stora på den rena landsbygden som i städer och samhällen, eftersom där är tätare bebyggelse och större anhopning av människor. Sedan kan det ju kanske diskuteras, om inte kraven på standard äro så höga, att detta minskar möjligheterna för det stora flertalet att komma i åtnjutande av nya förbättrade bostäder. Det är ju inte säkert, att vårt lands resurser i ekonomiskt avseende och i fråga om material tillåta ett bostadsbyggande i den utsträckning som behövs och att därför den nuvarande bostadsbristen kanske inte kan hävas under överskådlig tid.

Om utvecklingen skall fortgå i samma riktning som hittills, vilket alltså skulle betyda att det praktiskt taget in-

Om underlättande av bostadsbyggandet på landsbygden.

te kommer att beviljas några tillstånd till bostadsbyggande på landsbygden, i varje fall inte med hjälp av statliga bidrag och lån — jag undantar då rena jordbruksfastigheter och lantarbetarbostäder — blir resultatet, att den rena landsbygden kommer att bli ännu mer uttunnad med en åtföljande utarmning i fråga om kulturella möjligheter, samfärdsmedel, butiker och allt sådant. Om landsbygden kommer att befolkas endast av människor, som genom sina jordbruks belägenhet och sitt arbete som lantarbetare äro nödsakade att bo kvar på landet, uppstår det givetvis stora svårigheter i synnerhet att ordna skolväsendet i framtiden.

Visserligen är svaret på min interpellation ganska avvisande, men enligt vad representanter för lokala förmedlingsorgan i min hemtrakt talat om för mig har interpellationen redan lett till en förbättring såtillvida att de statliga myndigheterna inte längre ställa sig så fullständigt avvisande till ansökningar om lån och byggnadstillstånd från landsbygdens folk som de gjorde tidigare. De uppmana åtminstone inte direkt eventuella lånesökande att flytta in till tätorter, och då är ju ändå något vunnet med denna interpellation.

Det är kanske förmäta, men jag skulle gärna vilja rekommendera herr statsrådet att i en cirkulärskrivelse till länsbostadsdirektörerna uppmana dem att inte vara så mycket diktatorer utan i stället vara litet mera hjälpare och rådgivare. För hela vårt lands framtida trivsel och välbstånd är det säkert till nytta, om bebyggelsen blir mera spridd och inte så koncentrerad till redan befintliga eller planerade tätorter som den nuvarande utvecklingen tycks visa hän emot.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag vill bara med några ord beröra den fråga, som interpellanten här tagit upp. Det är en fråga, som är i högsta grad aktuell på landsbygden, och jag instämmer i interpellantens uttalande nyss, att landsbygdsbefolkningen har stora svårighe-

ter att kämpa med när det gäller att ordna byggnadstillstånd och lån till bostadsbyggande och att ofta den, som skall bygga en bostad, hellre tar de tomter och byggnadsanordningar, som i förväg äro iordningställda i städerna, därför att det är för besvärligt att bygga på landsbygden.

Det är kanske alldeles riktigt som siatsrådet säger — jag läser i det svar, som här utlämnats i förväg — att egna hemslånegivningen som sådan inte verkar därhän, att möjligheterna för personer på landsbygden att få lån skulle försvåras, men om man betraktar alla de omständigheter tillsamman tagna, som utgöra förutsättningar för att en person skall kunna bygga på landet, måste det sägas, att läget är sådant, att det är ganska svårt att få lån och byggnadsmöjligheter.

Vi ha fått nya byggnadslagbestämmelser, och vi ha fått en hel del andra föreskrifter när det gäller avlopp och dylikt. Dessa saker kommo så hastigt på för de lokala myndigheterna, att de faktiskt inte alla varit vuxna uppgiften att tillämpa dessa bestämmelser och föreskrifter. Jag har litet praktisk erfarenhet på detta område, och jag har följt några speciella fall, och det har visat sig att det tagit både ett och två år, innan man kommit till rätta med relativt enkla förhållanden. Det gäller bland annat här frågan om vad som skall anses som tätort och inte tätort, när lantmätaren skall göra en avstyckning. Är en ort att betrakta såsom tätort eller, som det visst heter, föremål för tätbebyggelse, får lantmätaren inte avstycka tomten, förrän avloppsledningar äro projekterade och godkända. När dessa bestämmelser kommo till för något år sedan, blev det ett stånd i det hela, som verkade mycket förryckande. Det finns inte heller arbetskraft tillgänglig, som kan utföra dessa undersökningar och upprätta förslag, och de lokala myndigheterna ha i regel inte tillräcklig erfarenhet för att på allvar kunna ta itu med dessa uppgifter. Resultatet blir följaktligen, att den, som skall bygga, ger upp därför att det är

Om underlättande av bostadsbyggandet på landsbygden.

för svårt. I många fall har det nog också saknats praktiska möjligheter att komma till rätta med dessa förhållanden. Det lär ju finnas dispensmöjligheter, men de lokala myndigheterna ha inte varit speciellt inställda på att befärja byggandet, eftersom detta ju varit kvoterat och det varit svårt att få byggnadstillstånd. Det hela har resulterat i att man har byggt på sådana orter, där det funnits iordninggjorda tomter, således i de större samhällena, och så har landsbygden gått miste om byggnader, som eljest självfallet skulle ha uppförts där.

Jag tillåter mig vädja till herr statsrådet att verkligen departementalt undersöka de möjligheter som stå till förfogande för att åstadkomma planer, när det gäller vatten och avlopp, och att söka få de statliga myndigheterna i här berörda fall att genom samordnande åtgärder åstadkomma ett fortgående bostadsbyggande på landsbygden, en sak som måste betecknas såom en synnerligen trängande uppgift.

Herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag har tyvärr inte tillfälle att gå in på någon utförligare debatt i denna fråga, eftersom jag skall lämna ett par interpellationssvar i andra kammaren också.

Jag vill här endast säga, att jag har, då det gäller den rena landsbygden, förordat en mjuk tillämpning av bestämmelserna rörande vatten och avlopp. Jag kan inte nu redogöra för alla dessa fall, men jag skall ta vinslövsfallet, och jag tillåter mig ställa den frågan, om kammarens ledamöter verkligen mena att detta ärende är felbehandlat.

Enligt de uppgifter, som jag har från länsbostadsdirektören där nere, ligger i vinslövsfallet den tomt, som vederbörande ville bebygga, 600 meter från köpingsgränsen. Det har där uppstått en bebyggelse, som blivit ett slags randbebyggelse till köpingen, och denna tomt ligger inom detta område. Enligt mina uppgifter blir det svårt att på denna tomt anordna vatten- och av-

loppledningar, under det att det är mycket enkelt att ordna den saken, om vederbörande i stället köper en tomt i köpingen, där detta redan är klart.

Om bestämmelserna tillämpas på det sättet, att man inte direkt upptrar uppkomsten av en randbebyggelse till ett äldre tätortssamhälle, har det min välsignelse, ty sådana randområden kallar jag inte rena landsbygden. Denna randbebyggelse har medfört olägenheter, som vi av gammalt haft att kämpa med. Vartenda större samhälle har i tidigare år runt omkring sig fått ytterst illa byggda randsamhällen. Det var ingalunda särskilt bra i exempelvis Hagalund eller i Solna ännu vid den tid då jag flyttade till Stockholm. Där har ju skett en oerhörd förbättring under de år som gått, men där hade vi förut en sådan där typisk randbebyggelse. Kungl. Maj:t har gång på gång nödgats genomföra inkorporeringsbeslut för att få de sanitära förhållandena — det har varit ett av motiven — i dylika randsamhällen i ett tillfredsställande skick. Vad jag nu sagt gäller alltså vinslövsfallet.

Det andra fallet är kanske litet dunklare, men jag måste säga, att om denna uppgift är riktig, att det skulle kosta omkring 6 000 kronor att gräva en brunn, har man gjort vederbörande, jag höll på att säga, en mycket betydande tjänst, då man inte utan vidare har beviljat hans ansökning.

I dessa båda fall, som här äro åberopade, kan jag därför inte förebrå länsbostadsnämnden, att den har begått några fel. Sedan vet jag mycket väl, att det var ett tag då man från bostadsstyrelsens sida var mycket sträng i tillämpningen av lagen även när det gäller den rena landsbygden. Men jag vill säga, att jag för min del — ehuru det visserligen inte fattats några officiella beslut på den punkten — ganska energiskt förordat en relativt mjuk tillämpning i sådana fall, där det skulle bli verkliga svårigheter för vederbörande att ordna sin vatten- och avloppsfråga, och det har också hänt, att Kungl. Maj:t på besvär ändrat beslut av bostadsstyrelsen när det gällt dessa frågor för att i praxis

Om underlättande av bostadsbyggandet på landsbygden.

visa att vi inte önska en alltför hård tillämpning av bestämmelserna på detta område.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När det gäller sådan bostadsbebyggelse, som det här varit tal om, händer det många gånger vid prövningen av ansökningar om statliga lån, att man söker få byggena förlagda till vissa områden, och detta leder ofta till att på den rena landsbygden inte kunna uppföras bostäder i den utsträckning som skulle vara önskvärd. Å andra sidan är det klart, att om en mängd bostadshus byggas inom ett område, så måste man sörja för att vatten- och avloppsfrågan ordnas.

Nu har det visat sig ta mycket lång tid, om man vill lösa både vatten- och avloppsfrågorna på samma gång. Avloppsledningarna äro mycket dyra att anlägga, och det är omöjligt att utföra dem utan statsbidrag. Jag har därför i den bostadsnämnd jag tillhör varit inne på den tanken, att man skulle kunna nöja sig med att, åtminstone om inte något större område bebygges, anordna gemensam vattenförsörjning men låta var och en ordna avloppsfrågan för sig. Distriktsingenjören för vatten och avlopp anser, att om vattnet tages på ett avstånd av 150 eller 200 meter från bebyggelsen, kan man vara säker på att slippa ifrån föroreningar. En gemensam vattenanläggning behöver ju inte bli så dyrbar, men skall man börja anlägga avloppsledningar i alla sådana mindre bebyggelseområden, måste kostnaderna bli mycket höga, och dessutom tar det hela mycket lång tid. Särskilt på platser med sandbotten tror jag det är ganska lätt att vid en mindre bebyggelse ordna särskilda avloppsledningar med septic-tankar och dyligt för varje bostadshus utan att någon som helst risk för föroreningar behöver uppstå.

Det kan inte hjälpas att man många gånger har fått intrycket att det är fråga om en direkt avsikt att tvinga in nybyggena till större samhällen, oavsett om den, som ville bygga, kanske har sina

rötter ända sedan urminnes tider ute på den rena landsbygden. Många skulle säkerligen önska att få bygga sina bostäder på olika ställen ute på landsbygden, men distriktsingenjörerna titta på platsens lämplighet för bebyggelse och säga kanske nej. Börjar man bygga på en plats, kan det lätt bli flera andra byggen, och då blir genast vatten- och avloppsförsörjningen ett problem. Men om man går in för att ordna vattenförsörjningen gemensamt i mindre bebyggelseområden, tror jag att man skall kunna lösa hela frågan ganska billigt.

Det skulle också vara önskvärdt, om man kunde uppmjuka föreskrifterna för statliga lån och bidrag något, så att var och en med statliga lån skulle kunna uppföra sin bostad på den plats, där han helst önskar bo, även om han kanske inte har sitt arbete just där. Man bör inte, som nu sker, tvinga människorna att flytta in till samhällena.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag skall inte blanda mig i diskussionen om de exempel berörande en viss ort, som interpellanten har dragit fram, utan jag vill yttra mig om läget, sådant jag tror att det i allmänhet är på landsbygden i detta fall. Jag vill därvid något utförligare än jag nyss gjorde beröra några speciella svårigheter.

Jag kan inte undgå att konstatera, att svårigheterna när det gäller att bygga ute på landsbygden äro så pass stora just på grund av berörda förhållanden, att den ganska allvarliga följden blir att åtskillig bebyggelse därigenom överföres från den rena landsbygden till städer och större tätorter. Jag förstår statsrådet Möller, när han säger att man vill undvika en splittrad bebyggelse utan ordning och reda i randsamhällen och att det är bättre att föra samman bebyggelsen i ordnade enheter, men i de fall jag närmast tänker på gäller det den rena landsbygden. Även där söker man ordna en gemensam service i fråga om vatten och avlopp och dylika ting och strävar därför efter en i viss mån central bebyggelse. Detta är även ute på

Om underlättande av bostadsbygandet på landsbygden.

landsbygden en lycklig utveckling — det är de gamla byalagen som återuppstå, skulle man kunna säga, med de fördelar detta kan ha.

Gällande lagbestämmelser göra det emellertid mycket svårt för vederbörande lantmätare, när han skall bedöma, om en bebyggelse är att anse som tätbebyggelse eller inte. Han vill vara säker på sin sak och säger därför kanske i tveksamma fall att en tätbebyggelse nog får anses vara för handen, och så vägrar han att avstycka den tomt det är fråga om, innan mycket omfattande utredningar och förslag beträffande avloppsledningar blivit klara och i vederbörlig ordning godkända. Anhopningen av ärenden gör emellertid, att denna procedur tar inte bara ett utan flera år, och under tiden finns det ingen möjlighet att bygga. När det gäller den praktiska handläggningen av dessa frågor har man kommit fram till att en avstyckning skall kunna ske, sedan förslag beträffande avloppsledningar blivit uppgjort och granskat av vederbörande ingenjör i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Men vid lagtillämpningen är vederbörande lantmätare hänvisad till en subjektiv tolkning av bestämmelserna, och för att inte riskera att bli slagen på fingarna vägrar han för säkerhets skull avstyckning.

Då det gäller den tekniska proceduren för att få förslag om avlopp och vattenförsörjning uppgjorda har det faktiskt under de senaste åren inte funnits tekniskt utbildade krafter till förfogande. Jag passar här på att säga, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ingenjörer i respektive distrikt inte tillnärmelsevis ha möjligheter att klara alla uppgifter. Av samtal, som jag haft med ledningen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vet jag att man är mycket ledsen över att det skall vara på detta sätt, men vad hjälper ledsnaden hos myndigheterna och hos dem, som skola bygga, eller i den kommun, som skall stå för anläggandet av ledningarna?

Jag vill inte klandra strävandena att skapa en i olika avseenden välordnad bebyggelse, men skola föreskrifterna tillämpas i den utsträckning som nu är

fallet, måste man också från statens sida tillse att de kontrollmyndigheter, som skola handhava lagtillämpningen, äro tillräckligt utrustade med arbetskraft och dylikt. Därför vill jag alldeles bestämt vädja till vederbörande i regeringen, som handlägger dessa frågor, att man på ett annat sätt än hittills förser de här ifrågavarande myndigheterna med erforderlig personal, ty eljest kommer det att fortgå som nu: å ena sidan hindras bebyggelsen ute på landsbygden, där man vill ha den, och dras i stället till städer och tätorter, samtidigt som man å andra sidan med åtgärder av olika slag söker hindra inflyttningen till tätorterna. Man har här ett exempel på att man inte vet vad den ena handen eller den andra gör. Det går inte i längden att fortsätta på det viset.

Jag skulle tro att ganska mycket kan vinnas med relativt enkla medel. Jag har fått den uppfattningen att de myndigheter som praktiskt handlägga dessa ärenden — länsarkitekter, lantmätare, distriktsingenjörer i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och ytterligare några andra — känna sig i någon mån lämnade utan stöd av vederbörande centrala organ här uppe i Stockholm. En konferens för att dryfta de olika problemen och skapa kontakt mellan de skilda instanserna skulle antagligen ha ett ganska stort värde.

Det är detta läge som gjort, herr talman, att jag vågat taga till orda i denna interpellationsdebatt, som ju rör vissa speciella förhållanden, under det att mitt yttrande och min vädjan gälla byggnadsförhållandena å landsbygden i allmänhet.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Jag skall bara be att med några ord få beröra vad statsrådet nu senast anförde.

Det skulle naturligtvis strida mot allt ekonomiskt förnuft, om var och en skulle kosta på 6 000 kronor för att få en borrad brunn, men så oförnuftiga äro ju inte människorna, att de ordna en sak på det viset. Om någon har borrat en brunn på en plats och någon an-

Ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

nan bygger i närheten, är det väl nästan otänkbart att man inte ordnar ett samarbete, oberoende av om det finns några stränga restriktioner i det avseendet eller inte.

Jag instämmer fullkomligt i att man inte bör tillåta någon oreglerad bebyggelse i närheten av städer och samhällen. Jag vet mycket väl, att sådan oreglerad bebyggelse har förekommit och att den har medfört stora besvär för framtiden. Men de lokala förmedlingsorganen skola väl ändå anses ha någon kompetens att bedöma sådana frågor.

Statsrådet har ju anfört, att det bör vara ett intimt samarbete mellan länsbostadsnämnderna och förmedlingsorganen, men i de fall jag här pekat på har det inte varit något sådant samarbete, utan vederbörande länsbostadsnämnd, länsarbetsnämnd och distriktsingenjör ha ställt de lokala förmedlingsorganen vid sidan och själva avgjort frågorna, för det mesta i negativ riktning.

Jag skulle vilja förorda att de lokala förmedlingsorganen — när vi nu ha fått dem — åtminstone i någon mån få vara med och bestämma, hur dessa frågor skola ordnas. De ha ju ändå de största möjligheterna att företräda och klargöra de rent lokala synpunkterna på ifrågasvarande problem.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

Herr statsrådet LINGMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Berghs interpellation angående tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner, erhöll nu ordet och yttrade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Bergh till statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle lämna kammaren en översiktlig redogörelse över den praxis som Kungl. Maj:t låtit utbilda för bestämmande av samman-

träffande förmåner enligt 27 § i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente?

Då det ankommer på mig att handlägga frågor av den art, som avses i interpellationen, har denna överlämnats till mig för besvarande.

Den av interpellanten berörda paragrafen i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente innehåller bestämmelser dels om reglering av sammanträffande tjänstepensionsförmåner och dels om reglering i vissa specialfall av sammanträffande löne- och pensionsförmåner. Då av interpellationen synes framgå, att det är spörsmålet om reglering av sammanträffande tjänstepensionsförmåner som interpellanten önskar få närmare belyst, kan jag här inskränka mig till att behandla denna fråga. Med hänsyn till frågans tämligen komplicerade och svårlösta beskaffenhet anser jag lämpligt att inledningsvis erinra om motiven för gällande bestämmelser i ämnet.

Förutsättningarna för rätt till tjänstepension äro enligt de statliga pensionsbestämmelserna utformade så, att en tjänsteman normalt kommer i åtnjutande av endast en pension. Sålunda äro bisysslor i princip ej förenade med pensionsrätt, och vidare äro pensionsåldrar och förutsättningar för rätt till sjukpension m. m. fastställda så, att det normalt ej förekommer, att en tjänsteman först får en pension och därefter blir berättigad till ännu en pension för en senare innehavd tjänst. Ibland förekommer det likväl, att en tjänsteman blir berättigad till två pensioner. Vissa tjänster, som äro förenade med en tjänstgöringsskyldighet av begränsad omfattning och ur den synpunkten kunna betraktas såsom bisysslor, ha sålunda gjorts pensionsberättigande, närmast med hänsyn till att tjänsterna icke förutsatts vara förenade med annan pensionsberättigande tjänst; om detta likväl är fallet, blir vederbörande tjänsteman berättigad till två pensioner. Rätt till två pensioner kan vidare uppkomma — och det torde vara det vanligaste fallet — då en tjänsteman först avgår med pension från en militär beställning med

Ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

låg pensionsålder och därefter erhåller en civil, pensionsberättigande tjänst; också andra fall kunna förekomma, där en tjänsteman efter pensionering å en tjänst erhåller en ny med pensionsrätt förenad tjänst.

Beträffande de fall, i vilka rätt till två pensioner uppkommer, bör understrykas, att det icke kan generellt påstås, att vederbörande i sådana fall fullgjort mer omfattande tjänstgöring än i normalfallen, då rätt till endast en pension föreligger. Med hänsyn härtill bli särskilda åtgärder erforderliga för att reglera sammanträffande pensioner. Detta beror också på att pensionen enligt gällande bestämmelser icke sammansättes av olika delar, var för sig beräknade att motsvara det försäkrings-tekniskt bestämda värdet av avgifter under respektive tjänst innehav. Ålderspension bestämmes i regel med utgångspunkt från pensionsunderlaget för den tjänst, från vilken tjänstemannen avgår, utan hänsynstagande till de för tidigare innehavda tjänster gällande underlagen. Vad vidare angår tjänstårens inverkan på pensionens storlek är att märka, att grundbeloppet av ålderspension är lika med pensionsunderlaget, om tjänstemannen kan tillgodoräkna minst 30 eller i vissa fall minst 25 tjänstår, samt att grundbeloppet eljest reduceras i förhållande till antalet felande tjänstår; i den mån tjänstårens antal överstiger 30 respektive 25 medför detta däremot icke någon ökning av pensionen.

Om man i de fall, då en tjänsteman efter avgången med ålderspension från en tjänst erhållit en ny tjänst och ålderspensionerats även å denna, bestämde de totala pensionsförmånerna så, att de motsvarade summan av två pensioner, beräknade för varje tjänst för sig med tillämpning av de regler, som gälla för de normala fallen, då rätt till endast en pension föreligger, skulle detta få egendomliga konsekvenser. Antag, att tjänstemannen kan tillgodoräkna 20 tjänstår i den förra och 10 tjänstår i den senare tjänsten. Då ålderspension bestämmes med utgångspunkt från det

för avgångstjänsten gällande pensionsunderlaget, skulle hans sammanlagda pensionsförmåner, om den förra tjänsten vore *lägre* än den senare, komma att understiga den pension, han skulle ha erhållit, om han utan mellankommande pensionering direkt befordrats från den förra till den senare tjänsten. Vore däremot den förra tjänsten *högre* än den senare, komme totalförmånerna att överstiga den pension, han skulle ha erhållit, därest pensionering ej mellankommit. Vidare bör framhållas, att om en tjänsteman i här avsedda fall av successiva tjänstinnehav med mellankommande pensionering kunde tillgodoräkna sammanlagt mer än 30 tjänstår, skulle även det överskjutande antalet tjänstår beaktas vid bestämmandet av hans pensionsförmåner, medan detta icke gäller för de normala fallen, då tjänsteman blir berättigad till endast en pension.

Såsom i interpellationen erinrats, innehölla civila och militära tjänstepensionsreglementena vissa bestämmelser om reduktion av sammanträffande tjänstepensionsförmåner. Dessa inneburo i sak, att om och i den mån de sammanlagda oreducerade pensionsförmånerna överstego 5 004 kronor för år, reduktion skulle ske med ett belopp motsvarande två tredjedelar av den mindre av förmånerna eller, om dessa voro lika stora, av endera förmånen. Vidare skulle tjänstår, som tillgodoräknats för grundläggande av rätt till pension, icke ånyo få tillgodoräknas.

Denna schematiska lösning av problemet om reglering av sammanträffande pensioner ansågs emellertid föga tillfredsställande, särskilt som de fall, i vilka rätt till två pensioner uppkommer, äro mycket skiftande. Med hänsyn härtill upptogos ifrågavarande bestämmelser icke i 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente utan ersattes där av ett stadgande, som innebär, att prövningen av hithörande frågor ankommer på Kungl. Maj:t. Detta stadgande har oförändrat intagits i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente. Det är sålunda icke riktigt, såsom i interpellationen uppgivits,

Ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

att 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente innehåller helt nya regler beträffande fastställande av pensionsbelopp i fall av sammanträffande förmåner.

Jag övergår härefter till att redogöra för de grunder, som av Kungl. Maj:t tillämpats, då frågor om reglering av sammanträffande tjänstepensionsförmåner jämlikt stadgandena i 1941 och 1947 års allmänna tjänstepensionsreglementen underställts Kungl. Maj:ts prövning. Jag vill från början understryka, att redogörelsen måste bli tämligen summarisk. I vissa fall ha med hänsyn till föreliggande speciella förhållanden avsteg gjorts från de av mig i det följande angivna grunderna. Sådana avsteg ha ansetts motiverade exempelvis i vissa övergångsfall, då 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente blivit tillämpligt på vederbörande tjänsteman, ehuru han avgått ur tjänst före reglementets ikraftträdande, eller då tjänsteman till följd av honom medgivet anstånd med avsked blivit underkastad 1941 års reglemente. Vidare har i sådana fall, då en av de sammanträffande pensionerna utgjorts av kassapension, särskild hänsyn ansetts böra tagas till de för vederbörande pensionskassa gällande föreskrifterna. Från dessa och andra specialfall bortser jag i det följande.

Vid avgörandet av frågor om reglering av sammanträffande tjänstepensionsförmåner har Kungl. Maj:t — utom i de förut nämnda specialfallen — tillämpat en princip, kallad absorptionsprincipen, enligt vilken de totala pensionsförmånerna bestämmas så, att de motsvara en pension, beräknad på grundval av det högsta av de pensionsunderlag, som gällt för de olika avgångstjänsterna, och med hänsynstagande till samtliga tjänstår.

Vid successiva tjänstinnehav med mellankommande pensionering leder absorptionsprincipen till följande. Om en tjänsteman efter pensionering å en tjänst erhållit en ny tjänst och tjänstepensionsunderlaget för den senare tjänsten är *högre* än för den förra, bestämmas totalförmånerna till ett belopp, motsva-

rande en pension beräknad på grundval av pensionsunderlaget för sluttjänsten men med hänsynstagande jämväl till de tidigare tjänståren. I dessa fall får tjänstemannen sålunda samma pensionsförmåner som om han utan mellankommande pensionering befordrats till sluttjänsten. Har en tjänsteman efter pensionering å en tjänst erhållit en ny tjänst med *lägre* pensionsunderlag, ha totalförmånerna ansetts böra uppgå till det pensionsbelopp, som tjänstemannen skulle ha fått om han kvarstått i sin förra tjänst intill avgången från den senare tjänsten. På samma sätt som en ordinarie tjänsteman, vilken tvångsförflyttats till tjänst med lägre pensionsunderlag, får för det högre underlaget tillgodogöra sig tjänstår, som intjänats efter förflyttningen, har det nämligen ansetts billigt att bereda en motsvarande förmån åt den tjänsteman, som redan vid ett tidigare tillfälle uppfyllt förutsättningarna för erhållande av pension och även beviljat sådan.

Vad nu anförts avser fall av successivt tjänstinnehav. Såsom jag inledningsvis nämnt kan det emellertid också förekomma, att en pensionsberättigande tjänst med begränsad tjänstgöringsskyldighet innehaves samtidigt med pensionsberättigande heltidstjänst. Då tjänster med begränsad tjänstgöringsskyldighet gjorts pensionsberättigande närmast med tanke på fall, där innehavarna icke inneha annan pensionsberättigande tjänst, har såsom regel absorptionsprincipen ansetts böra tillämpas, där dylik annan tjänst likväl erhållits.

Ehuru interpellanten endast berört frågan om reglering av sammanträffande pensionsförmåner enligt gällande allmänna tjänstepensionsreglemente, vill jag erinra om att enligt föreskrifter i kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 657) angående omreglerad tjänste- och familjepension m. m. och i andra omregleringskungörelser beror på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och med vilket belopp omreglerad tjänstepension skall utgå, om pensionstagare uppbär flera tjänstepensioner. Också vid avgörandet av dessa frågor har absorptions-

Ang. tjänstepension i fall av sammanträffande förmåner.

principen tillämpats. Därvid har emellertid tillsetts att de omreglerade pensionsförmånerna ej understiga de förmåner, som utgått före omregleringen.

Slutligen vill jag framhålla, att vid den pensionsutredning, som kommer att igångsättas inom den närmaste tiden, frågan om grunderna för pensionsberäkningen är avsedd att förutsättningslöst omprövas, bl. a. på grund av dess samband med frågan om den s. k. oantastbarhetsprincipens tillämpning. Det resultat, vartill man kommer vid denna utredning, blir självfallet av betydelse även för bedömande av frågan om sammanträffande pensionsförmåner. Det är min förhoppning, att det vid utredningen skall visa sig möjligt att genom materiella författningsbestämmelser uttömmande reglera hithörande frågor.

Herr BERGH: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lingman för hans svar på min interpellation.

Då det här gäller för lekmän ganska svårbegripliga regler, kan jag inte göra anspråk på att till fullo ha tillgodogjort mig svarets innehåll. Men sedan jag gjort denna reservation, skulle jag vilja ifrågasätta, om inte tillämpningen av den s. k. absorptionsprincipen i vissa fall tycks leda till ganska obilliga resultat. Enligt denna princip skulle de totala pensionsförmånerna vid fall av sammanträffande pensionsförmåner bestämmas så, att de motsvara *en* pension, beräknad på grundval av det högsta av de pensionsunderlag, som gälla för de olika avgångstjänsterna, och med hänsynstagande till samtliga tjänsteår. Jag tänker närmast på sådana fall, då en pensionsberättigande tjänst med begränsad tjänstgöringsskyldighet innehaves samtidigt med en pensionsberättigande heltidstjänst.

Det har t. ex. inträffat, att en kapten på stat vid sidan av sin kaptensbeställning innehåft en ordinarie gymnastiklärartjänst vid allmänt läroverk. Båda tjänsterna voro pensionsberättigande, och på båda erlades före 1 juli 1947 pensionsavgifter. På grund av olika pen-

sionsålder skedde avgången från gymnastiklärartjänsten senare än avgången från kaptensbeställningen, och man kan i detta fall sålunda tala om både ett successivt och ett samtidigt tjänsteinnehav. Men i det fall jag nu tänker på blev den totala pensionen inte större än en vanlig kaptenspension. Eftersom vederbörande hade fullt antal tjänsteår som kapten, betyder detta i realiteten, att någon pension inte alls utgick på gymnastiklärartjänsten, fastän den var pensionsberättigande och befattningshavaren hade erlagt pensionsavgifter på den.

Nu påpekas i interpellationssvaret, att deltidstjänster gjorts pensionsberättigande närmast med tanke på fall, då befattningshavaren inte innehar annan pensionsberättigande tjänst, och att denna omständighet skulle motivera, att absorptionsprincipen tillämpas även i det fall som nu refererats. Men i sådant fall borde, såvitt jag förstår, principens tillämpning rimligtvis leda till den konsekvensen, att vederbörande åtminstone hade återfått pensionavgifterna på den tjänst, där han i realiteten inte fick någon pension. Även med hänsyn till att pensionsavgifter erlagts, förefaller i det nu relaterade fallet också principen om pensionens oantastbarhet vara tämligen illusorisk.

Jag tillåter mig alltså, herr statsråd, uttala den förhoppningen, att den av herr statsrådet i sitt svar här omnämnda nya pensionsutredningen skall leda till en mera tillfredsställande ordning än som, såvitt jag förstår, tycks vara för handen i åtskilliga fall, och därvid skulle jag gärna vilja förutsätta, att äldre inadvertenser i det sammanhanget skola kunna rättas till, särskilt i de fall, då pensionsavgifter ha erlagts.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag har i mitt svar, som på grund av omständigheterna tyvärr måste bli mycket långt — ämnet är ju mycket besvärligt — bara lämnat en sakredogörelse för hur ifrågavarande paragraf har tillämpats vid Kungl. Maj:ts prövning av

Ang. centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnadsärenden.

dessas frågor. Jag har således inte velat ge något värdeomdöme om huruvida tillämpningen är det riktigaste eller icke. Detta område är så pass besvärligt, att hur man än gör, lär det alltid kunna vara möjligt att peka på att den i något fall kan slå ojämnt.

Som jag nämnt i svaret hoppas jag att den pensionsutredning, som inom den allra närmaste tiden kommer att till sättas, får tillfälle att ta upp även denna fråga till prövning. Därvid får undersökas, huruvida det finns möjligheter att komma fram till beräkningsgrunder och former för att lösa frågan om dessa sammanträffande förmåner så, att resultatet kan bli, om inte fullt rättvist i alla avseenden, så kanske något mindre orättvist än vad man nu kan anse att det med nuvarande tillämpningsgrunder kan bli.

Beträffande det exempel, som herr Bergh anförde, om den som innehar en officersbeställning och samtidigt en pensionsberättigande tjänst såsom gymnastiklärare eller gymnastikdirektör, vill jag bara upplysa, att det numera inte är möjligt att på detta sätt inneha två sådana pensionsberättigande tjänster jämsides. Hur man skall förfara med äldre pensioner och om man kan göra någon ändring beträffande dem i framtiden, kan jag för tillfället helt naturligt inte yttra mig om. Ämnet är för vidlyftigt för att man närmare skall kunna ange, hur det skall lösas, innan utredningen hunnit så långt i sitt arbete att den kan komma med något förslag.

Herr BERGH: Herr talman! Jag skall förtydliga mitt senaste yttrande på det sättet att jag säger, att jag nog också har fäst mig vid att statsrådet inte kom med några värdeomdömen. Några sådana hade inte jag heller i min interpellation begärt, utan jag hade endast begärt en redogörelse för den praxis, som tillämpats. Det förföll mig också, som om herr statsrådet var inne på samma linje som jag även när det från herr statsrådets sida förutsattes, att man i den utredning, som nu förestår, skall göra vad

som rimligtvis kan göras för att den materiella rättvisan på detta område skall bli större.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnadsärenden.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet MOSSBERG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lundgrens interpellation angående centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnadsärenden, och nu anförde: Herr förste vice talman! Med första kammarens tillstånd har herr Lundgren frågat, om jag ville giva centrala sjukvårdsberedningen sådana direktiv, att dess befattning med landstingens sjukhusbyggnadsärenden blir allenast av rådgivande natur.

Till svar ber jag att få anföra följande.

Enligt den lag som gäller vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus må anläggning av sjukhus ej påbörjas förrän medicinalstyrelsen, efter inhämtande av byggnadsstyrelsens yttrande, godkänt den för sjukhuset avsedda toften, byggnadsritningar för sjukhusanläggningen och ritningar över uppvärmnings- och sanitärtekniska anordningar. I tillämpliga delar skola samma bestämmelser gälla inrättande av sjukhus i en byggnad, som tidigare uppförts för annat ändamål, samt i fråga om avsevärd till eller ombyggnad av förefintligt sjukhus.

Den granskning av förslag till sjukvårdsanstalter, som enligt dessa regler åligger byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen, sker numera huvudsakligen i centrala sjukvårdsberedningen, där de båda styrelserna äro representerade, medicinalstyrelsen genom chefen för sjukhusbyrån. Att ärendenas handläggning på detta sätt centraliserats till sjukvårdsberedningen har betingats utslutande av praktiska skäl. En särskild överenskommelse därom träffades i april 1948. Avsikten var att i möjligaste mån effektivisera och förenkla granskningsarbetet.

Ang. centrala sjukvårdsberedningens befattning med byggnadsärenden.

I anslutning till vad som förutsattes vid centrala sjukvårdsberedningens tillkomst har beredningen verkat och verkar alltjämt såsom ett *rådgivande* organ. Beslutanderätten tillkommer alltjämt medicinalstyrelsen. Även om styrelsen vid sina beslut i dessa ärenden i allmänhet icke finner anledning till avvikelser från de rådgivande anvisningar, som centrala sjukvårdsberedningen efter styrelsens anfordran ansett sig böra lämna, har styrelsen, då samstämmiga meningar icke varit rådande, möjlighet att besluta på annat sätt och begagnar sig givetvis i förekommande fall av denna rätt.

Jämfört med tidigare gällande praxis innebär den nuvarande ordningen obestriddliga fördelar för sjukhusens huvudmän, bl. a. att de numera på ett tidigt stadium kunna samråda med representanter för de granskande myndigheterna. Härigenom sparas säkerligen både tid och pengar. Vidare underlättas slutgranskningen i medicinalstyrelsen genom att sådana synpunkter, som företrädas av byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen, kunna beaktas innan förslagen slutligt överlämnas för godkännande.

En bestämd gensaga måste riktas mot interpellantens påstående att centrala sjukvårdsberedningen vid granskning av huvudmännens förslag »icke synes godtaga några ritningar, som icke överensstämmer med den mall som sjukvårdsberedningen en gång har uppgjort». Någon sådan »mall» existerar inte. Tvärtom tar beredningen med största intresse del av alla förslag, som kunna innebära nya lösningar att förbättra sjukvårdens standard och samtidigt åstadkomma en så ekonomisk planläggning av driften som möjligt.

Att beredningens granskningsverksamhet sker på ett sådant sätt att den tillgodoser även huvudmännens berättigade önskemål synes mig beredningens sammansättning utgöra en garanti för. Den lokala sakkunskapen på detta område kan nämligen anses företrädd av beredningens ordförande, som också är landstingsförbundets ordförande, av en

f. d. landstingsdirektör, av f. d. sjukhusdirektören hos Stockholms stad och en lasarettssyssloman. Jag har svårt att tänka mig att dessa erfarna ledamöter av beredningen skulle medverka till något som interpellanten menar vara »utomordentligt farligt» för den sjukvård, som de själva ha eller haft ansvar för.

Enligt sin instruktion eftersträvar beredningen att efter måttet av sina resurser samla och för huvudmännen nyttiggöra inhemska och utländska erfarenheter av sjukhusplanläggning.

I sin granskningsverksamhet strävar beredningen efter att söka åstadkomma en klar, redig och därtill ekonomisk planläggning såväl av sjukhusen i deras helhet som av olika avdelningar. Det är givet, att förslag, som till sitt omfång eller sin planläggning mera påfallande skilja sig från vad som är brukligt, granskas mera ingående. Om anläggningens omfattning förefaller att vara för stor eller för liten eller planläggningen icke synes lämplig med hänsyn till ändamålet, anser beredningen det ingå i dess skyldigheter att meddela uppdragsgivaren dessa synpunkter. I vissa fall kan bedömningen vara svår och lämna rum för tveksamhet. Beredningen saknar då anledning att söka hävda en från förslagsställarens uppfattning avvikande mening. I sådana fall ankommer det allenast på beredningen att redovisa de skilda synpunkterna.

Under åberopande av vad jag anfört synes det mig icke påkallat att ändra de för centrala sjukvårdsberedningens verksamhet gällande direktiven.

Herr förste vice talman! Med detta anser jag mig ha besvarat herr Lundgrens interpellation.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret. Då jag emellertid, herr talman, på några punkter har en annan uppfattning rörande dessa förhållanden än den herr statsrådet har gjort sig till tolk för, skall jag i korthet motivera min inställning.

Ang. ersättning till städer, som hålla statspolis.

Herr statsrådet förklarade, att centrala sjukvårdsberedningen fortfarande endast skulle ha rådgivande uppgifter och detta i enlighet med det beslut, som statsmakterna fattade i samband med inrättandet av den centrala sjukvårdsberedningen. Emellertid har denna, såsom också herr statsrådet nämnde, i praktiken fått även en granskande uppgift, nämligen den granskande uppgift, som åligger medicinalstyrelsen enligt 7 § i sjukhuslagen. Nu har det emellertid tidigare varit så, att den granskning, som medicinalstyrelsen verkställt med stöd av 7 § i sjukhuslagen, varit utomordentligt schematisk. Den avsåg, om vi gå tillbaka till tiden före 1940, endast att tillförsäkra sjukhusen en viss minimistandard. Men då landstingen själva gärna ville gå utöver denna minimistandard, mötte detta inte några betänkligheter ur medicinalstyrelsens synpunkt. Nu har det blivit så, att denna centrala sjukvårdsberedning, som utövar medicinalstyrelsens granskning, har kommit att verka till en sänkning och inte en höjning av sjukhusens standard.

Herr statsrådet säger att genom denna granskning sparas säkerligen både tid och pengar för huvudmännen. Jag tillåter mig dock ha en annan mening. I praktiken går det ju till på det sättet, att sedan kanske våra allra främsta arkitekter på detta område upprättat ritningar, dessa granskas av centrala sjukvårdsberedningen och underkännas av en eller annan anledning. Sedermera få dessa arkitekter göra om ritningarna efter de direktiv som centrala sjukvårdsberedningen ger. Detta förorsakar landstingen — jag känner speciellt till vissa fall — avsevärda, ökade kostnader och tar ju också tid.

Herr statsrådet har vidare sagt att landstinget företrädes vid beredningens granskning av »landstingsförbundets ordförande, av en f. d. landstingsdirektör, av f. d. sjukhusdirektören hos Stockholms stad och en lasarettssyssloman», och herr statsrådet menade, att det skulle vara en säkerhet för att dessa landstingets berättigade önskemål därigenom blivit tillgodosedda. Ur viss syn-

punkt är det naturligtvis riktigt, men jag är ganska tveksam om det lämpliga i att så många f. d. befattningshavare sitta i denna sjukvårdsberedning. Jag menar att dessa f. d. befattningshavare kanske inte riktigt äro så på det klara med de moderna principerna för sjukhusbyggen som önskligt vore.

Jag vill avsluta detta anförande med att säga, att jag beklagar att dessa förhållanden skola behöva i praktiken verkligen vålla landstingen — huvudmännen för den slutna kroppssjukvården — extra svårigheter och kostnader. Landstingen ha, såvitt jag förstår, hittills skött den slutna kroppssjukvården på ett sådant sätt, att några som helst berättigade anmärkningar inte kunna riktas emot dem, och kvaliteten på de byggnader, som landstingen hittills utfört, ha enligt min mening varit fullt tillfredsställande.

Jag ber alltså, herr talman, med dessa ord att få framföra mitt tack till herr statsrådet för det lämnade svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. ersättning till städer, som hålla statspolis.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Lundgren* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställt en så lydande fråga: »När kunna de städer, vilka hålla statspolis enligt 1932 års beslut, vänta att erhålla i lagstiftningen förutsatt full ersättning för på grund av bl. a. det ändrade ränteläget ökade pensionskostnader i enlighet med Svenska stadsförbundets skrivelse till Konungen den 3 november 1947?»

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **MOSSBERG**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara även nämnda fråga, fick nu åter ordet och yttrade: Herr förste vice talman! Herr *Lundgren* har till mig riktat följande enkla fråga: »När kunna de städer, vilka hålla statspolis enligt 1932 års beslut, vänta att erhålla i lagstiftningen

Ang. lantbruksdirektörens förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

förutsatt full ersättning för på grund av bl. a. det ändrade ränteläget ökade pensionskostnader i enlighet med Svenska stadsförbundets skrivelse till Konungen den 3 november 1947?»

Som svar ber jag att få anföra följande:

Svenska stadsförbundet har i en skrivelse den 3 november 1947 hemställt om en översyn av nu gällande beräkningsgrunder beträffande ersättning av statsmedel för pensioneringskostnader åt stad, som tillhandahåller statspolis. Denna framställning jämte två andra i samma ämne ha överlämnats till 1948 års polisutredning för att tagas i övervägande av utredningen.

Då betänkandet är att vänta redan under nästkommande höst, har jag ej ansett det påkallat att låta företaga någon särskild utredning av ifrågavarande detaljspörsmål. Om det visar sig att betänkandet icke innehåller förslag i ämnet inom ramen för ett kommunalt organiserat polisväsende, har jag för avsikt att göra en översyn av de av herr Lundgren åsyftade ersättningsgrunderna.

Herr LUNDGREN: Herr förste vice talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack även för det nu lämnade svaret.

Enligt polislagens § 15 skall stad, som håller statspolis, få full ersättning för de verkliga kostnaderna, däri även inbegripna kostnaderna för pension. Dessa kostnader beräknas enligt en särskild statsbidragskungörelse. Denna kungörelse grundas emellertid på beräkningar, som äro gjorda i slutet på 1920-talet. Man räknade därvid med en räntefot av 4 procent, och man använde en annan dödlighetstabell än den som nu brukar tillämpas. Detta har gjort att städernas faktiska kostnader för dessa befattningshavares pensionering bli avsevärt högre än det statsbidrag, som städerna få, och att dessa alltså inte få den ersättning för hållandet av statspolis, som polislagen förutsätter.

Detta har en ganska stor betydelse för vissa städer, särskilt en sådan stad som har en stor statspolisavdelning i förhållande till stadens storlek, exempelvis Sundsvall eller Luleå. Jag är tacksam för att herr statsrådet tänker ta upp denna fråga, så att den kan lösas så snart som möjligt — detta med tanke på den ekonomiska betydelse det skulle ha för städerna.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. lantbruksdirektörens förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

Ordet gavs härefter till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ZETTERBERG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Cassels interpellation angående lantbruksdirektörens förordnande såsom expropriationstekniker m. m., och nu anförde: Herr förste vice talman! Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Cassel till mig riktat den frågan, om jag vore i tillfälle att delge kammaren de bevelsgrunder, som föranlett förordnande av lantbruksdirektörer och länsbostadsdirektörer såsom expropriationstekniker.

För att kunna belysa den uppställda frågan måste jag först i korthet beröra vad som var meningen med inrättandet av de nya befattningarna som expropriationstekniker och vilka personproblem som voro förbundna därmed.

Ett av huvudsyftena med de i fjol genomförda ändringarna i expropriationslagen var att få mera system och stadga i värderingen av exproprierad egendom. I det syftet vidtogos flera åtgärder, både lagtekniska och organisatoriska. En av de senare var tillskapandet av en särskild grupp specialister på värdering, kallade expropriationstekniker, som skola fungera i de nya expropriationsdomstolarna, vid sidan av juristdomare och nämndemän. Expropriationsteknikernas tjänstgöringsdistrikt omfattar hela län — i något fall ett par län — och alltså flera domstolar; därigenom befordras enhetlighet i avgörandena. En av anled-

Ang. lantbruksdirektörers förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

ningarna till att dessa befattningar inrättades var att en riktig värdering av fastigheter innesluter mycket svåra tekniska problem och att det är synnerligen ont om specialister härpå. I de större städerna finnas en del arkitekter och ingenjörer med speciell erfarenhet av fastighetsvärdering samt några dylika experter knutna till hypoteksföreningar och andra kreditinstitut, men i de flesta län finns det knappast några sådana sakkunniga. Det har därför blivit nödvändigt att tillskapa specialister, där sådana nu ej finnas, genom att i varje län inrikta några för detta ändamål lämpade personer på dessa problem och tillse att den erfarenhet, som handläggningen av expropriationsmål ger, koncentreras på dem. Det synes mig uppenbart, att man härigenom — åtminstone på litet längre sikt — skall kunna få förutsättningar för en riktigare och mera objektiv värdering än den uppskattning »på känn» eller i klumpsummor som nu ofta äger rum.

Av vad jag förut sagt framgår, att när Kungl. Maj:t för en tid sedan stod inför uppgiften att första gången förordna expropriationstekniker, situationen var ganska säregen; det gällde att förordna experter på värdering, men än så länge är det utomordentligt ont om sådana experter. I det läget var det nödvändigt att välja sådana personer, som i sin dagliga gärning syssla med *närliggande* frågor och som genom sin föregående utbildning och praktik kunde förutsättas åtminstone i viss utsträckning ha kommit i beröring med värderingsfrågor och ha förutsättningar att genom ytterligare erfarenheter därav bli verkligt sakkunniga på området. Kandidater av detta slag sökte man i huvudsak från två håll, nämligen dels bland företagare i byggnadsbranschen, dels bland vissa statstjänstemän: länsarkitekter samt lantmäteriets, lantbruksnämndernas och länsbostadsnämndernas tjänstemän. Det finns bland de nu förordnade expropriationsteknikerna personer från alla de arbetsområden jag nu nämnt.

Så långt angående bakgrunden till förordnandena och de svårigheter som

varit förbundna därmed. Interpellanten menar nu, att två av de nyss nämnda tjänstemannakategorierna, nämligen länsbostadsdirektörer och lantbruksdirektörer, skulle få särskilt svårt att i sin verksamhet som expropriationstekniker, d. v. s. som ledamöter av expropriationsdomstolarna, frigöra sig från sina vanliga arbetsuppgifter, i vilka senare de ha att förfäkta det allmännas intresse av att utgifterna för jordpolitiska och bostadspolitiska åtgärder begränsas.

Härpå vill jag till en början svara, att det icke förefaller alldeles riktigt att i detta hänseende enbart framhäva två av de kategorier, bland vilka expropriationsteknikerna valts. Beträffande företagen i byggnadsbranschen skulle man kanske med minst samma rätt påstå, att de på grund av sin yrkesverksamhet och allmänna inställning kunde vara benägna att alltför kraftigt tillgodose fastighetsägarnas intressen gentemot det allmänna. På grund av knappheten på kandidater har emellertid tillgänglig sakkunskap i olika läger fått tagas i anspråk. Dock har, såsom interpellanten antytt, en viss kategori icke medtagits, nämligen tjänstemän i de större kommunernas fastighetsförvaltningar. Ehuru dessa tjänstemän ofta besitta framstående expertis på fastighetsvärderingens område, ha de icke förordnats som expropriationstekniker, eftersom de alltför ofta kunde komma i konfliktsituationer. Det förhåller sig icke på samma sätt med länsbostadsdirektörer och lantbruksdirektörer. Dessutom finns det ju jävsbestämmelser för dem liksom för alla andra domstolsledamöter. På grund härav blir en länsbostadsdirektör eller en lantbruksdirektör hindrad att tjänstgöra som expropriationstekniker i sådana mål, med vilka han i tjänsten redan tagit befattning. Och vad deras allmänna inställning angår gäller för dem, liksom för de andra expropriationsteknikerna, den viktiga generella princip som bör genomsyra all dömande verksamhet, nämligen att domstolsledamöterna noga måste ge akt på att deras avgöranden inte obehöri-

Ang. lantbruksdirektörers förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

gen påverkas av deras personliga inställning till olika samhällsfrågor. Det kan gälla politiska eller religiösa frågor, ekonomiska motsättningar eller kanske helt enkelt personliga sympatier eller fördomar rörande ett eller annat i samhällslivet, och det kan vara fråga både om åsikter och intressen, som de fullfölja i sitt yrkesarbete, och om sådant som de förfäktat endast som enskilda medborgare. Lättast är väl detta för yrkesdomare, som i hela sitt liv dagligen tränas däri, och att lekmannadomare kan ha litet svårare därför, är helt naturligt. Min personliga erfarenhet — och jag tror hela den svenska domarkårens — är emellertid att även lekmanen i rättskipningen förvånande väl uppfylla detta krav. Det är, för att ta ett exempel, dess bättre ytterst ovanligt att politiska stridsfrågor ge återklang i domsalarna.

Men av de olika kategorierna ickejurister i domstolarna och nu närmast expropriationsdomstolarna borde väl de, som äro statstjänstemän, ha lättare än de övriga att fylla detta krav, eftersom även de i sin ordinarie syssla äro vana vid att objektivitet och ovid krävas av dem. Om interpellanten hade lyst motsvarande farhågor beträffande de nyss omnämnda byggnadsföretagarna, som nog i regel aldrig förut innehaft något offentligt uppdrag och som i sin yrkesverksamhet genomgående arbetat för fastighetsägarintressena i samhället, skulle jag som sagt kanske bättre förstått det. Men jag är för min del övertygad om att samtliga expropriationstekniker av olika kategorier skola i sin dömande gärning ådagalägga samma strävan efter objektivitet som andra lekmän i våra domstolar visat sig märkliga.

Herr CASSEL: Herr förste vice talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta ett varmt tack för att herr statsrådet, trots det att denna interpellation kom så sent under riksdagen, har funnit tid att så utförligt besvara den.

När jag i min interpellation har pekat på två kategorier av expropriationstekniker, som enligt min mening skulle få det särskilt svårt att i sin egenskap av ledamöter i expropriationsdomstolarna frigöra sig från sin allmänna inriktning som bärare av statens jordpolitiska och bostadspolitiska uppgifter, nämligen lantbruksdirektörerna och länsbostadsdirektörerna, så har det naturligtvis inte varit för att på något sätt ifrågasätta dessa personers allmänna lämplighet eller deras objektivitet. Vad jag menar är, att exempelvis lantbruksdirektörerna i sin dagliga uppgift ha att »stångas med allmänheten»; de skola försöka inköpa jord för rationaliseringsändamål, i allmänhet vid frivillig försäljning, och därvid stå som köpare mot en säljare och då försöka hålla priset nere. De kunna ibland i undantagsfall själva begära expropriation för att skaffa jord för rationaliseringsändamål, och det händer ju då och då att de måste använda kronans förköpsrätt och då kanske i en del fall försöka hålla köpeskillingen nere. Jag menar att deras situation är sådan, att de gentemot jordägarna ofta måste hävda ett allmänt jordpolitiskt intresse, som kan vara respektive jordägare i det enskilda fallet ganska främmande och ibland rakt motstående.

På samma sätt är det med länsbostadsdirektörerna. Deras stora och mycket viktiga uppgift är ju att försöka hålla bostadskostnaderna nere. I detta arbete äro de skyldiga att försöka se till, att tomtkostnaderna inte bli för höga. De måste gång på gång ha överläggningar med kommunerna för att hjälpa dessa med deras tomtpolitik, och det händer ej sällan att de såsom länsorgan för bostadsstyrelsen få försöka att pruta ned kostnaderna för den tomt det gäller, därför att man inte vill att den kostnaden skall få slå igenom i hyreskostnaden.

Jag menar att länsbostadsdirektörer och lantbruksdirektörer genom sin allmänna inriktning och genom sin allmänna verksamhet helt naturligt måste föras in på den linjen, att de vilja hålla jordpriset och markpriset nere, och att det då blir svårt för vederbörande att

Ang. lantbruksdirektörens förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

koppla om när han kommer upp i domstolen och där skall försöka bortse från den inriktning han fått under sin dagliga gärning och försöka se saken med helt friska ögon.

När justitieministern säger, att jag lika gärna kunde ha pekat på de representanter för den privata byggherarna, som ha blivit utsedda och som kanske med fog kunna sägas vilja något överbetona fastighetsägarnas intressen gentemot det allmännas, så är det naturligtvis riktigt. Det förhöll sig emellertid så, att jag inte tänkte på dessa herrar, därför att jag inte visste om att de voro utsedda som representanter för den privata byggnadsverksamheten. Det framgick inte av Kungl. Maj:ts beslut, och jag har inte närmare forskat efter vilka herrar det var, som dolde sig bakom de titlar, som finnas angivna i beslutet. Är det nu så, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet finner att dessa personer äro så pass bundna i sin ställning såsom representanter för byggherarna och för den enskilda byggherarens intressen, att de skulle vara så att säga »väl så jäviga» som länsbostadsdirektörer och lantbruksdirektörer, då måste jag säga, att då borde inte heller *de* ha utsetts. Jag har ingen anledning att här göra skillnad mellan de ledamöter av expropriationsdomstolarna, som man kan misstänka skulle vilja döma ut för höga ersättningar, och dem som skulle vilja döma ut för låga. Meningen är ju bara, att man skall försöka få fram fullt ojäviga personer.

Det har också från statsrådets sida sagts, att det är klart att vanliga jävsförhållanden skola gälla, så att en lantbruksdirektör inte får sitta med som expropriationstekniker i ett ärende som han själv behandlat i lantbruksnämnden. Detta ligger ju i öppen dag, — något annat har jag aldrig tänkt mig — och det jävsförhållandet syftar jag inte på i interpellationen.

Jag vill upprepa, herr talman, att jag har all respekt för både lantbruksdirektörer och länsbostadsdirektörer. De fullgöra en viktig uppgift i vår förvaltning, och jag vet själv att de oftast äro myc-

ket sakkunniga och väl initierade i dessa frågor. Jag har inte heller velat på något sätt låta framskymta skuggan av en misstanke, att de inte skulle bemöda sig om objektivitet i sin domargärning, men vad jag ville säga är, att man genom att sätta in dem som domare i expropriationsdomstolarna försätter dem i en alldeles orimlig situation. Jag har precis som herr statsrådet en mycket stor uppskattning av lekmanadomarna i vårt land, och jag vet av egen erfarenhet vilken oväld och objektivitet de ådagalägga i alla frågor. Jag är övertygad om att även de nu utsedda expropriationsteknikerna vilja ådagalägga en sådan stråvan, men om man tänker på hur allmänheten och särskilt den, som råkar ut för att få sin mark exproprierad, ser på saken, kan man vara ganska övertygad om att han kommer att med misstroende betrakta dessa tjänstemän, om de sitta i expropriationsdomstolen. I de flesta fall — och det är mänskligt — säger den, som fått sin mark exproprierad, att han har fått för litet betalt. Då kommer det att ligga mycket nära till hands, att han med rätt eller orätt gör gällande, att den omständigheten, att i expropriationsdomstolen har suttit såsom expropriationstekniker en lantbruksdirektör eller länsbostadsdirektör, har medverkat till att han har fått för litet. När 1949 års expropriationslag efter så många diskussioner kom till och när man stannade för dessa nya expropriationsdomstolar med expropriationsteknikerna som bisittare, var det ett experiment, som kunde lyckas men som också kunde slå fel. Expropriationsdomstolarna ha ju inte i sin nuvarande utformning samma grundmurade förtroende att bygga på som de gamla av ålder bestående domstolarna. Tillsätter man nu expropriationstekniker på sådant sätt, att en av parterna kan finna anledning ifrågasätta dessa domares opartiskhet, så blir förtroendet för de nya domstolarna från början undergrävt. Domstolarnas oväld och objektivitet ha i vårt land aldrig ifrågasatts, och detta är en ofantlig styrka för hela vårt samhälle. Därför måste man bestämt avvisa varje åtgärd

Ang. lantbruksdirektörers förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

som kan äventyra detta goda förhållande.

Herr statsrådet ZETTERBERG: Herr förste vice talman! Jag tror att denna diskussion mellan herr Cassel och mig kan ha haft den nytta med sig, att vi förstå varandra litet bättre. Jag vill alltså först tacksamt erkänna herr Cassels uttalande, att det är lika illa, om exempelvis byggnadsföretagarna bli misstänkta — det är kanske egentligen enbart fråga om misstankar — för att vara jäviga åt andra hållet. Och jag vill å min sida deklarerera, att jag nog skulle ha funnit det bra, om man hade kunnat undvika att få med såväl de av interpellanten omnämnda tjänstemännen som byggnadsföretagarna. Men jag vill tillägga och understryka vad jag redan sagt i interpellationssvaret, att det är så utomordentligt ont om lämpliga människor för dessa poster, att om man hade gått på den linjen och ej medtagit några representanter för dessa två kategorier, tror jag vi knappast hade fått några andra expropriationstekniker än lantmätarna, och även om dessa ofta äro mycket skickliga i sitt fack, äro de naturligtvis inte i och för sig de allra lämpligaste för denna värderingsuppgift. Deras tekniska kunnande ligger ju egentligen något vid sidan härav. För närvarande äro lantmätarna dessutom i hög grad överhopade med arbete. Trots detta ha vi nog överallt utsett flera lantmätare än någon annan kategori, och jag tror, att det ur olika synpunkter skulle ha varit mindre lämpligt, om expropriationsteknikerna så gott som enbart hade bestått av lantmätare. I rätt stor utsträckning har man alltså handlat under tvång att ta den sakkunskap som finns och använda den.

Jag ser inte heller lika pessimistiskt på resultatet, som jag av herr Cassels slutord tyckte mig förstå att han gör, och jag kanske kan få åberopa en viss erfarenhet från en delvis likartad situation. Jag har haft anledning att syssla med inrättandet av hyresnämnderna, och jag har tjänstgjort rätt mycket i

statens hyresråd. I dessa dömande institutioner sitta direkta representanter för både fastighetsägare och hyresgäster. Här har intresserepresentationen insatts med full avsikt, och såtillvida föreligger det ju ett annat förhållande, men jag vill likväl åberopa den utmärkta erfarenhet man fått om hur även dessa ledamöter, som äro direkt insatta som representanter för vissa intressen, trots detta i utomordentligt stor utsträckning ha känt sig som domare och verkat i rent objektiv riktning. Jag har tyvärr ingen statistik till hands, ty jag kom just nu att tänka på denna jämförelse, men jag tror att i de allra flesta fall uppnås det enighet mellan alla de tre kategorierna i dessa domstolar, alltså mellan den opartiske juristordföranden samt fastighetsägarnas och hyresgästernas representanter. Så mycket mer tror jag att detta skall bli fallet i expropriationsdomstolarna, där det inte alls föreligger samma partsinställning som hos hyresmyndigheterna, och jag vill erinra om att expropriationsdomstolarna inte bestå enbart av här ifrågakarande tekniker utan även av en ordinarie ägodelningsdomare och två nämndemän.

Jag vill alltså ännu en gång framhålla, att hade man kunnat undvika dessa båda kategorier av tjänstemän och företagare, så hade det måhända varit bra, men jag är övertygad om att man icke kommer att få några bekymmer med hänsyn till expropriationsdomstolarnas oväld och objektivitet. Därför borgar säkerligen vår gamla domstolstradition. Expropriationsdomstolarna äro ju en direkt utbyggnad av våra häradsrätter och rådhusrätter.

Herr BERGH: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt närmast för att omvittna, att det är flera än den ärade interpellanten som ha förundrat sig en smula över det val av expropriationstekniker som regeringen i fyra län har träffat. Jag hyser liksom interpellanten den uppfattningen, att det sannolikt skulle vara klokt att i görligaste mån und-

Ang. lantbruksdirektörens förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

vika att förordna lantbruksdirektörer eller länsbostadsdirektörer. Man röjer ju ingen hemlighet, om man säger, att inte minst lantbruksnämnderna ute i landet i icke oväsentlig utsträckning betraktas med ganska stor misstro. Det finns människor som betrakta lantbruksnämnderna som lokala organ för en statlig jordbrukspolitik, som med rätt eller orätt befaras komma att medföra allvarliga intrång i den enskilde jordägarens dispositionsrätt över sin välfångna egendom, och det är väl också ganska självklart, att där denna misstro finns, där kommer den även att omfatta chefstjänstemännen i dessa lokala organ. Då jag utgår ifrån att det inte minst är ett regeringens intresse, att denna misstro så småningom övervinnes, så borde det, såvitt jag förstår, också vara ett intresse för regeringen att vid valet av expropriationstekniker beakta detta faktum, som jag har relaterat, och icke vidtaga åtgärder som i varje fall kunna befaras skärpa och accentuera den misstron.

Nu har emellertid herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sitt senaste anförande givit uttryck åt den meningen, att därest det skulle finnas andra lämpliga expropriationstekniker att tillgå, så skulle måhända sådana vara att föredraga. Jag skulle då vilja säga följande.

Jag har med intresse tagit reda på hur detta utnämningssärende har förlöpt i ett län. Jag har därvid lagt märke till att ingen av de ordinarie expropriationsteknikerna då det gällt värdering av fastigheter inom tätorter eller på landet har tillsatts i enlighet med länsstyrelsens förslag, utan man har föredragit andra namn. Detta skulle ju mycket väl i och för sig kunna försvaras, men knappast i detta fall. Grundlagen tillåter inte, att man i denna debatt ger sig in på personfrågor, utan jag måste försöka hålla mig till den principiella sidan av saken, och då skulle jag vilja uttrycka saken på det sättet, att om det vid utnämningstillfället hade varit justitieministerns mening, att i de fall, där ett fullt tillfredsställande personval kunde ske utan att t. ex. lantbruksdirektören utsågs, så skul-

le utnämningen i det län jag nu tänker på ha kunnat och bort bli annorlunda. Jag tänker då på en person, som har längre erfarenhet som lantmätare än lantbruksdirektören, men eftersom den utbildningen och den verksamheten i och för sig icke kunna få anses avgörande, så måste man ju beakta den merit-skillnad som kan finnas på andra områden, och jag skulle i det fallet vilja peka på att det bland dem, som länsstyrelsen hade föreslagit, fanns en som i nio år hade varit ersättare åt ordföranden i en bostadsnämnd, som hade varit sekreterare hos 1942 års militära markersättningsnämnd, som varit sekreterare i 1944 års markersättningsdelegerade åt arméns fortifikationsförvaltning, som under flera år biträtt fortifikationsförvaltningens byggnadschef när det gällt att för kronans räkning förvärva markområden, som lett värderingskommissioner och på särskilt förordnande verkställt avstyckningar och som dessutom vid olika tillfällen som expert biträtt arméns fortifikationsförvaltning vid expropriation. Dessa markförvärv, där denne lantmätare hade skaffat sig erfarenhet, voro mycket omfattande: de rörde markförvärv i hela Tornedalen, i Kalix älv-dal, efter kusten nedanför Umeå och därifrån ända upp till Tärnaby och gränsen mot Norge. Jag skulle tro att hans verksamhet har fått mycket goda vittnesbörd — därom har jag fått åtskilliga vittnesbörd — och sedan uppdraget var fullgjort, fick han trots sin ungdom ett kungligt nådevedermäle för sina insatser.

Jag drar av detta den slutsatsen, att vad det län beträffar som jag nu tänker på, hade det funnits möjlighet att utse en mycket lämplig person till detta uppdrag och att det således icke varit nödvändigt att utse lantbruksdirektören. Med hänsyn till det uttalande, som herr statsrådet gjorde i sitt senare anförande, vågar jag nog dra den slutsatsen, att om analoga fall skulle inträffa i andra län, kommer regeringen hädanefter att undvika att i första hand — som här tycks ha varit fallet — utse lantbruksdirektörerna.

Ang. lantbruksdirektörers förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

Herr statsrådet ZETTERBERG: Herr vice talman! I anledning av vad den siste ärade talaren yttrade skall jag be att få göra ännu några uttalanden. Vi ha ju inte rätt att här diskutera särskilda, konkreta fall, och jag skall därför inte närmare kommentera det fall herr Bergh berörde, utan jag måste hålla mig till några allmänna reflexioner.

När jag nyss i debatten yttrade, att det kanske varit bättre, om man hade kunnat undvika att utse båda de här omnämnda kategorierna, de ifrågavarande tjänstemännen och de enskilda byggnadsföretagarna, så får inte därav dragas den slutsatsen, att så snart det existerat en över huvud taget godtagbar kandidat på annat håll, man borde i första rummet välja denne. Jag har ju haft skyldighet att tillse, att expropriationsdomstolarna förses med så skicklig sakkunskap som möjligt, och detta har jag naturligtvis fått beakta, när man kunnat välja mellan olika namn — förutom de andra synpunkter, som jag haft att taga hänsyn till.

Eftersom det i diskussionen varit tal om länsstyrelsernas förslag, kan jag kanske nämna, att jag i några fall har ansett mig böra frångå dem, men då låg saken i allmänhet till på det viset, att man tydligen inom länsstyrelserna hade missuppfattat vad dessa expropriationstekniker skulle ha för slags funktion. Från flera länsstyrelser kom det nämligen in förslag på personer, som säkerligen i och för sig voro kloka och duktiga och som kanske hade sysslat ganska mycket med värderingsfrågor i vanlig mening, men det är inte personer av den typen — erfarna och duktiga nämndemän till exempel — som man behöver såsom expropriationstekniker. Jag uppskattar nämndemännen i utomordentligt hög grad. Jag har tjänstgjort som domare i skilda delar av landet och haft den största nytta av deras hjälp i min dömande verksamhet. Men de äro redan representerade i expropriationsdomstolarna. En sådan domstol är ju sammansatt av tre kategorier: ägodelningsdomaren — alltså en yrkesdomare — de två expropriationsteknikerna och två näm-

demän. Den värdefulla ingrediens hos värderingsorganet, som utgöres av ett allmänt gott lekmannaomdöme och vana vid värderingar i mera gammaldags mening, finns sålunda genom nämndemännen företrädd i dessa domstolar. Nu hade emellertid flera länsstyrelser tydligen missuppfattat kvalifikationerna för expropriationsteknikerna, i det att de föreslagit namn av denna nämndemanstyp. Expropriationsteknikerna skola emellertid tillföra domstolen ett helt annat slag av sakkunskap. Enligt den nya värderingsmetod, som vi nu hoppas få införd här i landet, gäller det inte längre att efter fri skälighetsbedömning bestämma en klumpsumma, utan marken skall värderas på vetenskapliga grunder. Utomlands sker detta redan på vissa håll. Det finns en teknisk-matematisk vetenskap, där det gäller att utföra invecklade räkneoperationer och andra tekniska utredningar, som varken juristdomaren eller nämndemännen kunna göra. Expropriationsteknikerna måste alltså tillgodose behovet hos expropriationsdomstolarna av en alldeles speciell teknisk kunskap, och det var synnerligen angeläget, att man, när det gällde att utse dessa tekniska medhjälpare till domstolarna, fäste mycket stort avseende vid deras rent tekniska kunnande, utbildning och skicklighet för att tillförsäkra de nya domstolarna den bästa möjliga sakkunskap.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag är fullt medveten om riktigheten av justitieministerns senaste uttalande, nämligen att expropriationsdomstolarnas uppgifter äro så betydelsefulla och grannlaga, att de böra försöka få till sig knuten den främsta möjliga sakkunskap på de områden de skola behandla. Jag är också fullt medveten om att de flesta lantbruksdirektörer — jag skall närmast yttra mig om dem, därför att jag känner till deras arbete — verkligen ha möjligheter att motsvara kravet på sakkunskap på detta område.

Men jag vill ändå liksom interpellanten, herr Cassel, framhålla, att också lantbruksnämndens uppgifter äro myc-

Ang. lantbruksdirektörens förordnande såsom expropriationstekniker m. m.

ket viktiga och man kan kanske säga känsliga. Visserligen äro förhållandena i det län, som jag företräder, inte sådana, att man — för att begagna det ord, som herr Bergh nyss använde — kan säga, att lantbruksnämnden betraktas med misstro. Men det kan ju förekomma på vissa håll inom andra län. Om så är fallet, är jag för min del mycket angelägen om att lantbruksnämndens arbete skall kunna bedrivas så, att denna misstro och mistänksamhet skall kunna elimineras undan för undan. Vi kunna heller inte bortse ifrån att det, även om lantbruksnämnden består av flera personer, väl ofta blir så, att det är lantbruksdirektören, som utåt företräder lantbruksnämnden och sålunda får bära huvudansvaret för dess göranden och låtanden. Om också lantbruksdirektören — dels i denna egenskap, dels ock såsom sakkunnig eller expert i expropriationsdomstolen — med största oväld och noggrannhet försöker ta ståndpunkt till de olika frågorna, kan det inträffa, att allmänheten eller några personer, som inte riktigt känna till de olika uppgifterna — de olika ställningstagandena, så att säga — få den uppfattningen, att lantbruksdirektören handlar inkonsekvent och inte i sina båda ståndpunktstaganden följer precis samma linje. Det är den saken som jag har varit något rädd för.

Jag vill vidare säga, att jag anser den nya givnen på jordbrukspolitikens, närmast jordpolitikens, område vara betydelsefull. Den bör kunna — jag vill särskilt betona detta — genomföras i fullt samförstånd med jordbrukarna och med allmänheten, och därför är det synnerligen viktigt, att lantbruksdirektören inte på minsta sätt får skenet emot sig, att handla si den ena gången och så den andra.

Jag vill slutligen framhålla, att jag förstår svårigheten att finna på området verkligt sakkunniga, men jag vill ändå ge uttryck åt den uppfattningen, att om det finns möjlighet att för framtiden få motsvarande sakkunskap på annat håll, är det en fördel, inte minst ur lantbruksnämndens synpunkt, om andra personer

än lantbruksdirektören kunna komma i fråga.

Herr BERGH: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet modifierade i sitt sista anförande vad han sade dessförinnan: hans uttalande fick inte tolkas på det sättet, att så snart det fanns en annan godtagbar kraft att tillgå, så skulle man för den skull ställa lantbruksdirektören åt sidan. Jag lägger nu häri in den meningen, att det i varje fall är statsrådets uppfattning, att om det finnes en kraft, som ur lämplighetssynpunkt är jämställd med eller överlägsen lantbruksdirektören, så kommer justitieministern hädanefter inte att tveka i valet.

Jag vill rent ut säga, att jag åtminstone i det fall jag relaterat är tveksam, huruvida regeringen verkligen utnyttjat möjligheterna att få den bästa kraften. Justitieministern säger, att det här inte gäller att välja folk av s. k. nämndemanntyp, utan det skall vara tekniskt kunniga människor med erfarenhet i fråga om dessa värderingar o. s. v. — uttalanden, som tydligen inte kunna motsägas. Men i det fall, som jag nämnde, där regeringen hade frångått länsstyrelsens förslag, hade länsstyrelsen just som expropriationstekniker, då det gällde fastighetsvärderingar på landet, föreslagit en överlantmätare, en man, som i många år varit ordförande i en expropriationsnämnd. Han måste väl ändå ha erfarenhet. Och den andre, som föreslogs, var just den man, vars meriter jag tidigare antytt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 14 och 15, konstitutionsutskottets utlåtande nr 18 och memorial nr 19, statsutskottets utlåtanden nr 156, 157 och 172—186 samt memorial nr 187, bevillningsutskottets betänkanden nr 57 och 58, bankoutskottets memorial nr 19 och utlåtande nr 20, första lagutskottets utlåtanden och

memorial nr 26—29, andra lagutskottets utlåtanden nr 43—46 och memorial nr 47 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 46—51 samt 53.

bankoutskottets utlåtande nr 20 i nu angiven ordning näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 46.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade: Jag hemställer att kammaren måtte besluta att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista skola främst uppföras bankoutskottets memorial nr 19, första lagutskottets memorial nr 28, andra lagutskottets memorial nr 47 och jordbruksutskottets memorial nr 49. Vidare hemställer jag att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 186 uppföres näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 57, jordbruksutskottets utlåtanden nr 47, 48 och 53 näst efter statsutskottets memorial nr 187 samt statsutskottets utlåtanden nr 177—181, bevillningsutskottets betänkande nr 58 och

Anmälades och bordlades andra lagutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Bilaga A till första kammarens protokoll ²²/5, 1950 (s. 3).

Herr talman!

I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Emil Pettersson till mig riktat en fråga huruvida jag är villig taga under välvillig omprövning marinförvaltningens förslag om ökat anslag för fullföljande av moderniseringsprogrammet och underhåll av fartyg.

I interpellationen har såsom bakgrund till den framställda frågan pekats på svårigheterna att uppehålla driften vid örlogsvarvet i Karlskrona i nuvarande omfattning.

Jag vill i anslutning härtill lämna följande uppgifter rörande verksamheten vid Karlskronavarvet. Under åren närmast före kriget uppgick arbetsstyrkan den 1 juli till omkring 1 350 man (1938)

och 1 650 man (1939). Under beredskapen ökade arbetsstyrkan successivt från 1 700 (1940) till maximum 2 100 (1945). Under avvecklingsperioden märktes en mindre nedgång till 1 950 (1946). Denna styrka har därefter hållits tämligen konstant och uppgick till 1 980 den 1 juli 1949. Senast tillgängliga siffra är 1 950 per den 1 maj 1950.

Att en återgång till den omfattning som arbetarstammen hade under förkrigsåren icke skett sammanhänger bl. a. med att flottan numera tillförts åtskillig ny materiel, som kräver proportionsvis mer underhållsarbete, att under senare år ett omfattande moderniseringsarbete bedrivits och att vid varvet utförts arbeten för civila beställare.

Moderniseringsarbetet är ännu icke — såsom interpellanten uppgivit — genom-

fört. Riksdagen har nämligen för tiden t. o. m. budgetåret 1950/51 i princip godkänt ett moderniseringsprogram, kostnadsberäknat till omkring 75 miljoner kronor. Till och med innevarande budgetår få arbeten igångsättas för omkring 35 miljoner kronor. Den takt i vilken moderniseringsarbetena må bedrivas bestämmes emellertid årligen av riksdagen. För budgetåret 1950/51 har riksdagen lämnat bemyndigande att igångsätta moderniseringsarbeten för samma belopp som för innevarande budgetår, eller ytterligare 13 miljoner kronor. Någon minskning i arbetstillgång för varven i fråga om moderniseringsarbeten behöver således icke befaras under nästa budgetår.

Vad angår de civila beställningarna vill jag framhålla att, enligt vad jag erfarit, beställningar från andra företag för närvarande alltjämt föreligga. Marinmyndigheterna ha emellertid ansett det vara alltför optimistiskt att vid planering på längre sikt utgå från att dessa beställningar skola i fortsättningen bli av samma omfattning som under senare år.

Även om de militära myndigheterna räkna med att en successiv minskning av arbetarstammen vid Karlskronavarven är trolig, synes en nedgång till förkrigstidens styrka icke sannolik. Att närmare bedöma utvecklingen på längre sikt inom ramen för nuvarande marinorganisation är emellertid för närvarande icke möjligt.

Interpellanten har framhållit, att man den 1 juli 1950 hade att motse avskedan-

de av c:a 130 man vid örlogsvarvet i Karlskrona. Senaste uppgifter från marinförvaltningen visa emellertid, att arbetstillgången så vitt nu kan bedömas i stort sett är tryggad åtminstone till våren 1951. Den inträdda förbättringen sammanhänger bland annat med att anslaget till underhåll av flottans fartyg av årets riksdag för att medgiva vissa speciella underhållsarbeten av engångskaraktär anvisats med 1 miljon kronor utöver i statsverkspropositionen äskat belopp.

Enligt vad jag inhämtat är det icke uteslutet att avskedanden vid örlogsvarvet i Karlskrona kunna behöva tillgripas på våren 1951. Risken härför bedömes emellertid vara mindre än man tidigare räknat med, då nya arbetsobjekt tillförts varvet bland annat i form av ett antal minsvepare. Under alla omständigheter torde emellertid en del arbetare mer eller mindre tillfälligt behöva överflyttas till andra fackarbeten, varjämte man räknar med att behöva något minska på antalet träarbetare.

Av det nu anförda framgår att interpellantens förslag om ökad medelsanvisning redan blivit realiserat, varigenom arbetstillgången blivit säkrad vid Karlskronavarvet, fram till våren 1951. Beträffande tiden därefter är jag icke beredd nu göra annat uttalande än att jag förutsätter att de militära myndigheterna i samband med avgångar i möjligaste mån successivt minska arbetsstyrkan vid varvet i syfte att reducera omfattningen av eventuellt ofrånkomliga avskedanden under 1951.

Bilaga B till första kammarrens protokoll 22/5 1950 (s. 4).

Herr talman!

I en med första kammarrens tillstånd framställd interpellation har herr Osvald till mig riktat en fråga om jag anser det lämpligt att militära övningsmarscher företagas inom nationalparkerna och,

om så inte är fallet, om jag har för avsikt att vidtaga åtgärder för att förebygga en upprepning av dylika övningsmarscher genom våra nationalparker.

I anledning av ifrågavarande interpellation har jag låtit infordra yttranden från chefen för armén, chefen för för-

svarsstaben och länsstyrelsen i Norrbottens län. Vidare har vetenskapsakademins naturskyddskommitté och Svenska naturskyddsföreningen beretts tillfälle inkomma med yttranden.

Naturskyddskommittén har ansett övningsmarscher av ifrågavarande slag bestämt strida mot andemeningen i lagen om nationalparker och uttalat förhoppning om att bestämmelser utfärdas om förbud för intrång på nationalparker från militärtrupps sida. Naturskyddsföreningen har uttalat, att militära övningar icke böra bedrivas inom nationalparkerna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har sökt erhålla upplysning, huruvida några spår eller skador kunde iakttagas efter fjällmarschen. Därvid hade erfarits, att spår på enstaka ställen kunnat iakttagas, vilka emellertid numera beräknades vara utplånade. Det vore ännu för tidigt avgöra i vad mån en främmande flora vunnit fäste inom nationalparken; det vore emellertid osannolikt att främmande frö med hänsyn till klimatets hårdhet skulle gro inom parkens område. I anslutning härtill har länsstyrelsen anfört följande.

»Under förutsättning, att marschens förläggande till Sarek och Stora Sjöfallets nationalparker varit av väsentlig betydelse för rikets försvar, lär det vara intressant för rikets försvar, att lära detta intresse böra äga företräde framför angelägenheten att skydda nationalparkerna. Skulle denna förutsättning icke föreligga, synes ståndpunktstagandet böra bli beroende av de erfarenheter, som den redan företagna marschen kan komma att visa för nationalparkernas del. Några skador synas icke hittills hava uppmärksamats inom områdena. Skulle det vidare visa sig, att icke heller någon främmande flora kommer att spira i militärens väg, torde några skador icke alls uppstå inom områdena. Denna senare fråga är emellertid för närvarande

icke möjlig att tillförlitligen bedöma. Under dessa förutsättningar och under villkor, att färden företages med samma omsorg som sist, anser sig länsstyrelsen icke hava något att erinra emot att den upprepas efter ett flertal år. — — —

Skulle det å andra sidan visa sig att militärmarscher genom nationalparkerna skulle förändra växtligheten därstädes, synas nationalparkerna böra undantagas som övningsområden.»

Chefen för armén har framhållit, att det som regel icke torde möta några svårigheter att finna lämplig övningsterräng utanför nationalparkerna. För att syftmålet med naturskyddslagen skulle nås hade arméchefen anbefallit att övningar med trupp inom nationalparker icke finge äga rum utan att tillstånd därom inhämtats av arméchefen. Motiverad framställning skulle vara arméchefen till handa i så god tid att samråd med vetenskapsakademins naturskyddskommitté kunde äga rum innan beslut meddelades.

Chefen för försvarsstaben har framhållit, att ur krigsplanläggnings synpunkt militära övningar inom nationalparkerna för närvarande icke äro nödvändiga och icke heller inom den närmaste framtiden syntes komma att bli erforderliga.

Av den nu lämnade redogörelsen torde framgå, att någon skadeverkan hittills icke kunnat förmärkas i anledning av fjällmarschen och att det är osannolikt att skador komma att framträda framdeles. Å andra sidan utvisa yttrandena från de militära myndigheterna, att som regel behov icke föreligger att utnyttja nationalparkerna som övningsområden. Jag förutsätter således att nationalparkerna t. v. icke tagas i anspråk såsom övningsområden. Med hänsyn till de av arméchefen utfärdade bestämmelserna torde ytterligare föreskrifter i ämnet icke erfordras.

Bilaga C till första kammarens protokoll ^{22/5} 1950 (s. 4).

Herr talman!

Med kammarens tillstånd har herr Persson till statsrådet och chefen för socialdepartementet riktat följande frågor:

Har statsrådet observerat, att möjligheterna för personer på den rena landsbygden att få byggnadstillstånd samt bostadsegnahemslån och byggnadsbidrag för bostadsbebyggelse i hög grad försvårats?

Anser statsrådet att denna tillämpning av gällande bestämmelser är riktig, och om så icke skulle vara fallet, är statsrådet beredd att vidtaga några åtgärder för att få rättelse till stånd?

Från vederbörande länsbostadsnämnd har beträffande de av interpellanten åberopade fallen bl. a. följande inhämtats.

Vad först angår den av interpellanten omnämnda dikningsarbetaren har uppgivits att dennes låneansökan avsåg nybyggnad å tomt, belägen inom Vinslövs landskommun men på ett område helt nära köpingsgränsen. Området uppgives sakna godtagbara anordningar för vattenförsörjning och avlopp. Vid de överläggningar, som länsbostadsnämnden haft med sökanden och förmedlingsorganet i kommunen har — enligt vad jag inhämtat — sökanden upplyst, att han icke särskilt eftertraktade tomten i fråga men att han icke kunnat erhålla någon annan, eftersom markägarna voro obenäpna att sälja tomter. Han hade sålunda icke något emot att bygga i eller i anslutning till redan befintlig tätbebyggelse inom landskommunen, där såväl handelsbutiker som skola finnas. För ordföranden i förmedlingsorganet framhöll länsbostadsnämnden betydelsen av att kommunen anskaffade och lät iordningställa lämplig mark för egnahemsbebyggelse. Sedermera har länsbostadsnämnden inhämtat, att Vinslövs sockens kommunalfullmäktige tillsatt en kommitté under ordförandeskap av ordföranden i förmedlingsorganet för undersö-

kande av möjligheterna att anskaffa lämplig tomtmark för egnahemsbebyggelse i anslutning till redan befintlig tätbebyggelse. Denna kommitté är redan i arbete och kontakt har sökts med markägare och med länsarkitekten. Låneärendet är sålunda under utredning i avsikt att bereda sökanden bättre belägen tomtmark inom landskommunen.

Det andra av interpellanten åsyftade fallet torde avse en preliminär ansökan om egnahemslån för nybyggnad å en tomt i Ullstorp i Önnestads socken. Denna tomt är belägen i en mindre tätbebyggelse. Tidigare ha till länsbostadsnämnden från ägarna till två grannfastigheter inkommit ansökningar om förbättringslån för borrning av brunnar och för ledningar till vatten och avlopp. Dessa ansökningar ha förklarats vilande ett år i avvaktan på att lämplig gemensamhetsanläggning för vattenförsörjning och avlopp anordnades. Ägaren till en fastighet intill detta område har, utan att göra sig underrättad om länemöjligheterna, låtit borra en brunn samt montera djupvattenpump m. m. för en kostnad av 6 200 kronor. Den av interpellanten åsyftade lånesökanden skulle sannolikt icke kunnat undgå att lägga ner lika stora kostnader för brunn m. m. å den tomt han köpt. Hans tomtkostnader skulle i sådant fall blivit onormalt höga, varför länsbostadsnämnden på ett tidigt stadium meddelade honom att nämnden såsom villkor för att hans låneansökan skulle upptagas till prövning uppställde, att han anslöt sig till den förening, som komme att bildas för anordnande av gemensamhetsanläggning för vatten och avlopp inom ifrågavarande område.

Det i interpellationen omnämnda örkelljungafallet har icke varit föremål för länsbostadsnämndens prövning.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att länsbostadsnämndens ståndpunktstagande till de berörda låneansökningarna icke inneburit, att lånesökandena hänvisats att bygga inom närbelägna sam-

hällen men väl att man sökt befrämja en sådan planering av bebyggelsen på landsbygden att vatten- och avloppsfrågan löses på ett rationellt sätt.

Beträffande de allmänna riktlinjer för egnahemslångivningen, som varit vägledande för länsbostadsnämnden vid handläggningen av förutnämnda ansökningar, må följande framhållas.

Vid fastställandet av egnahemslånevillkoren har det förutsatts, att standardkraven beträffande landsbygdens bostäder icke böra sättas lägre än de krav som gälla för stadssambällena. Syftet med stödet åt bostadsbyggandet på landsbygden har sålunda angivits vara, att bostadsstandarden där skall successivt höjas till nivå med stadssambällenas.

Frågan om villkoren beträffande vatten och avlopp intar härvidlag en särställning. I fråga om bostadsbyggande i tätorter krävs, att anslutning till gemensamma anläggningar för vatten och avlopp skall kunna ske. Ett dylikt krav ställes däremot icke beträffande egnahemslån till hus på den egentliga landsbygden. I sistnämnda fall kan undantagsvis till och med kravet på att vatten och avlopp skall finnas inom huset eftergivnas. Det har emellertid förutsatts, att vid beviljande av statliga lån och bidrag för höjande av landsbygdens bostadsstandard uppmärksamhet måste ägnas frågan om bebyggelsens lokalisering och att man därvid bör tillse att bebyggelsen, där det över huvud taget är möjligt, koncentreras till områden, inom vilka en hög utrustningsstandard — främst i fråga om vatten och avlopp — kan åstadkommas till rimliga kostnader. Kraven på såväl god standard och rimliga kostnader som lämplig belägenhet sammanhånga i första hand med de nyssnämnda bostadspolitiska strävandena. De ha emellertid också betydelse då det gäller att begränsa riskerna för framtida förluster på de statliga lånen.

De här i största korthet berörda principerna för den statliga bostadspolitiken beträffande landsbygden innebära icke, att prövningen av enskilda låne-

ärenden till alla delar kan verkställas på grundval av entydiga, för hela landet gällande bestämmelser. Bebyggelseförhållandena växla från en kommun till en annan. Särskilda omständigheter kunna mången gång vara av stor betydelse för ett ärendes avgörande. Några i detalj bindande föreskrifter beträffande långivningen ha ej heller utfärdats. Den utsträckta decentraliseringen vid behandlingen av låneärendena torde ge ökade förutsättningar för att härvid hänsyn i möjligaste mån kommer att tagas till de lokala förhållandena. Ett samarbete i detta avseende mellan länsbostadsnämnderna och förmedlingsorganen torde bidra till att de enskilda fallen bli handlagda på ett sätt som innebär att rimliga hänsyn tagas till lånesökandes synpunkter. Enligt vad som uppgivits har det ofta visat sig att sökandena, sedan de av vederbörande förmedlingsorgan eller länsbostadsnämnd gjorts uppmärksamma på de skäl, som motivera bostadsorganens ståndpunkt, funnit dem förenliga med sina egna intressen. Det torde i flertalet fall vara så att saluvärdet på ett hus bevaras bättre om det uppföres i anslutning till bebyggelse med ordnade vatten- och avloppsförhållanden än om det uppföres utanför dylikt område.

I vad det gäller handläggningen av ansökningar om byggnadstillstånd må endast nämnas, att samarbete regelmässigt äger rum mellan länsbostadsnämnd och länsarbetsnämnd. Dessa nämnder upprätthålla vidare kontakt med distriktingenjören för vatten och avlopp.

Under hänvisning till vad som anförts kan jag alltså icke finna ett gällande grunder för egnahemslångivningen verkat därhän, att möjligheterna för personer på den rena landsbygden att bygga i hög grad försvårats. Vad som framkommit beträffande de av interpellanten särskilt omnämnda fallen ger enligt min mening ej heller stöd för uppfattningen att länsbostadsnämnden i fråga skulle tillämpat gällande lånebestämmelser på ett oriktigt sätt. Härmed anser jag de av interpellanten ställda frågorna besvarade.

Tisdagen den 23 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om befrielse från riksdagsarbetet tills vidare.

Mjölby den 22 maj 1950.

Johan Sunne.

Att riksdagsman *Johan Sunne* på grund av influensa är förhindrad att från och med den 23 maj 1950 tills vidare delta i riksdagsarbetet, intygas.

Mjölby den 22 maj 1950.

Gunnar Norrbrink,
stadsläkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m. såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 311, angående regleringen för budgetåret 1950/51 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra

lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 19, angående uppskjutande av behandlingen av dels frågan om ordnandet av riksdagshusplanen m. m., dels ock motionen I: 401 angående konstnärlig utsmyckning av första kammarens plenisal m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets memorial nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om disposition av aktiebolags vinstmedel m. m. samt med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o), 15:o), 17:o) och 19:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt ävensom motioner, väckta i anledning av den förstnämnda propositionen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 47, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar

av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående inter-europeiska betalningar och kompensationer för 1949/50 m. m.; samt

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en handelsöverenskommelse mellan Sverige och det ockuperade Japan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m. i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; och

nr 19, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.
ställning om anslag för budgetåret 1950/51 till inskrivningskostnader; och

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av medel för skjutbana för Södra skånska infanteriregementet i Ystad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studentsociala stödåtgärder m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 99, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 februari 1950, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade grunder för studielån med statlig kreditgaranti, dels ock godkänna av departementschefen förordade grunder för tertiärlån och tilläggsån till uppförande av studentbostadshus.

I den kungl. propositionen hade vidare behandlats frågan om de högre utbildningsmöjligheternas demokratisering ur principiella synpunkter, varvid studentsociala utredningens framställning rörande universitets- och högskolestudenternas aktuella situation i huvuddrag redovisats och i samband därmed olika former av studentsociala stödåtgärder diskuterats.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Nerman* (I: 412) och den andra inom andra kammaren av herr *Hallén* m. fl. (II: 501), i vilka hemställt, att riksdagen måtte uttala, att statsgaranterade studielån skulle kunna beviljas även åt sådana studerande vid svenska universitet och högskolor, som vore att betrakta som flyktingstudenter men som med sannolikhet kunde väntas bli svenska medborgare;

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman* m. fl. (I: 413) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* m. fl. (II: 503);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Aman* och *Arrhén* (I: 414) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* m. fl. (II: 502), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de i propositionen föreslagna stödåtgärderna i form av statliga studiestipendier och statlig garanti för studielån även skulle komma studerande vid folkskoleseminarier till del;

dels en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Holmberg* väckt motion (II: 504), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i enlighet med studentsociala utredningens förslag studentstipendier skulle utgå till mindre bemedlade studerande vid samtliga akademiska läroanstalter inklusive socialinstitutet, samt att för budgetåret 1950/51 härför måtte anvisas ett reservationsanslag å 1 500 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Holmberg* väckt motion (II: 505), vari hemställts, att riksdagen måtte i princip uttala sig för studentlön såsom metod att åstadkomma en demokratisering av den högre utbildningen.

Utskottets föreliggande utlåtande omfattade två olika avdelningar, nämligen I. Vissa studentsociala stödåtgärder och II. Anslagsberäkningar. Den senare avdelningen var indelad i fyra särskilda, med 1—4 betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och avdelningen II punktvis.

Avdelningen I.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I. avslå i motionen II: 504 framställt förslag om studentstipendier;

II. avslå i motionen II: 505 begärt uttalande om studentlön;

III. avslå i motionerna I: 414 och II: 502 framställt förslag om statliga stödåtgärder även till studerande vid folkskoleseminarier;

IV. avslå i motionerna I: 412 och II: 501 begärt uttalande om studielån med statlig kreditgaranti även åt sådana studerande vid universitet och högskolor, som vore att betrakta som flyktningstudenter men som med sannolikhet kunde väntas bli svenska medborgare;

V. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 413 och II: 503 godkänna av utskottet förordade grunder för studielån med statlig kreditgaranti;

VI. godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 februari 1950 förordade grunderna för tertiärlån och tilläggs lån till uppförande av studentbostadshus.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz* och *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Boman* i Kieryd, *Staxäng*, *Bergstrand* och *Kollberg* samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 412 och II: 501 uttala, att studielån med statlig kreditgaranti skulle kunna beviljas även åt sådana studerande vid universitet och högskolor, som vore att betrakta som flyktningstudenter men som med sannolikhet kunde väntas bli svenska medborgare.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det finns en reservation fogad till detta utskottsutlåtande under punkten IV, och den rör ingenting som man mänskligt att döma kan förknippa med några kostnader för statsverket. Den rör sig om att de statsgaranterade studielån, som äro avsedda att utgå för svenska studenter, även skola kunna utgå till

sådana flyktingstudenter, som kunna beräknas komma att stanna i Sverige och bli svenska medborgare.

Ett bifall till reservationen medför således inte några utgifter för staten annat än om dessa lån inte skulle komma att återbetalas av vederbörande låntagare. Erfarenheterna hittills ha ju visat att sådana lån i allmänhet skötas väl, och vad som i reservationen föreslås innebär endast att vederbörande studenter inte skola behöva ha besvär med att skaffa säkerhet för sina lån.

Om det nu är så, att det har kommit hit flyktingar som studera vid våra universitet, lär det väl inte vara några större svårigheter att förvissa sig om hur det förhåller sig med deras blivande medborgarskapsförhållanden, och om då vederbörande universitet finner att allting talar för att en viss flyktingstudent kommer att vara kvar här i Sverige, då tycker jag, herr talman, att det är orimligt att han inte skall få samma kreditgaranti som de svenska studenterna.

Det är ju vidare så, att vi faktiskt behöva detta tillskott till vår intellektuella kader här i landet, och vad som i reservationen föreslås kan därför anses ha ett samhällsnyttigt syfte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid detta utlåtande.

Herr OHLON: Herr talman! Jag ber att få instämma med herr Mannerskantz. Jag är med bland de tio reservanterna inom statsutskottet i denna fråga.

Både sociala och humanitära skäl, men också, som herr Mannerskantz nyss framhöll, den rådande bristen på intellektuell arbetskraft, tala starkt för att de flyktingstudenter, som för närvarande vistas i vårt land, ges möjlighet att under tryggare förhållanden slutföra sina universitets- och högskolestudier.

Flertalet av dessa studenter äro från Estland. Ungefär hälften av studenterna ha i sina hemland påbörjat akademiska studier och vilja nu fullfölja dessa här

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.

i Sverige. Dessa studenters läge är, såsom framgår av motionen, ytterst prekärt. De måste ofta avbryta sina studier för att skaffa sig inkomster, de lida materiell nöd, och de äro i sin ovissa ställning utsatta för mycket svåra psykiska påfrestningar.

Det är med tillfredsställelse jag anoterar, att statsutskottets majoritet har behjärtat tanken på statligt understöd åt flyktingstudenterna, men utskottsmajoriteten har ju ansett att studielånen inte skulle vara en lämplig form för åstadkommande av sådant stöd. Emellertid är det nog så, att om man vill ha kvar dessa studenter här i landet — och det torde alla vilja — är den lämpligaste formen just att ge dem lån, som de själva sedan få återbetala.

Det kan visserligen sägas att staten skulle taga på sig vissa risker genom att bevilja sådana lån, men erfarenheten visar att knappast någon kreditgivning är så säker som den vilken ges åt universitets- och högskolestuderande. Det är endast för det fall att vederbörande på grund av sjukdom eller andra vidriga omständigheter inte kan fullfölja sin verksamhet här som staten löper några risker.

Det är inte bara vårt land som har fått taga emot en stor ström av flyktingar österifrån. De ha sökt sig en fristad i alla västeuropeiska länder. Det stöd, som de genom flyktingsorganisationer och enskilda ha kunnat få, har inte visat sig vara tillräckligt, och därför ha de statliga myndigheterna fått träda emellan med ekonomiskt bistånd. Det har nu skett i många länder, och om man anser sig ha råd att göra det i sådana stater som ha varit med i kriget, skulle väl vi ha desto bättre råd. För övrigt komma utgifterna säkert att bli rätt minimala.

Jag försökte här om dagen att få en uppgift på vilka kategorier dessa studenter höra till. Det visar sig att deras totalantal tycks ligga omkring trehundra. Tvåhundra av dessa bedriva filosofiska studier och tänka ofta bli lärare, under det att resten, omkring ett-hundra, äro medicinare och alltså tän-

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.

ka bli läkare, och det är ju just lärare och läkare vi ha den största bristen på för närvarande.

Här om dagen beviljade riksdagen rätt stora anslag för utbildning av österrikiska läkare, som skulle importeras hit till landet. När så är fallet, tycker jag att det finns desto större skäl att understödja dessa studenter, som redan finnas här och som vilja med det snaraste få svenskt medborgarskap.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I herr Ohlons yttrande instämde herrar *Sandler, Arrhén, Emil Petersson, Söderquist, Wahlund, Carl Sundberg* och *Weiland*.

Herr **NORLING**: Herr talman! I den fråga, som behandlas i det första avsnittet av statsutskottets utlåtande om vissa studentsociala åtgärder, ha i andra kammaren inlämnats två motioner nr 504 och 505.

I motionen nr 504 påpekas, att studentsociala utredningen enligt sina direktiv skulle avgiva förslag till åtgärder för att undanröja ännu kvarvarande hinder av ekonomisk natur för studielämplig ungdom att genomgå utbildning vid våra universitet och högskolor. Utskottets förslag, som helt följer den kungl. propositionen, måste med hänsyn till dessa direktiv betecknas som magert.

Särskilt beklagligt är det att utskotts-förslaget på intet sätt kan medföra en ökning av antalet studenter från socialgrupp III. Trots att denna socialgrupp innesluter det stora flertalet av vår befolkning, komma endast 5,7 procent av studenterna från denna grupp. Detta kommer sig inte därav, att det inte finns studielämplig ungdom inom denna grupp, utan därav, att det inom denna grupp inte finns ekonomiska förutsättningar för studier vid högre skolor. Utskottets förslag innebär således inte någon egentlig demokratisering av den högre utbildningen.

I motionen nr 505 hemställs om att riksdagen i princip måtte uttala sig för

studentlön. Ett sådant uttalande skulle innebära att stipendier skulle utgå till alla studenter utan behovsprövning, och en sådan meningsyttring från riksdagens sida skulle få en psykologisk verkan på dem som nu av ekonomiska orsaker äro förhindrade att delta i högre studier.

Herr talman! Med vad jag har sagt hemställer jag att få yrka under punkten I i utskottets hemställan bifall till motionen II: 504 och under punkten II bifall till motionen II: 505.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Jag skall inte gå in på själva sakfrågan. Den ha de två första talarna redan varit inne på.

Jag vill emellertid framhålla att jag såsom ledamot av statens flyktingnämnd under en följd av år har kommit i mycket nära kontakt med de här problemen. Vi hade ju tidigare möjligheter att bevilja lån, men från år 1948 ha vi inte haft denna möjlighet, och jag har kunnat konstatera huruvida detta faktum har fått katastrofartade verkningar för en hel del av de flyktingstudenter som här bedriva sina studier och som i en del fall ha fört dessa studier ganska långt fram emot målet.

Såsom det har framhållits i de motioner, till vilka bifall yrkas i reservationen, är det speciellt svårt för dessa flyktingstudenter att få hjälp från andra håll, om inte staten träder emellan, och det finns exempel på hur de för att kunna slutföra sina studier ha måst lida direkt nöd.

Det talas så mycket om brist på intellektuell arbetskraft, och det var inte länge sedan vi här diskuterade möjligheterna att få in viss kategori utländsk arbetskraft och voro villiga att för stora kostnader realisera vårt önskemål därom. Jag tycker att den sak, som vi nu diskutera, i mycket hög grad ligger i linje med dessa strävanden.

Det kan parentetiskt nämnas, att det i exempelvis England och Frankrike, vilkas ekonomi dock är om möjligt mer ansträngd än vår ekonomi är, utdelas stora belopp som studielån och hjälp i övrigt i likartade fall.

Det har redan betonats att det med stor sannolikhet kommer att medföra små, om ens några kostnader för staten att lämna studielån åt dessa studenter, men, herr talman, om det skulle bli kostnader tillåter jag mig icke förty att yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, SVEN: Herr talman! Jag vill försäkra kammaren att utskottets samtliga ledamöter äro fullt på det klara med de svåra, och jag kan också säga pressande förhållanden, under vilka dessa s. k. flyktingstudenter ha att leva. Den saken torde vara uppenbar för alla, och jag tycker därför inte det är nödvändigt att vi diskutera den här. Frågan är bara om man över huvud taget kan tänka sig att dessa studenter böra få del av de hjälpåtgärder som i det föreliggande förslaget avses skola komma svenska studenter till del.

Det heter i reservationen, att flyktingstudenter borde kunna få dessa lån om man kan förvänta att de komma att stanna i Sverige, eller, som herr Mannerskantz säger och som det stod skrivet i ett tidigare förslag till reservation, att man skulle kunna antaga att vederbörande studenter skulle kunna bli svenska medborgare.

Även i sin nuvarande formulering förutsätter ju reservationen att det ändå i någon ordning skall prövas, huruvida det är lämpligt eller önskvärt att vederbörande studenter skola stanna i Sverige. Det skulle i så fall vara länenämnden eller, som här har antytts, universitetsmyndigheterna, som skulle utföra denna prövning, som eljest tillkommer helt andra myndigheter. Under alla förhållanden tycker jag att det inte kan vara tänkbart att något förhandslöfte om att vederbörande skola få bli svenska medborgare kan lämnas av någon av de nu berörda institutionerna.

Det framgår väl också av utskottets betänkande, att utskottet är i hög grad intresserat av att flyktingstudenterna erhålla all den hjälp som, enligt vad man tydligen är på det klara med, är både önskvärd och nödvändig. Men på vad

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.
sätt hjälp skall lämnas, det har man inte haft möjlighet att taga någon bestämd ståndpunkt till.

När utskottet uttalar, att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål, är detta inte ett tomt uttalande, utan åtminstone jag för min del förutsätter att Kungl. Maj:t skall finna någon utväg att verkligen hjälpa dessa studenter, som enligt vår uppfattning måste hjälpas på något sätt.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ (kort genmäle): Herr talman! Gentemot vad utskottets talesman anförde vill jag blott säga, att någon billigare utväg, som samtidigt är en god utväg, för att hjälpa dessa flyktingstudenter kan icke utfinnas. Det tycker jag att vi redan i dag kunna konstatera.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Bakom herr Larssons i Varberg uttalande låg tydligen den tanken, att det skulle vara svårt för myndigheterna att avgöra, om en viss student skulle kunna få studielån ur de medel som vi här ha att syssla med. Jag tror för min del icke att detta på något vis behöver vara svårt. Jag tror inte heller att tilldelandet av ett studielån till en utländsk student skulle kunna vantolkas som ett förhandslöfte om att denne student sedermera ovillkorligen skall erhålla svenskt medborgarskap.

Utskottet anger, att det av principiella skäl inte vill vara med om att flyktingstudenter skola kunna få studielån. Jag tolkar utskottets utlåtande på det sättet, att utskottet anser att det principiellt blott skall vara svenskar som skola kunna komma i åtnjutande av svenska hjälpåtgärder. En dylik inställning skulle kunna vara riktig under normala år, men den är det icke nu, då vi sedan årtal i Sverige ha många tiotusental personer som önska att bli svenska medbor-

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.

gare och som endast därför inte ha kunnat bli det emedan vår medborgarskapspraxis ställer så utomordentligt höga krav beträffande den tid som en person måste ha vistats i Sverige för att kunna bli svensk medborgare. Jag vill fästa uppmärksamheten vid dessa två fakta, nämligen dels att det är så stora lager av utländska flyktingar som bo här i landet, och dels att många av dessa skulle varit svenska medborgare om fordringarna för erhållande av svenskt medborgarskap inte hade varit så stränga.

Vi ha tidigare beviljat studielån åt utländska studenter som ha kommit till vårt land som flyktingar. Det skulle således på intet vis innebära en nyhet om riksdagen nu skulle bifalla reservanternas förslag. Jag kan ge några siffror rörande tidigare beviljade lån. Under åren 1946—1948 utdelades 74 studielån till utländska flyktingstudenter. Fyra av de personer, som erhållit dessa lån, ha redan slutbetalt dem. De övriga skola inom en snar framtid eller inom något år börja att betala av sina lån. Av de 74, som ha fått lån, ha hittills 43 tagit slut-examen, om jag såsom sådan räknar fil. kand.- eller fil. mag.-examen. 10 ha blivit svenska medborgare, och flera, jag skulle tro så gott som alla, komma att söka att bli svenska medborgare. Det finns emellertid också sjuklingar bland de 74 som erhållit lån; fyra stycken ha insjuknat i tuberkulos. Dessa studenter ha haft det mycket svårt och ha säkerligen haft stora svårigheter att kämpa med också under den tid som de fingo sina studielån. Lånebeloppen utgjorde nämligen inte mer än 120 kronor i månaden för studenter i Uppsala och Lund samt 160 kronor i Stockholm.

Herr talman! Mycket kunde vara att tillägga, men det har redan sagts åtskilligt i denna debatt. Jag slutar därför med att konstatera, att den stora utlänningsstock, som vi ha haft i vårt land under kriget och som vi fortfarande ha här — det finns för närvarande 203 000 utlänningar i landet — icke bara och övervägande varit en börda för oss. Om vi inte hade haft dessa stora kategorier utlänningar i Sverige, hade vårt jord-

bruk och vår industri icke kunnat drivas i den omfattning som nu varit möjlig. Det är, tycker jag, ytterligare ett skäl för att bifalla den mycket blygsamma begäran som ligger i reservationen.

Häri instämde herrar *Lindén* och *Bengtson*.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Det var med stort intresse som man här väntade på, att utskottets talesman skulle ta till orda, ty jag liksom andra har känt det kravet, att när utskottets representant yttrade sig, skulle han framlägga övertygande skäl för utskottets ståndpunkt. Såsom vi alla hörde kan man dock knappast tillerkänna det inlägg, som här gjordes av herr Larsson i Varberg, vitsord.

Vad man helst hade velat ha besked om är, vad utskottet menar med sin formulering, att hjälp till flyktingstudenterna enligt utskottets mening bör utgå i annan form än såsom statsgaranterat studielån. På den punkten hade herr Larsson endast att säga, att varken han eller utskottsmajoriteten visste, vilken form denna hjälp skulle få.

Av de övriga anföranden, som ha hållits i debatten, framgå ytterligare de prekära förhållanden, under vilka dessa studenter leva. Det förefaller mig fullkomligt upprörande, att man, trots att man med tacksamhet skulle komma att acceptera dessa utländska studenters insats i svenskt arbetsliv, sedan de blivit färdiga med sin utbildning, stillatigande accepterar, att de under sin utbildningstid tvingas dra sig fram såsom ett — kanske i ordets egentliga mening — proletariat i våra akademiska kårer. Jag anser, att det är fullkomligt ovärdigt vårt land att behandla dessa människor på detta sätt. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i den nu förevarande avdelningen gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionen II: 504.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjordes i enlighet med de beträffande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 505; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten III hemställt.

I avseende på punkten IV, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 172 avd. I punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Ang. studentsociala stödåtgärder m. m.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 55.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna V och VI hemställt.

Avdelningen II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut, såvitt propositionen angår rekommendation nr 87 angående yrkesvägledning;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågan; samt

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. statsråds pensionsrätt. — Om lönefyllnad åt vissa tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljunghed.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statsråds pensionsrätt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av väckta motioner angående tjänste- och familjepensionering för statsråd.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I:165, av herr *Akerberg* m. fl., och II:365, av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., för sin del besluta, att beträffande tjänste- och familjepensionering av statsråd skulle gälla de huvudgrunder, som angäves i bilaga till utlåtandet.

Herr *ÖHMAN*: Herr talman! När 1948 års riksdag behandlade frågan om pensionering av riksdagsmännen, ställde vi oss från den kommunistiska gruppens sida avvisande till det förslag som då förelåg. Vi betraktade nämligen och betrakta allmänt uppdraget såsom riksdagsman såsom ett förtroendeuppdrag som inte gärna kan jämföras med vanlig statstjänst. När frågan om pensionering av statsråden nu har kommit upp, anlägga vi samma betraktelsesätt även på detta förslag. Vi betrakta även detta uppdrag såsom ett förtroendeuppdrag som icke gärna kan jämföras med annan statstjänst.

Jag ber, herr talman, att med denna korta motivering få yrka avslag på det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr *SUNDELIN*: Herr talman! Utskottet erinrar i sitt utlåtande om att det redan föreligger pensionsrätt för statsråden. Utskottet har funnit de i motionerna framförda skälen för att nu modernisera denna pensionsrätt så starka, att vi ha ansett oss i huvudsak böra tillstyrka det i motionerna framförda förslaget.

Det föreliggande förslaget bygger i huvudsak, om inte helt, på förordnandepensionslinjen. Utskottets förslag inne-

bär, att pensionsrätt icke skall inträda förrän vid uppnådda 65 års ålder, d. v. s. samma ålder som fastställts för riksdagsmännens pensionering. I övrigt torde jag inte närmare behöva motivera förslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Om lönefyllnad åt vissa tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljunghed.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 185, i anledning av väckta motioner om retroaktiv lönefyllnad åt vissa e. o. tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljunghed.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman* (I:78) och den andra inom andra kammaren av herr *Henriksson* (II:88), hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att de extra ordinarie tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljunghed, som enligt övergångsbestämmelserna till 1928 års avlöningsreglemente uppburit personligt lönetillägg, erhöle retroaktiv lönefyllnad med de belopp, varmed det personliga lönetillägget minskats på grund av Ljungheds uppflyttning från dyrortsgrupp A till dyrortsgrupp C.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I:78 och II:88 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Rickard Lindström*, *Sundelin*, *Leander*, *Lundqvist*, *Axel Andersson*, *Ward*, *Boman* i Kieryd, *Bergstrand*, *Kollberg*, *Jansson* i Kalix, *Henriksson* och *Nihlfors* ansett, att utskot-

Om lönefyllnad åt vissa tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljungbyhed.

tets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 78 och II: 88 medgiva, att de extra ordinarie tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljungbyhed, vilka jämlikt övergångsbestämmelserna till kungörelsen 1928: 215 tillerkänts personligt lönetillägg men som i samband med Ljungbyheds uppflyttning i högre ortsgrupp fått sina lönetillägg minskade med belopp motsvarande den avlöningsökning, som den ändrade dyrortsgrupperingen medfört, förklarades icke skola lida minskning i å tiden den 1 juli 1939 —den 30 juni 1947 belöpande personligt lönetillägg.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet är fogad en reservation, som jag ber att med några ord få motivera.

Frågan gäller huruvida fem extraordinarie tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljungbyhed skola få behålla tidigare utgående särskilda lönetillägg. Lönetillägg av detta slag ha från början utgått enligt övergångsbestämmelserna till 1928 års avlöningsreglemente för icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet. När sedermera vissa orter ha uppflyttats i högre dyrortsgrupp, ha lönetilläggen minskats med belopp motsvarande den avlöningsökning, som den ändrade dyrortsgrupperingen medfört. Detta har emellertid icke ansetts skäligt, varför vid 1939 och 1941 års riksdagar beslut fattats om att de inträdda förändringarna i dyrortshänseende av billighetsskäl icke skulle påverka storleken av de särskilda lönetilläggen. Retroaktiv utbetalning av gjorda avdrag kom därför till stånd.

Dessa riksdagsbeslut avsågo emellertid endast tjänstemän på två orter, 1939 års beslut tjänstemän i Stockholm och 1941 års beslut tjänstemän i Karlskrona. I en vid innevarande års riksdag i båda kamrarna väckt motion påpekas, att förhållandena för dessa tjänstemän vid krigsflygskolan å Ljungbyhed ha varit precis desamma som för de tjänstemän som innefattades i 1939 och 1941 års

riksdagsbeslut. Ljungbyhed uppflyttades den 1 oktober 1937 från dåvarande ortsgrupp A till ortsgrupp C, och från denna tid ha ifrågavarande tjänstemän fått vidkännas minskning av sina personliga lönetillägg.

Reservanterna ha liksom motionärerna den uppfattningen, att dessa tjänstemän böra behandlas på samma sätt som de tjänstemän i Stockholm och Karlskrona som riksdagens tidigare omnämnda beslut avse. Reservanterna anse emellertid, att man kan inskränka sig till huvudsakligen en tioårsperiod, och föreslå därför att riksdagen måtte besluta om återbetalning av gjorda avdrag för tiden mellan 1939 och 1947 års löneregleringar. Enligt de uppgifter, som ha lämnats, skulle det här inte röra sig om något större belopp, utan summan skulle troligen stanna vid omkring 5 000 kronor.

Statens lönenämnd har om än med viss tvekan tillstyrkt bifall till en tidigare av en utav de ifrågavarande tjänstemännen till Kungl. Maj:t gjord framställning. Lönenämndens tveksamhet berodde på att väl lång tid förflutit sedan de i framställningen avsedda löneavdragen ägt rum. Utskottsmajoriteten har i huvudsak samma motivering för sitt yrkande om avslag på motionerna. Reservanterna anse emellertid, att dessa skäl på intet sätt kunna anses bärande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag erkänner gärna att det har varit ganska svårt för utskottet att ta ställning till denna fråga. Såsom herr Sundelin också nämnde, äro ju de fall, som det här gäller, analoga med de fall som riksdagen tog ställning till år 1939 och 1941. Emellertid har Kungl. Maj:t så sent som förra året tagit ställning till detta problem och då avvisat en framställning i ärendet. Det är dock 13 år sedan detta hände. Vi som stå för majoritetens linje tycka, att det är att gå ganska långt tillbaka i tiden att nu komma med en begäran om en ändring. Statens lönenämnd har ock-

Ang. statens avdikningsanslag.

så, såsom herr Sundelin även nämnde, av detta skäl ställt sig tveksam. Det har dock efter år 1937 förekommit två löne-regleringar, nämligen åren 1939 och 1947. Vi tycka då att det är litet egen-domligt att man så långt efteråt kommer med en sådan begäran som här har gjorts. Från utskottsmajoritetens sida ha vi inte heller kunnat finna några bärande skäl för ett bifall till de väckta motionerna.

Jag ber, därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundelin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 185, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 187 i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående

anslag för budgetåret 1950/51 till främjande av bostadsförsörjningen, såvitt gäller grunderna för trekronorsbidragets bestridande, jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 47, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs avdelningsvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 48, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, Statens avdikningslånefond samt Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

Avdelningen 1.**Ang. statens avdikningsanslag.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att under budgetåret 1950/51 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa 4 000 000 kronor, dels ock för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

de likalydande motionerna I: 65 av herr *Isaksson* m. fl. och II: 77 av herr *Larsson* i Karlstad m. fl., i vilka motioner yrkats, utom annat, att till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag måtte anvisas ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor samt att under budgetåret 1950/51 måtte få beviljas statsbidrag från sistnämnda anslag å tillhoppa 7 000 000 kronor;

motionen II: 127 av herr *Stjärne* m. fl., vari yrkats, utom annat, att under bud-

Ang. statens avdikningsanslag.

getåret 1950/51 måtte dels få beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 5 000 000 kronor, dels och till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag anvisas ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

de likalydande motionerna I: 266 av herr *Niklasson* m. fl. och II: 320 av herr *Andersson* i Björkäng m. fl., i vilka motioner hemställts, att till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag måtte för budgetåret 1950/51 anvisas ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor;

de likalydande motionerna I: 179 av herr *Persson, Einar*, och herr *Lindgren* samt II: 216 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, avseende sådan ändring i gällande kungörelse om bidrag ur statens avdikningsanslag, att samma bidragsprocent skulle utgå till godkända torrlägningsföretag, oberoende av huruvida i dylikt företag inginge en eller flera delägare, ävensom om att, sedan utredningen verkstälts, för riksdagen måtte framläggas det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

de likalydande motionerna I: 336 av herr *Pålsson* samt II: 392 av herrar *Jönsson* i Rosshol och *Svensson* i Stenkyrka.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande avdelningen på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, ävensom I: 266 och II: 320 samt med bifall till motionen II: 127

1) medgiva, att under budgetåret 1950/51 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 5 000 000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 179 och II: 216 samt I: 336 och II: 392 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Alfred Andersson, Svedberg, Jon Jönsson, Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Dädesjö, *Jacobson* i Vilhelmina, *Andersson* i Hyssna och *Jonsson* i Järvsand, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, I: 266 och II: 320 ävensom II: 127

1) medgiva, att under budgetåret 1950/51 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 4 000 000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor;

B. att motionerna — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Vi torde nog alla inom jordbruksutskottet ha klart för oss betydelsen av att kunna lämna ut statsbidrag till avdikningsföretag. Men å andra sidan är det ju så att vi måste under detta år iaktta en synnerligen stor sparsamhet, när det gäller ökning av de statliga anslagen. Med hänsyn till dessa omständigheter ha reservanterna i jordbruksutskottet ansett, att de för året måst nöja sig med en ökning av anslaget från 3,6 miljoner kronor till 4 miljoner kronor, såsom Kungl. Maj:t har föreslagit.

Härutöver vill jag endast säga, att då grunderna för dessa bidrag äro föremål för en översyn inom en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté, borde en hel del av dessa mindre avdikningsföretag, som inte ha så särskilt stor ekonomisk räckvidd, kunna läggas direkt under lantbruksnämnderna. Därigenom kunde man, efter vad jag kan förstå, förenkla dels planeringsarbetet och dels också kontrollen över det utförda arbetet. Vi veta att lantbruksingenjörerna äro överhopa-

Ang. statens avdikningsanslag.

de med arbete. Jag tror att det även ur deras synpunkt skulle vara värdefullt, om en del av de mindre avdikningsföretagen kunde överföras direkt till lantbruksnämnderna och således handhavas av de konsulenter, som äro anställda där och som ha med täckdikningen och det inre rationaliseringsarbetet i övrigt att göra. Det är min uppfattning att detta skulle bli rationellare, och jag tror också att det ur jordbrukarnas egen synpunkt skulle vara fördelaktigt, bli billigare och mera praktiskt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid detta utlåtande avgivna reservationen.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Vad tvisten här gäller är den uppräknings av Kungl. Maj:ts anslag, som jordbruksutskottet har ansett sig böra göra.

Lantbruksstyrelsen har begärt att avdikningsanslaget skall uppräknas från 3,6 miljoner kronor med 1,9 miljoner kronor till 5,5 miljoner kronor. En uppräknings har nu av Kungl. Maj:t skett med 400 000 kronor. I sin motivering pekar lantbruksstyrelsen bl. a. på att den 1 juli 1949 funnos hos styrelsen inneliggande ansökningar om statsbidrag till 1 840 torrläggningsföretag, representerande ett värde av 8,5 miljoner kronor. Lantbruksstyrelsen anför att de medel, som nu utgå till dikningsföretag, äro alldeles för små, och styrelsen pekar också på att på grund av att anslagen äro otillräckliga hopas undan för undan ärendena och bli lagda på hög. Lantbruksstyrelsen säger vidare att torrläggningsverksamheten ingår som ett viktigt led i rationaliseringssträvandena vid det svenska jordbruket. Jag vill för min del understryka denna synpunkt. Torrläggningen av den svenska jorden är också en utomordentligt god beredskapsåtgärd. Jag tror att vi alla här äro överens om att just beredskapssynpunkten i nuvarande läge inte bör eftersättas. Genom att den svenska jorden blir täckdikad, blir det ju lättare att bruka den, och arbetet kräver mindre arbetskraft,

varjämte vi också få ökade skördar från den täckdikade jorden. På så sätt får man faktiskt också en god beredskap, som på sitt sätt är lika god som den beredskap vi få genom att direkt lagra spannmål. Genom att tillfällena finnas att täckdika den svenska jorden ta vi också ut dold arbetskraft, ty om inte de stora utloppskanalerna kunna bli färdigställda, hindrar man den direkta täckdikningen. I mina hemtrakter på Skaraborgsslätten använda vi nu för tiden i stor utsträckning den s. k. aashammargloden, och jag tror att detta redskap också kommer att finna användning i övriga delar av landet. Vid tillfällena då annat arbete inte är överhängande kunna faktiskt jordbrukarna med den egna arbetskraften vid gården köra upp ett väsentligt antal diken och på så sätt få sin jord torrlagd undan för undan. Man kan också säga att det särskilt med tanke på beredskapen är tråkigt, att endast en ringa del av den svenska jorden är täckdikad. Jag tror inte att det är mer än 30 procent.

Utskottet har nu föreslagit att anslaget skulle uppräknas med ytterligare en miljon till 5 miljoner kronor. Det är en halv miljon mindre än lantbruksstyrelsen begärt. Det är väl knappast några direkt nya medel det här gäller. I motion 77 i andra kammaren har det påpekats, att anslaget under p. 116 i nionde huvudtiteln, där det gäller den statliga lagerhållningen, skulle kunna minskas med en miljon kronor och att de pengarna i stället skulle kunna användas för det här ändamålet. Livsmedelskommissionen har ju uttalat att de 7 miljoner kronor, som förslidet är anslaget för innevarande budgetår, troligen inte behöva användas och att beloppet för nästa budgetår kan något minskas. Visserligen har statsrådet även i årets statsverksproposition i avbidan på närmare kostnadsberäkningar upptagit anslaget till 7 miljoner kronor, men i proposition nr 245 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har anslaget sänkts från 7 miljoner kronor till 6 miljoner kronor. Det är denna miljon som jag, och jag kan säga majoriteten i utskottet, ansåg kunde

tagas för detta behjärtansvärda ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, EINAR: Herr talman! När detta utlåtande justerades, hade jag inte tillfälle att vara närvarande. Av denna anledning kom jag att stå bland dem, som anslöto sig till majoritetens ståndpunkt. Men hade jag varit närvarande, hade jag återfunnits bland reservanterna. Jag kommer följaktligen vid en röstning att biträda den reservation, som är fogad till utlåtandet. I övrigt ber jag, herr talman, att få instämna med herr Jonsson.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Som jag framhöll i mitt första anförande voro vi, både de som stå för utskottets utlåtande och reservanterna, eniga om att avdikningsförhållandena vid jordbruket ha stor betydelse. Men jag vill framhålla att det finns många andra saker, som också äro mycket önskvärda men som fått stå tillbaka på grund av det skärpta ekonomiska läget. Vi ha därför här nöjt oss med en ökning av 400 000 kronor som Kungl. Maj:ts förslagit.

Herr Isaksson talade om beredskaps-synpunkten. Om han därmed menade att vi skulle ha dessa avdikningsföretag såsom beredskapsarbeten vid inträffad arbetslöshet, vill jag erinra om att det ju finns en mängd planer, som ligga och vänta på att realiseras. Ur den synpunkten tror jag således inte att det föreligger någon fara.

Herr Isaksson sade, att den svenska jorden i ganska stor utsträckning är i behov av att täckdikas, och detta är riktigt. Men jag måste för min del konstatera att den övervägande delen av den svenska jorden som behöver täckdikas också kan täckdikas, utan att några större avdikningsanslag behöva lämnas än de som nu föreslås från Kungl. Maj:ts sida. Reservanterna ha heller inte kunnat gå med på att som herr Isaksson säger ta pengar, som kunnat sparas in på ett annat anslag, nämligen anslaget till

Ang. statens avdikningsanslag.
lagerhållning, och använda dem till täckdikning. Man måste ju pröva varje sak för sig.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag vill inte på något sätt bestrida värdet av en fortsatt avdikningsverksamhet. Jag vill bara med anledning av herr Isakssons anförande påpeka, att det inte föreligger något förbud för jordbrukarna att avdika jorden. Det är alltså inte fråga om det nu, utan det är fråga om huruvida vi skola öka statsbidragen till avdikningsföretag för att uppmuntra till ökad avdikning. Jag vill fästa uppmärksamheten på att regeringen har behandlat detta anslag mera generöst än åtskilliga andra; redan Kungl. Maj:ts förslag innefattar ju en ökning av anslaget med tio procent. Nu föreslår utskottet en ytterligare ökning med en miljon kronor som skola gå ut av skattemedel och en miljon kronor som skola upplånas på lånemarknaden. Vi ha väl ändå varit överens om att det är ett trängt statsfinansiellt läge som vi befinna oss i, och då kan det väl inte finnas någon anledning att forcera anslagsgivningen till detta ändamål.

Till sist skulle jag vilja säga att det låter närmast som ett hån, när herr Isaksson säger, att ett av anslagen till livsmedelskommissionen kunnat minskas från 7 miljoner kronor till 6 miljoner kronor, och den besparingen skulle vi passa på att lägga beslag på här. Vi måste ju samtidigt erinra oss att det sammanlagda anslaget till livsmedelskommissionen har av andra anledningar måst ökas med 60 miljoner kronor. Skulle det inte i stället vara rimligt att säga, att den lilla besparing som vi kunnat göra få vi låta gå i avräkning på de stora missräkningar, som drabbat oss beträffande anslagen till livsmedelskommissionen och dess olika poster?

Herr ISAKSSON: Herr talman! Det var närmast herr Jon Jonssons i Fjåle anförande som uppkallade mig att begära ordet.

Anslag till bidrag till jordbrukets rationalisering.

Han talade om beredskapssynpunkten och påstod att det skulle vara angeläget ur beredskapssynpunkt att använda arbetskraft för täckdikning. När jag för min del talar om beredskapssynpunkten, tänker jag i första hand på att det ligger en god beredskap i att den svenska jorden är täckdikad, ty om vi en dag skulle komma i svårigheter, kanske råka ut för en avspärning, ha vi en god beredskap just genom att den täckdikade jorden kan ge större skördar.

Herr statsrådet säger att det naturligtvis inte finns något förbud för jordbrukarna att täckdika den svenska jorden. Det är visserligen sant, men just på grund av att ärendena undan för undan till följd av brist på medel läggas på hög och genom att de stora avloppskanalerna inte göras färdiga, stoppar man praktiskt taget upp täckdikningen och torrläggningen mer än nödvändigt i markerna. Det är just detta förhållande som jag har velat påtala.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna avdelningen hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonsson, Jon*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48 avd. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nejpropositionen.

Avdelningen II.

Utskottets hemställan bifölls.

*Avdelningen III.***Anslag till bidrag till jordbrukets rationalisering.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 65 av herr *Isaksson* m. fl. och II: 77 av herr *Larsson* i Karlstad m. fl. hade hemställts, utom annat, att till Bidrag till jordbrukets rationalisering måtte anvisas ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 334 av herr *Spetz* och II: 396 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl. hade yrkats, att till Bidrag till jordbrukets rationalisering måtte för budgetåret 1950/51 anvisas ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande avdelningen på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, ävensom I: 334 och II: 396, till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor.

Herr **SPETZ**: Herr talman! Vid denna punkt har undertecknad väckt en motion om sänkning av detta reservationsanslag med 1,5 miljoner kronor. Bakom motionen låg inte någon tanke på minsta sätt att hindra rationaliseringen, utan anledningen var, såsom det står i motionen, att jag hade den uppfattningen att vid innevarande års slut komma reservationerna på anslagen att vara betydligt större än vad statsrådet har be-

Anslag till bidrag till jordbrukets rationalisering.

räknat. Jag förvänar mig verkligen över jordbruksutskottet, som inte tycks ha på något sätt undersökt hur stora reservationer som kunna tänkas vara kvar vid budgetårets utgång. Jag har fått en del siffror. Det är inte många, och jag skall be att få besvara kammaren med att föredra dem.

Det har för detta ändamål beviljats ett reservationsanslag för budgetåret 1948/49 av i runt tal 16,8 miljoner kronor, och för budgetåret 1949/50 ha beviljats 18 miljoner kronor, alltså sammanlagt 34,8 miljoner kronor i runt tal. Av dessa medel ha lantbruksnämnderna för budgetåret 1948/49 anvisat för den yttre rationaliseringen 280 000 kronor och för den inre rationaliseringen 7 075 000 kronor. Intill den 1 maj 1950 ha lantbruksnämnderna anvisat för den yttre rationaliseringen 397 000 kronor och för den inre rationaliseringen 8 656 000 kronor eller sammanlagt 16 408 000 kronor. Den 1 maj återstodo alltså över 18 miljoner kronor på dessa anslag. Det är väl knappast troligt att det under de två månader som återstår av budgetåret skall gå åt så stora belopp, att det endast skall återstå vad statsrådet beräknat, 7,5 miljoner kronor. Man torde snarare kunna räkna med att det kommer att återstå 17 miljoner kronor av dessa anslag. När jag väckte min motion vid riksdagens början kunde jag naturligtvis inte räkna med att ett så stort belopp skulle kvarstå i form av reservationer.

Det är ytterligare en sak som jag vill påpeka i detta sammanhang. De medel, som anvisas för den inre rationaliseringen, utbetalas inte förrän ifrågavarande arbeten ha blivit utförda, alltså i efterskott. Det framgår också av kassaställningen i lantbruksstyrelsen. Den 1 maj fanns det kvar, enligt uppgifter som jag har fått, icke mindre än 32 336 000 kronor.

Herr talman! Jag skall med anledning av vad jag nu anfört ta mig friheten att föreslå, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med anledning av motionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu är i fråga, ävensom I: 334 och

II: 396 för budgetåret 1950/51 bevilja ett reservationsanslag med ett formellt belopp av 100 kronor.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Gentemot den föregående talaren vill jag säga att de siffror som han anförde nog äro riktiga, men det förhåller sig så, att när lantbruksnämnderna började sin verksamhet, togos de första månaderna i anspråk för att upporganisera nämnderna och för att finna de lämpligaste arbetsformerna. Allt efter som tiden gått har emellertid verksamheten ökat och därmed i anspråktagandet av de olika anslag och lånemedel som stå till förfogande. Jag skulle tro, och det har också inom jordbruksutskottet lämnats upplysning om att för den händelse vi skulle se på siffrorna i dag, skulle de ligga helt annorlunda till. Jag vill också ta fasta på vad herr Spetz sade beträffande den inre rationaliseringen, att täckdiktningensbidragen utlämnas först sedan arbetena blivit avsynade. Avsynningen kan inte ske på vintern utan måste göras på våren, och därför blir ett betydande antal av de arbeten, som ha genomförts under föregående år, avsynade under tiden från maj till 1 juli. Detta innebär att under denna tid avsevärt ökade medel tas i anspråk för den inre rationaliseringen.

Vad beträffar den yttre rationaliseringen vill jag påpeka att den verksamhet, som lantbruksnämnderna ha sig ålagda på detta område, allt mer kommer att öka, vilket även kommer att nödvändiggöra att man har mera medel till förfogande. Jag skulle tro att det kommer att visa sig nästa år, när vi behandla denna sak, således när vi närma oss den 1 juli 1951 och då få se hur mycket som finns kvar av de medel, som riksdagen i dag beslutat att ställa till lantbruksnämndernas förfogande, att det icke finns så stora reserver som den föregående talaren ville låta påskina.

Jag vill också framhålla att när riksdagen 1947 tämligen enhälligt beslutade att gå in för en delvis ny princip i fråga om den statliga verksamheten på jordbrukets rationaliserings- och plane-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

ringsområde, beslutat nya riktlinjer här- för och skapat nya former efter vilka lån och bidrag skola utgå, vore det in- konsekvent om man, sedan verksamhe- ten väl kommit i gång, inte längre skulle vilja vara med om saken utan vilja hålla igen så mycket som möjligt på anslagen.

Jag vill, herr talman, med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ: Herr talman! Gentemot herr Jonsson skulle jag vilja säga att det ju inte alls är fråga om att försöka hindra rationaliseringen, utan jag för- söker bara påvisa, att det belopp som finns tillgängligt är lika stort som det belopp, som statsrådet själv ansett vara erforderligt under nästa budgetår för den yttre och inre rationaliseringen. Det är alltså inte fråga om att på något sätt beskära verksamheten, utan det gäl- ler bara, om jag så får säga, att hyfsa budgeten i detta fall.

Efter härmed slutad överläggning ytt- rade herr talmannen att i avseende på den nu ifrågavarande avdelningen yr- kats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Spetz*, att riksdagen skulle med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med anledning av mo- tionerna I: 65 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, ävensom I: 334 och II: 396 till Bidrag till jordbrukets rationalisering för budgetåret 1950/51 bevilja ett reser- vationsanslag med ett formellt belopp av 100 kronor.

Sedermera gjorde herr talmannen pro- positioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bi- fall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anled- ning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en om- röstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskot- tet hemställt i sitt utlåtande nr 48 avd. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Spetz under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning- en genom uppresning; och befanns där- vid, att flertalet röstade för ja-proposi- tionen.

Vid förnyad föredragning av jord- bruksutskottets utlåtande nr 53, med an- ledning av Kungl. Maj:ts proposition an- gående upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att an- slag utfärdats till sammanträdets fortsät- tande kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. höjning av de kommunala orts- avdragen m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., så- vitt propositionen hänvisats till bevill- ningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 31 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 241, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bi- lagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föresla- git riksdagen

A) antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskatte- lagen den 28 september 1928 (nr 370),

2) förordning angående ändrad ly- delse av 3 § och 8 § 3 mom. förord- ningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt,

3) förordning om ändrad lydelse av 78 § taxeringsförordningen den 28 sep- tember 1928 (nr 379) och

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

4) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag; samt

B) godkänna i propositionen angivna grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting.

Propositionen hade hänvisats, såvitt angick grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Kungl. Maj:ts förslag innebar i huvudsak, att de kommunala barnavdragen skulle avskaffas och barnfamiljernas intressen i stället tillgodoses genom en höjning av de allmänna barnbidragen från 260 kronor till 290 kronor. Vidare hade föreslagits en väsentlig höjning av ortsavdragen för såväl gifta som ogifta skattskyldiga. De föreslagna avdragen uppgingo till omkring två tredjedelar av de statliga ortsavdragens belopp. Den i propositionen förordade höjningen av de kommunala ortsavdragen hade ansetts icke kunna genomföras utan att staten lämnade bidrag åt kommunerna och, i förekommande fall, åt landstingen. I detta hänseende hade föreslagits, att statsbidrag skulle utgå i sådan omfattning, att den sammanlagda utdebiteringen till kommun och landsting icke skulle behöva höjas med mer än högst en krona. Då en begränsning av statsbidraget på nu angivet sätt skulle komma att medföra en ökning av den kommunala inkomstskatten för skattskyldiga med inkomster över en viss gräns, hade i propositionen förutsetts, att 1949 års skatteutredning skulle vid sin översyn av den statliga inkomstskatteskalan för fysiska personer föreslå sådan jämkning av skalan, att de skattskyldiga icke på grund av ortsavdragens höjning erhöle någon ökning av den sammanlagda inkomstskatten. Statens kostnader för genomförande av den föreslagna ortsavdragsreformen hade beräknats till omkring 120 miljoner i direkta statsbidrag och 8 miljoner i minskade skatteintäkter, som förändrades av jämkningar i den statliga in-

komstskatteskalan. Därtill kommo utgifter för höjning av barnbidragen, beräknade till 51 miljoner kronor. De föreslagna bestämmelserna hade föreslagits träda i kraft den 1 januari 1952.

I anledning av propositionen hade väckts följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 475 av herr *Näsström* m. fl. och II: 567 av herr *Kärlander* m. fl.;

2) de likalydande motionerna I: 508 av herr *Velander* m. fl. och II: 606 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 241, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av de synpunkter som i motionerna anförts, för 1951 års riksdag framlägga förslag till en reform av den kommunala beskattningen i dess helhet att träda i kraft den 1 januari 1952, omfattande alltså bl. a. en höjning av ortsavdragen, ett avskaffande av fastighetsskatten och en reglering av grunderna för den allmänna skatteutjämnings;

3) de likalydande motionerna I: 509 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 603 av herr *Persson* i Landafors m. fl.;

4) de likalydande motionerna I: 510 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 604 av herr *Persson* i Landafors m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den pågående skatteutredningen måtte få i uppdrag att under provisorietiden utreda frågan om ett verkligt existensminimum och att Kungl. Maj:t därefter måtte framlägga förslag därom i samband med den signalerade definitiva nya kommunalskatteutredningen;

5) de likalydande motionerna I: 511 av herrar *Björck* och *Lindblom* samt II: 605 av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Ståhl*, vari hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 241 måtte besluta att hos

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

Kungl. Maj:t hemställa om förslag till nästa års riksdag om sådan avdragsrätt för fastighetsägare, som i motionerna förordats, att tillämpas vid omläggningen av det kommunala ortsavdrags-systemet, samt att de spörsmål i övrigt, som i motionerna berörts, måtte göras till föremål för fortsatt utredning; även-
som

6) motionen II: 602 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., vari hemställt, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 241 måtte dels besluta att, intill dess ett mera rationellt och effektivt system för den kommunala skatteutjämningen beslutats och trätt i kraft, ersättning av statsmedel skulle utgå såväl till primärkommuner som landsting för hela den höjning av deras utdebitering, som bleve en följd av ett bifall till den i nämnda proposition föreslagna omläggningen av det kommunala ortsavdragssystemet, dels uttala, att den arbetande utredningen rörande en allmän revision av kommunalskattesystemet borde påskyndas med särskild inriktning på fastighetsskattens avskaffande och därmed sammanhängande frågor samt i övrigt beakta de synpunkter, som anförts i motionen.

I de likalydande motionerna I: 475 av herr *Näsström* m. fl. och II: 567 av herr *Kärrlander* m. fl. samt i de likalydande motionerna I: 509 av herrarna *Öhman* och *Helmer Persson* och II: 603 av herr *Persson* i Landafors hade yrkanden framställts om att barnbidragen måtte höjas med 40 kronor eller sålunda från 260 kronor till 300 kronor. I de både senare motionerna hade vidare yrkats dels att de kommunala ortsavdragen skulle göras till beloppet lika stora som de statliga, dels ock att kommuner och landsting skulle kompenseras av statsmedel för det skattebortfall, som uppstode genom reformen.

De likalydande motionerna I: 475 och II: 567 samt de likalydande motionerna I: 510 och II: 604 hade i sin helhet hänvisats till bevillningsutskottet. De övriga motionerna hade hänvisats, såvitt de angingo grunder för utbetalande av

statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall till landsting, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Till behandling i sammanhang med den förevarande propositionen hade utskottet upptagit de vid riksdagens början väckta, likalydande motionerna I: 31 av herr *Spetz* och II: 31 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl., vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning och förslag till sådana bestämmelser, att enskilda kommuner icke skulle genom fastställande av särskilt existensminimum efter schablonmässiga grunder eller på annat sätt kunna vältra över en del av sin skattebörda på skattebetalarna inom andra kommuner.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 241, i de delar propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 3 § och 8 § 3 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) förordning om ändrad lydelse av 78 § taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379); och

4) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag; samt

II) att följande motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 31 av herr *Spetz* och II: 31 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl.;

b) de likalydande motionerna I: 475 av herr *Näsström* m. fl. och II: 567 av herr *Kärrlander* m. fl.;

c) de likalydande motionerna I: 508 av herr *Velander* m. fl. och II: 606 av herr *Hjalmarson* m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

d) de likalydande motionerna I: 509 samt II: 603 av herr Persson i Landafors m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

e) de likalydande motionerna I: 510 samt II: 604 av herr Persson i Landafors m. fl.;

f) de likalydande motionerna I: 511 samt II: 605 av herrar Björck och Lindblom samt Ståhl, såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet; och

g) motionen II: 602 av herr Hedlund i Rådomb. fl., såvitt motionen hänvisats till bevillningsutskottet,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid betänkandet avgiven, med I betecknad reservation hade herrar *Sjödahl, Gustaf Elofsson, Falk, Werner, Damström, Johnsson* i Skoglösa och *Kärrlander* ansett, att utskottet bort tillstyrka en höjning av det allmänna barnbidraget till 300 kronor. I enlighet härmed hade reservanterna ansett dels att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, dels att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 241, såvitt anginge det i punkten 4 under I i utskottets hemställan angivna författningsförslaget, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och med bifall till de likalydande motionerna I: 475 av herr Näsström m. fl. och II: 567 av herr Kärrlander m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 509 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 603 av herr Persson i Landafors m. fl., såvitt sistnämnda motioner anginge frågan om höjning av barnbidragen antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1917 (nr 529) om allmänna barnbidrag, dels att punkten b under II i utskottets hemställan bort utgå, dels ock att utskottet bort hemställa, att de i punkten d under II i utskottets hemställan angivna likalydande motionerna I: 509 och II:

603 — såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet — i den mån desamma icke blivit besvarade genom vad utskottet hemställt under I punkten 4, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en annan, med II betecknad reservation hade herrar *Gustaf Elofsson, Velandar, Wehtje, Werner, Hagberg* i Malmö samt *Johnsson* i Skoglösa på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte — i anledning av de likalydande motionerna I: 508 och II: 606 samt motionen II: 602 — med godkännande av vad reservanterna föreslagit beträffande ortsavdragen vid den kommunala beskattningen därjämte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av de synpunkter som i reservationen anförts, för 1951 års riksdag framlägga förslag till en reform av den kommunala beskattningen, omfattande främst grunderna för den allmänna skatteutjämningen samt frågan om fastighetsskattens avskaffande.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! I anslutning till denna proposition ha vi föreslagit en förenkling och större enhetlighet i skatteväsendet enligt följande riktlinjer, nämligen *att* ett rimligt existensminimum fastställdes, *att* ortsavdragen bleve mera enhetliga för såväl den kommunala som den statliga skatten och hade samma storlek som fastställt existensminimum, *att* kommunalskatten i likhet med statsskatten uttoges efter en progressiv skala *och att* barnavdragen vid beskattningen utbyttes mot kontanta barnbidrag.

I fråga om det sista tycks enighet i stort råda. Meningarna brytas dock i fråga om de kontanta barnbidragens storlek. Vi anse att en förenkling och enhetlighet i skattelagarna helst borde redan nu komma till uttryck i den provisoriska reformen beträffande den kommunala beskattningen. Under alla förhållanden hävda vi, att de kommunala ortsavdragen böra vara lika stora som de, vilka för närvarande gälla inom den statliga beskattningen. Med detta vill jag inte ha

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

sagt, att de nuvarande statliga ortsavdragen kunna godtagas såsom ett definitivt existensminimum. Vårt förslag, att de kommunala ortsavdragen skola höjas till vad som gäller inom den statliga beskattningen, betrakta vi endast som ett provisorium, intill dess förslag om ny kommunalskattelag framlägges. Flera remissinstanser ha i sina yttranden ansett, att de allmänna barnbidragen böra höjas med 40 kronor, när barnavdragen vid den kommunala beskattningen ersättas med kontanta barnbidrag. Utskottet anser emellertid att en höjning med 30 kronor är tillräcklig. Det är ju bekant att barnavdragen äro snålt tilltagna liksom att de allmänna barnbidragens värde betydligt reducerats sedan denna reform genomfördes. Följaktligen finns det starka skäl som tala för att de allmänna barnbidragen borde utgå med 300 kronor per år i likhet med vad vi och andra ha yrkat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den lagtext som finns i motion 509.

Herr VELANDER: Herr talman! Detta betänkande från bevillningsutskottet sammanhänger på visst sätt med det statsutskottsutlåtande, som följer närmast härefter på föredragningslistan. Det är därför möjligt att jag i det mera allmänna resonemang, som jag här kommer att föra, inte kan undgå att tänga den kungl. propositionen till den del denna har hänvisats till statsutskottet.

Inställningen till frågan om en reglering uppåt av ortsavdragen vid den kommunala beskattningen har på alla håll varit starkt positiv. Icke på något håll har heller förnekats, att frågan är av brådskande natur. Utrymme har dock funnits för en stark tvekan, huruvida inte denna fråga hade bort lösas i ett större sammanhang i stället för att, såsom nu föreslagits, lösas separat för sig.

Det var säkerligen ägnat att förvåna, när i början av år 1949 den dåvarande finansministern tillkallade särskilda sakkunniga för att utreda frågan om de kommunala ortsavdragen. Därmed av-

sågs från hans sida uttryckligen att beträda de partiella reformernas väg beträffande kommunalskattereformen i stort. En sådan ordning låg dock icke i linje med vad riksdagen tidigare i många olika sammanhang hade förutsatt. Jag kan till stöd för denna mening hänvisa till det riksdagens beslut, som ledde till kommunalskatteberedningens tillsättande i början av år 1936, till riksdagens skrivelse år 1947 i fråga om den kommunala skatteutjämningen och till riksdagens skrivelse år 1948, däri riksdagen understök vikten av att förslag till lösning av kommunalskattefrågan snarast måtte föreläggas riksdagen. Även andra »framstötter» från riksdagens sida skulle kunna omnämnas i detta sammanhang. Åtgärden att upptaga frågan om de kommunala ortsavdragen till separat behandling måste därför sägas stå i bestämd motsättning till riksdagens intentioner.

Det visade sig också, att herr Wigforss' egna förutsättningar för att denna separata behandling av ortsavdragsfrågan skulle kunna fullföljas icke voro till finnandes.

Den första av dessa förutsättningar var, att reformen icke skulle medföra någon mera kännbar övervältring av skattebördan på fastighetsägarna eller över huvud taget någon mera kännbar ökning av den kommunala utdebiteringen. Den andra förutsättningen angavs i direktiven på följande sätt: »Reformen skulle innebära att de kommunala familjebidragen avskaffades, varigenom det kommunala skatteunderlaget skulle öka. Slopandet av familjeavdragen skulle möjliggöras genom att barnfamiljernas intressen i stället tillgodosåges genom att de statliga barnbidragen höjdes i skäligen mån. Den vunna ökningen av skatteunderlaget skulle i sin tur, i förening med en mindre höjning av den kommunala utdebiteringen, möjliggöra en väsentlig höjning av de kommunala grundavdragen.»

Vad har nu resultatet blivit? Jo, att till mildrande av den berörda skatteövervältringen samt för utjämning av en stark, av den avsedda ortsavdragsreformen föranledd höjning av utdebiteringen inom primärkommuner och landsting

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

måste ifrågakomma en synnerligen omfattande bidragsgivning från statens sida, slutande på ett beräknat belopp av över 120 miljoner kronor, förutom en höjning av barnbidragen med åtminstone cirka 60 miljoner kronor, såsom här föreslagits.

Ortsavdragskommittén fann också mycket tidigt, att det inte kunde vara att räkna med att kommittén skulle kunna komma fram till ett förslag om en bestående lösning. Inom kommittén diskuterades då, huruvida man inte skulle anmäla detta förhållande till Kungl. Maj:t och antingen lämna uppdraget ifrån sig eller också begära vidgade direktiv för att kunna ge sig i kast även med övriga frågor på den kommunala beskattningens område, främst frågan om den allmänna skatteutjämningen. Kommitténs majoritet ville dock icke vara med därom.

Den nuvarande finansministern har i olika sammanhang antytt, att han avsåge något så förnuftigt som att så långt möjligt söka lösa de aktuella spörsmålen på beskattningens område i ett sammanhang, eller i varje fall i därför lämpliga sammanhang. Man hade från sådan utgångspunkt kunnat förväntas, att någon proposition om de kommunala ortsavdragen icke skulle ha förelagts årets riksdag. Men man misstog sig. Den av herr Wigforss inledda separata behandlingen av denna fråga fullföljdes. Och varför? Ja, därom säges inte så mycket i propositionen. Man hänvisar endast till de sämst ställda inkomstskiktens läge. Finansministern förklarar emellertid, att det statsfinansiella läget tillåter en viss minskning av den direkta beskattningen, samt tillfogar, att det då är angeläget, att man utnyttjar denna möjlighet och sålunda omedelbart beslutar en lindring av skattebördan för det stora antalet skattskyldiga, som befinna sig i sådant inkomstläge, att skatteförmågan är obetydlig eller helt saknas. Konsekvensen av detta uttalande drogs dock på det sättet, att reformen icke skall träda i kraft förrän med ingången av år 1952. Det är således icke det aktuella statsfinansiella läget, som

omdömet gäller, utan detta läge ett år härefter eller mer. Men härav följer, med mitt sätt att se, att ortsavdragsreformen icke hade behövt utbrytas ur sitt sammanhang med kommunalskattefrågan i övrigt, utan att den, särskilt om förberedelser därtill hade vidtagits vid den tidpunkt, då ortsavdragskommittén tillsattes, i sin helhet hade kunnat föreläggas i varje fall 1951 års riksdag. Nu har en sådan ordning på grund av den separata behandlingen av ortsavdragsfrågan försumpats och försvårats. Detta får emellertid icke utgöra något hinder för att åtminstone de grundläggande avsnitten inom kommunalskattereformens ram bringas till lösning snarast möjligt och på sådant sätt att lösningen träder i kraft samtidigt med ortsavdragsreformen.

Därmed vinnas stora fördelar.

När finansministern har talat om att det statsfinansiella läget skulle tillåta en viss minskning av den direkta beskattningen, har han därmed åsyftat det förhållandet, att riksdagen numera i princip har beslutat, att avkastningen av de kvarstående extra konsumtionsskatterna från år 1948 skall användas till sänkning av den direkta beskattningen. Det belopp, tämligen begränsat förresten, som alltså står till förfogande för skattesänkning, får icke plottas bort hur lättvindigt som helst. Det måste sättas in, där skattesänkningen har den största effekten. Så sker icke i förevarande fall. Den ordning, som nu föreslås, kan nämligen, såsom redan antytts, icke genomföras utan en omfattande bidragsgivning till primärkommunerna, respektive landstingen. Om ortsavdragsfrågan hade tagits upp i samband med den allmänna skatteutjämningen, alltså frågan om enhetliga grunder för bidragsgivningen till kommunerna, enkannerligen de hårt skattetyngda, skulle man via denna allmänna skatteutjämning ha nått fram till understöd i en ordning och på ett sätt, som skulle ha kommit att kosta det allmänna mycket litet pengar. De statliga bidragen till den allmänna skatteutjämningen torde för närvarande, om jag inte minns fel, röra

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

sig om totalt cirka 3 miljoner kronor. Låt oss göra det tankeexperimentet att dessa bidrag skulle ha tredubblats genom att de verkligt skattetyngda kommunerna hade tillförts det ytterligare bidrag, som hade varit påkallat med hänsyn till höjningen av deras utdebitering på grund av ortsavdragens reglering. Jag tror mig våga påstå, mina uppgifter äro dock mycket approximativa, att det antydda beloppet skulle ha räckt ganska långt. Man vågar nog också hävda, att genom de höjda ortsavdragen komma skatterestantierna att mycket kraftigt nedgå. För närvarande svarar ju statsverket även för de kommunala skatterestantierna. Det torde inte vara för djärvt att säga, att med den utgångspunkt, som jag nyss angav, skulle de skatterestantier, som statsverket har att svara för, genom de höjda ortsavdragen komma att minskas i en sådan utsträckning, att denna minskning kompenserade det ökade skatteutjämningsbidraget till kommunerna.

I detta sammanhang anmäler sig även spørsmålet om existensminima, sådana dessa avvägas enligt rådande praxis vid källskatteuppbörd och indrivning av skatterestantier. De föreslagna nya ortsavdragen nå ingenstädes upp till dessa existensminima. Kammarrens ledamöter torde väl känna till dessas storlek; jag skall dock tillåta mig att här anföra några exempel. Ortsavdragen utgöra för gift skattskyldig i respektive ortsgrupper 1 680, 1 760, 1 840, 1 920 och 2 000 kronor. För ensamstående är motsvarande belopp lägst 1 180 och högst 1 400 kronor. De existensminima, som tillämpas vid källskatteuppbörd och indrivning av skatterestantier, uppgå i Stockholms stad till 3 360 kronor för ensamstående, 4 680 kronor för makar och 6 060 kronor för makar med tre barn. I en kommun i Stockholms län — jag skall blott nämna en enda, ty skillnaden mellan de olika kommunerna där är inte så stor — tillämpas ett existensminimum av 3 000 kronor för ensamstående, 3 960 kronor för makar och 5 340 kronor för makar med tre barn. I min hemstad, Sundsvall, till-

lämpar man ett existensminimum för ensamstående av 2 400 kronor, för makar 3 120 kronor, och för makar med tre barn 4 020 kronor.

Vilken slutsats kan dras av dessa sifferuppgifter? Jo, slutsatsen måste bli den, att redan för närvarande och än mer i framtiden med den utveckling, som man har att motse allt eftersom de skattskyldiga få kunskap om den praxis, som tillämpas i fråga om existensminima av uppbördsmyndigheter och exekutionsverk, bli de nya ortsavdragen som regel icke avgörande för frågan, när skatteplikt i kommunalt avseende faktiskt inträder än mindre för frågan hur stora skatterestantierna komma att bli. Det är förunderligt, att man här kunnat framlägga förslag om ortsavdragens storlek men åtminstone för tillfället ställt frågan om existensminima på framtiden.

Lika förunderligt måste det anses vara, att det enda motivet, för att man ansett sig böra utbryta ortsavdragen ur sitt sammanhang till reglering separat för sig, angivits vara den trängande angelägenheten att bereda de sämst ställda inkomstskikten viss skattelättnad, då ju den avsedda skattelättnaden för dessa inkomstskikt faktiskt föreligger på grund av de praktiserade existensminima vid uppbörd och restindrivning. I det läge, vari frågan om existensminima numera kommit, torde det heller inte finnas många skattskyldiga som inte känna till huru desamma i praxis regleras. Det kan således icke vara riktigt att säga, att man genom den avsedda höjningen av ortsavdragen kommer att bereda de sämst ställda inkomstskikten en verklig skattelättnad.

Jag har i det föregående antytt betydelsen och därmed angelägenheten av att frågan om den allmänna skatteutjämnningen erhöles sin lösning i samband med ortsavdragens reglering. En annan stor fråga, den om fastighetsbeskattningens ordnande, tränger också till ett slutligt standpunktstagande. Varje strävan till rationalisering på den kommunala beskattningens område förutsätter, att denna fråga bringas till lösning. Fas-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

tighetsbeskattningen utgör en föråldrad skatteform, som man i olika sammanhang sökt utvidga till att omfatta andra objekt än fastighet, ehuru denna tanke icke gått att fullfölja. Inga principiella skäl kunna åberopas till stöd för dess bibehållande. Något verkligt behov därav med hänsyn till kommunernas ekonomi föreligger icke heller. Annorlunda var det under de tidigare skeden, då den enda förvärvskällan i våra landskommuner i stort sett utgjordes av fastigheterna. Fastighetsskatten, till den del den i dagens läge utgör en verklig objektskatt, motsvarar för jordbruksfastigheternas del sannolikt väsentligt mindre än en procent av det totala skatteunderlaget. Beträffande hyresfastigheter och därmed jämställda utgör objektsbeskattningen en form att slumpvis och planlöst öka hyresavgifterna för dem, som utnyttja dessa fastigheter. Skatten är i dylika fall ingenting annat än en omkostnad för fastigheten, som får täckas av andra än fastighetsägaren. I de fall, då fastighetsskatten inte kan övervältas på annan, drabbar den emellertid icke ägaren i proportion till skatteförmågan, utan i en proportion helt motsatt denna. Det blir den fattige fastighetsägaren, som inte har en inkomst, täckande medgivna avdrag inklusive ortsavdragen, som drabbas hårdast. Varje form av objektsbeskattning av fastighet måste också vara att betrakta såsom utsluten på grund av det utomordentligt höga skattetryck, som för vårt lands vidkommande väl är att räkna med, även om detta skattetryck enligt allas uppfattning måste komma att pressas ned.

Då man här talar om att genom ortsavdragsreformen bereda de sämst ställda inkomstskikten skattelättnad, så låt oss tänka, hur det i praktiken ställer sig för en skuldsatt jordbrukare. Han måste ha en inkomst, som medger utrymme för de allmänna avdragen och även för de nu föreslagna ortsavdragen, om han verkligen skall få någon glädje av denna reform. Men jag vågar påstå, att en mindre jordbrukare i allmänhet icke har en sådan inkomst, att det finns utrymme för alla dessa avdrag. Han kommer så-

ledes genom reformen icke i något bättre läge. Han kommer möjligen att få ett något förbättrat läge i så måtto, att han får något höjda barnbidrag, men han kommer icke att erhålla den skattelindring, som man avser att bereda de skattskyldiga genom höjning av ortsavdragen. För mindre jordbrukare kommer således ortsavdragsreformen icke att ha den betydelse, som man i allmänhet gör gällande.

I de från högerhåll väckta motionerna har yrkats avslag på propositionen samt hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ny proposition till nästkommande års riksdag, omfattande kommunalskattefrågan i stort. Högerreservanterna dela på alla punkter den uppfattning, som har kommit till uttryck i motionerna. Då det emellertid vill synas som om avvägningen av de föreslagna ortsavdragen skulle vara godtagbar, ha samtliga reservanter enligt reservationen under punkt II) till utskottsbetänkandet inte velat motsätta sig förslaget i denna del. Man har nämligen svårt att tänka sig, att man skulle kunna gå in för lägre avdrag. Då skulle man icke nå det avsedda syftet med ortsavdragsreformen. Det är med hänsyn till det bräckliga skatteunderlaget i kommunerna inte heller möjligt att gå fram på den linje, som en talare på norrbottensbänken nyss var inne på. En likställighet mellan ortsavdragen vid den kommunala och statliga beskattningen är absolut otänkbar, åtminstone med mitt sätt att se, just på grund av det bräckliga skatteunderlaget i kommunerna. Reservanterna ha därför kommit till det resultatet, att de kunna acceptera de föreslagna ortsavdragen. De hemställa emellertid därjämte, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om proposition till nästa års riksdag beträffande andra grundläggande avsnitt av kommunalskatte reformen.

Till utskottets betänkande har under punkt I) fogats en reservation, avseende frågan om barnbidragens storlek. Den frågan har även berörts i de föreliggande högermotionerna. Det förefaller mig

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

vara en fråga, som icke är så alldeles lätt att bringa till lösning. Om man avskaffar barnavdragen och ersätter dem med direkta barnbidrag, borde man ju kunna förutsätta, att barnfamiljerna skulle få full kompensation för barnavdragen genom de ökade barnbidragen. Det föreslås emellertid, att de nu utgående barnbidragen skola höjas med 30 kronor eller från 260 till 290 kronor. Denna höjning utgör en nödtorftig kompensation i de kommuner, där utdebiteringen inte är högre än 10 kronor per skattekrona. I åtskilliga andra kommuner, och därvid träda exempelvis förhållandena i Norrbottnen i förgrunden, då den kommunala utdebiteringen där, enligt vad länsstyrelsen konstaterat, i allmänhet rör sig om 15 kronor, blir det en direkt förlust för barnfamiljerna, om barnbidragen ökas med blott 30 kronor, samtidigt som de tidigare barnavdragen avskaffas.

Man kan även anlägga en annan synpunkt vid bedömandet av denna fråga. Om man hade bibehållit barnavdragen, är det ju klart, att dessa avdrag hade kommit att höjas i samma proportion som grundavdragen. De skulle alltså i stort sett ha kommit att fördubblas. Från denna utgångspunkt är det uppenbart, att höjningen av barnbidragen är för låg. Det är en slutsats, som jag för min del inte kan komma förbi, men jag har också mycket svårt att komma förbi de statsfinansiella betänkligheterna. Om jag emellertid utgår från att det i främsta rummet är de sämst ställda inkomstskikten som skola hjälpas, och därvidlag måste jag till de allra sämst ställda räkna familjer med låga inkomster och med en större eller mindre barnförsörjningsbörda, är det trots de statsfinansiella betänkligheter som här anmäla sig icke möjligt för mig att, när det krävs ett avgörande nu, stanna för en höjning av barnbidragen med endast 30 kronor. Det kan inte vara försvarligt.

Så känsligt som läget är, skulle det enligt mitt förmenande ha varit ett sätt att klara denna fråga, om man skjutit på den i avvaktan på en kommunalskatte-reform i stort och alltså bibehållit de nuvarande barnavdragen med dess för-

menta ojämna verkningar, som man talar om, så snart tillfälle därtill ges. Eftersom frågan emellertid skall avgöras nu, vill jag för min del deklarerat, att jag kommer att stödja reservationen under punkt I) i utskottets betänkande, även om den lösning, som där föreslås, inte ens den är i allo tillfredsställande.

Det har i olika sammanhang talats om kompensation till primärkommunerna och till landstingen. Jag vill på den punkten endast ha sagt, att jag har den inställningen, eftersom det här gäller ett provisorium och man alltså inte kan inrikta sig på ett utformande av mera definitiva grunder för denna kompensation eller skatteutjämning, att den bör vara fullständig och att den bör tillkomma såväl primärkommuner som landsting.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till den i utskottets betänkande med II) betecknade reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Vi stå i dag inför ett avgörande av den, efter vad jag kan förstå, största och viktigaste skattereform, som vi vid denna riksdag haft att ta ställning till.

Denna skattereform innebär ett första infriande, när det gäller den direkta beskattningen, av den tankegång, som riksdagen har varit inne på vid flera tillfällen, nämligen att försöka genomföra en skattesänkning. Vi ha ju tidigare under riksdagen beslutat vissa betydande skattesänkningar i den indirekta beskattningen. Det gäller pappersskatten med dess 50 miljoner kronor, och det gäller bensinskatten, som sänkts med ett mycket betydande belopp. Det föreliggande förslaget innebär en skattesänkning för skattebetalarna på den direkta skattevägen, något som jag tycker borde vara tacknämligt för det svenska folket.

Det hade givetvis ur åtskilliga synpunkter varit önskvärt, om man hade kunnat göra höjningen av de kommunala ortsavdragen så pass stor, att de hade legat på samma nivå som de statliga ortsavdragen. Det är svårt att teoretiskt mo-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

tivera, varför de skola vara lägre vid den kommunala beskattningen än vid den statliga beskattningen. En sak är emellertid att vilja, en annan sak är att ha ekonomiska möjligheter att kunna, och hur sympatiskt inställd jag än är till tanken på en likställighet mellan dessa båda avdrag, måste jag nog konstatera, att det inte är möjligt att åstadkomma någon utjämning i detta avseende. Om vi skulle gå på den linje, som föreslogs av den förste talaren i denna debatt, och alltså ersätta kommunerna deras skatteminskning, så att det inte blev någon höjning av utdebiteringen, skulle det betyda en ytterligare ökning av statsutgifterna med cirka 225 miljoner kronor, och jag undrar, hur man i detta läge skall kunna åstadkomma dessa nya 225 miljoner kronor.

Jag måste därför med beklagande avstå från varje tanke på möjligheten att för närvarande göra de kommunala ortsavdragen lika höga som de statliga. Jag måste emellertid säga, att även med den mera blygsamma reform, som här föreslås och som dock innebär att de kommunala ortsavdragen fördubblas i förhållande till vad de varit hittills — de uppgå enligt förslaget till ungefär två tredjedelar av de statliga — äro förknippade åtskilliga förhållanden, som inte kunna betraktas såsom riktigt önskvärda.

Det är uppenbart, att ortsavdragen kunna utnyttjas blott av fysiska personer, ensamstående eller gifta. Dessa avdrag få alltså icke göras vid beskattning, som rör bolag och fastigheter, och det blir på den punkten en skatteövervärtning. Denna skatteövervärtning skulle bli rätt betydande, om inte enligt först kommitténs förslag och sedermera regeringens proposition skattehöjningen begränsas till en krona. Det är alltså denna krona som kommunerna själva få bära. Vad som är därutöver ersättes av statsmedel. Hade det inte skett, skulle som sagt en mycket betydande höjning av utdebiteringen ha blivit följden, medan denna för juridiska personer liksom när det gäller fastigheter nu i stället begränsas till denna krona. I fråga om bolags-

beskattningen betyder detta inte — om vi anta att utdebiteringen är 10 kronor — en ökning av skatten med 1 procent, utan det betyder en ökning med 0,6 procent, därför att den höjda kommunalskatten får dragas av när det gäller statsbeskattningen, och eftersom statsskatten är 40 procent, betyder det att bolagen få igen 40 procent av kronan genom minskad statsskatt. Höjningen blir alltså 60 procent av kronan, eller 0,6 procent. Från intresserade parterers sida har man inte haft just någonting att invända mot denna höjning på 0,6 procent. Några egentliga anmärkningar kunna således inte sägas ha riktats mot förslaget.

På något annat sätt förhåller det sig kanske när det gäller fastighetsbeskattningen, och det är ju också den frågan, som framkallat den hetaste debatten ute i landet, i pressen och i organisationer av olika slag, en sak som även gått igen i remissyttrandena. Man har emellertid i den allmänna debatten underlåtit att ta tillbörlig hänsyn till att hela utdebiteringshöjningen på grund av de betydande statsbidragen inskränker sig till en krona. Det blir således inte några sådana skattehöjningar, som man på många håll föreställt sig i kommunerna. För en fastighetsägare, låt oss säga en jordbrukare, som har en fastighet på 20 000 kronor — det finns många sådana jordbrukare här i landet — och som inte kan utnyttja ortsavdraget, skulle en höjning av utdebiteringen med en krona, under förutsättning att utdebiteringen är 10 kronor, betyda att han får 10 kronor i ökad fastighetsskatt. En jordbrukare med en fastighet på 100 000 kronor, som inte heller kan utnyttja ortsavdraget, skulle få en höjning av skatten med 50 kronor. Man får väl säga, att det är rätt blygsamma höjningar som det här rör sig om. Såsom grupp betraktade kunna ju för övrigt jordbrukarna i mycket stor utsträckning utnyttja ortsavdragen och få därför som grupp ingen ökning alls av sin andel av kommunalskatten. Det är uppenbart de som inte kunna utnyttja ortsavdragen — således de som inte ha inkomster utöver eller ha för litet utöver det s. k. procentavdraget — som få en

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

något höjd kommunalskatt, även om det blir en mycket ringa höjning.

I detta sammanhang bör kanske erinras om att jordbrukarnas andel av kommunalskatten under årens lopp gått ned avsevärt. År 1929 vilade nära 22 procent av kommunalskatten på jordbrukarna såsom fastighetsägare. Det var deras fastighetsskatt. År 1948 hade denna andel gått ned till 6,3 procent. Den hade alltså under dessa tjugu år sjunkit till mindre än tredjedelen. Denna betydande sänkning gör, att en viss ökning nu av fastighetsskatten för jordbrukarnas del inte i och för sig skulle betyda så mycket med hänsyn till den lättnad i beskattningen, som här pågått under ett tjugotal år. Det kan ju också förtjäna framhållas, att om man nu skulle återföra ortsavdragen till det värde, som de hade, i pengar räknat, då de infördes år 1928, skulle det betyda en ungefärlig höjning av utdebiteringen med 80 öre. Det är ju så nära kronan, att man kan säga, att denna ökning med en krona i stort sett innebär ett återställande av den betydelse, som ortsavdragen hade år 1929.

När det gäller andra fastigheter — det har ju rätt mycket resonerats om egna-hemsfastigheter — har det varit samma historia. År 1929 buro sådana fastigheter på landsbygden som inte voro jordbruksfastigheter, något över 10,5 procent av kommunalskatten. Nu bära de 6 procent av denna skatt. För städernas del har motsvarande procenttal sjunkit från något över 14 till något under 10.

Denna ökning av fastighetsskatten kan ju vara olustig i en del fall, men den är ändå så blygsam, att man inte behöver oro sig för mycket inför den. Man får också erinra sig att denna fråga — däri ha reservanternas rätt — sammanhänger med hela vårt skattesystem. Så länge vi ha en fastighetsbeskattning av denna art, måste det föra med sig dessa verkningar. Riksdagen har ju även begärt och Kungl. Maj:t har redan satt i gång en överarbetning av de utredningar beträffande fastighetsskatten, som förut ha gjorts, och man kan vänta, att resultatet av dessa utredningar och därmed hela detta problem om fastighetsbeskattning-

en snart skall ligga på riksdagens bord. Reservanternas sätta inte detta såsom ett absolut villkor för att de skola gå med på en höjning av ortsavdragen, men de begära dock att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om en utredning av hela problemet, vilken skulle kunna vara klar till 1951 års riksdag. Nu är väl detta ur reservanternas synpunkt bara en from förhoppning, ty det är ju uppenbart, tycker jag, att då man för mycket kort tid sedan satt i gång en överarbetning ur tekniska synpunkter av fastighetsbeskattningen, och då dessutom finansministern i ett interpellations svar i denna kammare låtit framskynta, att det kommer att krävas en mera politisk bearbetning av dessa spörsmål, kan man väl inte rimligtvis tänka sig att det skall vara möjligt att få fram ett förslag i så god tid, att det skall kunna behandlas av nästa års riksdag. Den förhoppning, som reservanternas härvidlag haft, får därför nog anses höra till de fromma. Det kunde ju ur vissa synpunkter vara lyckligt, om det ginge att få fram en utredning till dess, men det tycks vara omöjligt.

Det förslag, som man från höger- och bondeförbundshåll uppställt mot regeringens förslag, vilket på så gott som alla punkter sammanfaller med kommitténs förslag, innebär ju närmast, att man inte skulle anlita statsbidragsvägen på så sätt, att man ersatte allt över en krona, utan i stället skulle klara det hela genom en allmän skatteutjämning. Såvitt jag har kunnat tolka reservanternas skrivning riktigt, avse de en skatteutjämning för de allra mest skattetyngda kommunernas del. Om man räknar med att kostnaderna från statens sida skola vara relativt små — de skulle ju till och med rymmas inom den vinst som staten gör genom skatterestantier, vilka staten för närvarande betalar — är det tämligen uppenbart, att det blir en hjälp endast till ett relativt ringa antal av de hårt skattetyngda kommunerna. För den stora massan av de svenska landskommunerna, liksom för städerna, skulle det betyda, att de finge bära hela kostnaden på grund av de höjda ortsavdragen. Höjningen av utdebiteringen skulle då sä-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

kert i många fall komma att vida överstiga en krona.

Om staten inte skulle bidra med någonting alls, skulle det enligt kommitténs beräkningar bli en genomsnittlig höjning av utdebiteringen med 2 kronor. Beträffande landsbygdskommunerna, som vi räknat med, skulle det innebära, vill jag minnas, en skiftning mellan något över 1 krona och upp till något över 5 kronor. Denna skiftning skulle man få i mycket stor utsträckning, om man gick på reservanternas förslag och bara inskred och hjälpte de hårdast skattetyngda kommunerna på det blygsamma sätt som man från deras sida tycks ha utlovat.

Följden av reservanternas förslag skulle bli att den hjälp åt skattebetalarna, som här föreslås — för ensamstående en minskning av skatten upp till grovt räknat 8 000 kronors inkomst och för äkta makar upp till 12 000 kronors inkomst — skulle utebli. Reservanternas förslag skulle säkerligen i ett stort antal kommuner betyda, att en minskning av skatten möjligtvis skulle inträda vid inkomster på upp till 4 000 och 5 000 kronor, men sedan skulle det inte bli någon lindring i skatthänseende. Skatteminskningen skulle således inte få den omfattning, som den fått enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror inte reservanternas riktigt tänkt sig in i följderna av det av dem framlagda förslaget. Det är emellertid ett faktum, att deras förslag inte medför den skatteminskning som propositionen rymmer, utan det blir en skatteminskning blott för de allra lägsta inkomstagarna. Enligt reservanternas förslag skulle skatteminskningen komma att stanna vid en orimligt låg inkomstnivå, medan däremot förslaget i propositionen sträcker sig ända upp till inkomster på 8 000 respektive 12 000 kronor.

Jag skulle i detta sammanhang kanske också säga, att även om det förslag, som innefattas i propositionen, inte avser att åstadkomma en skatteutjämning mellan kommunerna, utan avser en skattelindring, får det denna effekt att verka utjämnande i skattehän-

seende. Vi kunna ta följande exempel för att belysa detta.

Vi ha under arbetet med dessa frågor funnit å ena sidan en kommun, som skulle få en höjning av utdebiteringen med 1 krona 9 öre, och å andra sidan en kommun, som skulle få en höjning, jag vill minnas, med 5 kronor 15 öre. Antag, att båda dessa kommuner hade ett skattekroneunderlag på 10 000 kronor. Den första kommunen är alltså en mycket välställd kommun, medan den andra kommunen, trots de 10 000 kronorna, står i en betydligt sämre ställning. Hur stort skulle nu statsbidraget bli i dessa båda fall? Jo, kommunen med en utdebitering av 1 krona 9 öre skulle få ersättning för de 9 örena, d. v. s. eftersom skatteunderlaget var 10 000 kronor ett statsbidrag av 900 kronor. Den andra kommunen skulle få hjälp efter 4 kronor 15 öre, d. v. s. erhålla ett statsbidrag av 41 500 kronor. Man förstår av dessa siffror, att propositionens förslag, trots att det inte åsyftar att leda fram till en skatteutjämning, i och för sig dock betyder en skatteutjämning av icke obetydligt mått, och det är en förtjänst som denna proposition har vid sidan av sina övriga förtjänster.

När reservanterna här tala om att statsbidraget skulle rymmas inom den minskning av statens utgifter, som skulle uppkomma genom att staten befrias från skyldigheten att ersätta skatterestantierna i samma utsträckning som hittills, vill jag erinra om att enligt kommitténs beräkningar ungefär 375 000 personer — det är en mycket grov beräkning — skulle bli befriade från skatt. Under de tre första kvartalen under det sista år, som jag har uppgifter om, hade inkommit ansökningar om skattelindring för 31 000 personer. Vi förstå av dessa tal, att minskningen av statens utgifter inte kan bli så stor som reservanterna ha antagit.

Men reservanterna ha också en annan, subsidiär linje. De mena, att om man inte till 1951 års riksdag hinner klara denna sak genom att ändra fastighetsbeskattningen och genom den allmänna skatteutjämning, som man här

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

talet om, så får man då i stället besluta att ge full ersättning åt kommunerna, så att de inte skola behöva höja sin utdebitering alls. Detta betyder att det direkta statsbidraget, som enligt den föreliggande propositionen beräknas till omkring 120 miljoner kronor, skulle höjas med ytterligare 130 miljoner upp till 250 miljoner kronor. Ha reservanterna verkligen tänkt sig in i hur man till ett följande år skulle kunna anskaffa dessa nya 130 miljoner kronor? Jag kan inte komma till annat resultat än att reservanterna tydligen mycket illa ha genomtänkt de ekonomiska konsekvenserna av sina förslag.

När ortsavdragskommittén sysslade med problemet att avlägsna barnavdragen och ersätta dem med barnbidrag, hade vi som en arbetshypotes att de nuvarande barnbidragen skulle höjas med 40 kronor, och beräkningarna gjordes från denna utgångspunkt. Då kommittén sedan skulle fixera sina förslag på papperet, skrev man något om att man förordade en höjning av *åtminstone* 30 kronor, men det var alldeles uppenbart att många av kommitténs medlemmar — jag vet inte, om det var alla — hade den uppfattningen att höjningen lämpligen borde vara 40 kronor.

Det är tydligt att detta är en fråga som man kan diskutera, ty under förutsättning att utdebiteringen är 10 kronor, kompenseras bortfallet av barnavdragen även i den högsta ortsgruppen genom en höjning av barnbidraget med 30 kronor. Men nu är det tyvärr så, att utdebiteringen på många håll i landet är betydligt högre än 10 kronor, och detta förekommer inte bara i den högsta ortsgruppen, utan även i de lägre. Om barnavdraget — vid 10 kronors utdebitering — exempelvis betyder en skatteminskning av 27 kronor, behövs det ju inte mer än ett par kronors ökning av utdebiteringen för att den nu ifrågasatta höjningen av barnbidragen med 30 kronor inte längre skall ge barnfamiljerna full kompensation.

Kommittén har beträffande ett par kommuner gjort mera detaljerade undersökningar av hur den ändrade be-

skattningen skulle utfalla. I en av dessa kommuner, nämligen Ljustorp, skulle ett par makar utan barn vid en inkomst av 3 000 kronor få en skattelättnad av — om jag tar det kommunala och det statliga tillsammans — i allt 155 kronor, under det att ett par makar med tre barn skulle få en lättnad med blott 106 kronor, om man höjer barnbidragen med 30 kronor. Jag är på det klara med att en skattereform av denna art inte på alla punkter kan ge det mest önskvärda resultatet, men jag har mycket svårt att befria mig från det intrycket, att ett sådant resultat som det nu nämnda är obilligt och otrevligt. Vid en inkomst av 4 000 kronor skulle de barnlösa makarna få en skattelättnad med 130 kronor och barnfamiljen med 95 kronor, och vid en inkomst av 5 000 kronor skulle minskningen bli 121 respektive 87 kronor. I dessa relativt låga inkomstskikt blir det således i samtliga fall lyckligtvis en skattelättnad, beroende på ortsavdragets höjning, men lättnaden är ändå i de nämnda fallen omkring 35 å 50 kronor större för barnlösa makar än för makar med tre barn.

Jag kunde till slut inte annat än biträda det yrkande om en höjning av barnbidragen med 40 i stället för 30 kronor, som framställdes inom utskottet i anslutning till vissa motioner. En del socialdemokrater — däribland ett par medlemmar av ortsavdragskommittén — ha väckt motion om en höjning med 40 kronor, samma förslag har framförts från kommunistiskt håll, och i motiveringen till högermotionen har man också anslutit sig till denna linje, något som ju har funnit genljud i dagens debatt i herr Velanders yrkande eller yttrande — jag vet inte vilket man skall säga. Om barnbidragen höjdes med 40 kronor, skulle skillnaden vid en inkomst av 5 000 kronor i den nämnda kommunen bara bli 4 kronor, och vid en inkomst av 4 000 kronor skulle skillnaden bli 5 kronor. Skattelättnaden skulle således bli ungefärligen densamma för trebarnsfamiljer som för makar utan barn.

Kostnadsökningen skulle vid en höjning med 40 i stället för 30 kronor bli

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

17 miljoner kronor, och man måste givetvis ställa sig den frågan, om vi ha råd till detta. Vi bruka ju här i kammaren föra långa och allvarliga diskussioner i anslagsfrågor, som ofta röra mycket mindre belopp.

Regeringens förslag tar ju inte ut allt man har räknat med att vinna genom att bibehålla vissa indirekta skatter, men jag vill ju inte rekommendera att man skall skrpa intill sista öret av vad dessa indirekta skatter beräknas komma att ge. Å andra sidan måste jag säga, att jag har svårt att tänka mig en bättre användning av dessa indirekta skatter än om man utnyttjar dem för att ge litet mera åt barnfamiljerna.

När ortsavdragskommittén beräknade behovet av direkta statsbidrag till 121 miljoner kronor, togo vi nog till något i överkant — den uppfattningen ha vi gett uttryck åt både privat och mera officiellt. I regeringens förslag bestämes det normala behovet av skattemedel enligt taxeringen för åren 1947—1949, under det att vi i våra beräkningar utgingo från 1947 års inkomster, och eftersom skatteunderlaget har stigit under dessa år, kan det hända att propositionens beräkning ligger något i underkant. Å andra sidan hade vi inte tagit med de stora städerna i vårt material, som väsentligen omfattade landsbygdskommuner och dessutom ett par städer. Här i Stockholm har man preliminärt beräknat att behöva höja utdebiteringen med 75 öre, och om den beräkningen håller streck, skulle Stockholms stad inte få ett öre i statsbidrag, eftersom endast en skattehöjning utöver en krona per skattekrone skall föranleda statsbidrag. En liknande, grov beräkning för Göteborgs stad utvisar, efter vad som har sagts mig, att skattehöjningen skulle bli 1:25, och statsbidraget skulle där alltså utgå för 25 öre per skattekrone. Ortsavdragskommittén har, enligt vad den själv påpekat, inte vid sina beräkningar tagit hänsyn till de större och medelstora städerna, som dock representera en mycket stor del av kommunalskatteunderlaget. Med hänsyn till uppgifterna från Stockholm och Göte-

borg tror jag att det är ganska sannolikt att man redan inom de 121 miljonerna har täckning för den ökade utgiften på 17 miljoner, som uppkommer, om barnbidragen höjas med 40 i stället för 30 kronor. Besparingen på skattekostnader blir kanske inte så stor som man på sina håll skulle vara benägen att räkna med, men jag är för min del tämligen säker på att den blir så pass stor, att man redan där kommer att få täckning för dessa 17 miljoner.

Jag är alltså i det läget att jag kan yrka bifall till utskottets förslag över hela linjen utom beträffande punkt 4) under I) i utskottets hemställan. På denna punkt, som gäller höjningen av barnbidragen, vill jag yrka bifall till den av mig och några andra ledamöter i utskottet avgivna reservationen I).

Innan jag lämnar denna talarstol, må det dock tillåtas mig att säga, att jag är glad över att den nu ifrågavarande skattereformen i principiellt avseende tycks vara godtagen av praktiskt taget alla partier. Om jag bortser från sänkningen av statsskatten för vissa mycket betydande grupper, som beslutades av riksdagen för några år sedan, är detta den första lättnad av något större mått i den direkta beskattningen, som riksdagen efter kriget varit i tillfälle att taga ställning till. Reformen innebär, att flera hundra tusen personer med ingen eller ringa skattekraft fritagas från den kommunala beskattningen. Dessa människor få ändå, via den indirekta beskattningen, i viss utsträckning ge sin skärv till både statens och kommunernas finanser. Reformen medför tillika en skattesänkning för ensamstående upp till 8 000 kronors inkomst och för makar upp till 12 000 kronor. Och för den grupp av fastighetsägare, som hittills på grund av sina låga inkomster icke kunnat utnyttja barnavdragen — en grupp som vi litet till mans ömma för — betyder reformen en verklig hjälp, eftersom de komma att få en höjning av barnbidragen med, som jag hoppas, 40 kronor per barn. Reformen betyder också att man för vissa ekonomiskt mycket svaga grupper inhyser ett i stor

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

utsträckning meningslöst påförande av skatter och utsiktslösa försök att indriva dem, en procedur som litet väl mycket smakat av trakasserier, ehuru detta inte varit åsyftat.

Efter dessa ord om hur jag uppfattar innebörden av denna betydande skattereform vill jag, herr talman, upprepa mitt yrkande om bifall till utskottets förslag utom beträffande punkt 4) under D), där jag yrkar bifall till min reservation.

Herr WERNER: Herr talman! Jag är angelägen att framhålla, att jag såväl inom ortsavdragskommittén som även inom utskottet ansett det vara en betydelsefull uppgift, att de kommunala ortsavdragen bli på lämpligt sätt höjda. Detta är en synpunkt som delats av alla såväl inom kommittén som inom utskottet. Men att nu gå in för en isolerad reform av de kommunala ortsavdragen utan sammanhang med en revision av det kommunala skattesystemet i övrigt synes, såsom reservanterna anfört, vara en irrationell och otillfredsställande lösning, som vi anse oss icke kunna godtaga. Det är inte nog med att man genom detta tillvägagångssätt lämnar en rad trängande problem olösta, utan vad värre är: man skärper vissa nu framträdande orättvisor i skattesystemet.

Den kungl. propositionens lösning av problemet om de höjda ortsavdragen synes vara så irrationell och till sina verkningar oriktig, att den icke kan godtagas ens såsom ett kortvarigt provisorium. Ett flertal av de hörda remissinstanserna ha liksom reservanterna inom utskottet framhållit detta.

Felaktigheterna komma framför allt till uttryck genom ofrånkomliga övervältningar av skattebördan särskilt på fastighetsägare, som i många fall få sin skattebördan ökad i omvänd proportion till sin skatteförmåga. Utredningen visar, att medan exempelvis ägare av annan fastighet — vilken kategori innesluter även egnahemsbyggarna — i våra landskommuner få sin skattebördan ökad med 5,2 procent, får gruppen icke-fastighetsäga-

re, alltså inkomsttagarna, en skattelättnad med 8,3 procent. Detta motsatsförhållande är icke förenligt med principen om jämlikhet och rättvisa i beskattningen.

Den särskilda fastighetsbeskattningens fortvaro i det kommunala skattesystemet leder ovillkorligen till att fastighetsägaren, i de fall då han saknar verklig skatteförmåga, får övertaga en ökad skattebördan som icke kan anses stå i rimlig proportion till hans skatteförmåga. Skatetrycket ökar för honom i den mån han är högt skuldsatt eller på grund av sjukdom, ålderdom eller andra omständigheter inte förmår redovisa en inkomst, som medger utnyttjande av författningens enliga avdrag. Framför allt kommer skatetrycket för dessa fastighetsägare att ökas vid konjunkturförändringar, där inkomstskatteunderlaget viker undan. Om fastighetstaxeringsvärdena höjas, kommer den skattskyldige fastighetsägare, som av olika anledningar saknat reell inkomst, att få vidkännas en ökad skattebördan.

Vi reservanter anse alltså, att fastighetsbeskattningens fortvaro i det kommunala skattesystemet utgör ett bestämt hinder för nödiga och önskvärda reformer av detta skattesystem.

Någon egentlig grund för fastighetsbeskattningen finns numera inte. Man kan inte säga att fastigheterna ha ett mera intimt sammanhang med den kommunala verksamheten än andra skatteföremål, och man måste göra klart för sig att fastighetsobjektet, sedan det beskattats för all den avkomst, som väl även innehåller ägarens arbetsresultat, därutöver inte har någon inneboende, särskild skattekraft. Fastighetsskatten synes också numera sakna all verklig betydelse för kommunernas hushållning. Utgiftsstaterna inom de olika kommunerna röra sig om så betydande belopp, att man icke på något sätt kan bygga på en objektbeskattning av så känslig och svag karaktär, som fastighetsobjektet dock är, då det icke representerar en realinkomst.

Riksdagen har i olika sammanhang begärt en utredning om fastighetsbeskattningens eventuella avskaffande, och det

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

är rätt förvånande att finansministern, med den verkliga sakkunskap han har på kommunalbeskattningsens område, ansett sig förhindrad att taga initiativet till en allmän revision av kommunalbeskattningen. En sådan allmän revision hade uppenbarligen inneburet den riktiga arbetsmetoden, och tid till sådan utredning har med säkerhet funnits. Under de nära två år, som återstå, innan den nu föreslagna reformen träder i kraft, skulle det ha varit möjligt att verkställa en allsidig utredning och bra nära nå fram till ett slutgiltigt förslag, som kunnat föreläggas riksdagen. Ett uppskov med reformens genomförande skulle under de rådande förhållandena knappast ha varit behövt.

Det är en rad stora problem som påkalla sin lösning i samband med höjningen av ortsavdragen. Dessa ortsavdrag utgöra ett nyckelproblem i hela det kommunala skattesystemet. Man kan inte genomföra en så betydande förändring i fråga om skatteunderlaget utan att den sprider sina verkningar över hela området, verkningar så svåra att de inte kunna bemästras med mindre än att man tar upp hela frågan till utredning och allmän revision. Jag tänker närmast på systemet för den kommunala skatteutjämningen, som i sin nuvarande utformning inte ger de hårt skattetryckta kommunerna tillräckligt stöd från statens sida utan kan sägas vara i hög grad otillfredsställande.

Detta är något som också finansministern har observerat, och de s. k. skattehindringssakkunniga ha nu behandlat problemet i syfte att bringa bättre reda i detta förhållande. Då jag kanske eljest ger i viss mån pessimistiska skildringar, vill jag gärna framhålla att det har glatt mig att man vid denna utredning, som jag haft möjlighet att följa, funnit de principer användbara, som föreslogos i kommunalskatteberedningens år 1943 avgivna betänkande om kommunal skatteutjämning. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att finansministern vid den fortsatta bearbetningen av de sakkunnigas förslag tillämpar principen att inom själ-

va systemet ändra vissa speciella spärrtal för att därigenom uppnå den önskade effekten. Denna utredning kunde emellertid slutföras på mycket kort tid — kanske beroende på att det fanns vissa tidigare utredningar att grunda arbetet på — och det borde därför finnas möjligheter att mycket snabbt komma till resultat även när det gäller en allmän revision av skattesystemet.

Jag skall tillåta mig att här tillkänna några av de spörsmål, som jag anser stå i främsta rummet: förslag om fastighetsskattens avskaffande, åstadkommande av ett effektivare skatteutjämningsystem, grundat på de av kommunalskatteberedningen i dess just nämnda betänkande föreslagna principerna, dyrortsgrupperingens upphörande i skattesystemet, statens övertagande av vissa kommunala uppgifter, en mera rationell ordning för bidragsskyldigheten staten och kommunerna emellan samt slutligen beskattning av vissa skatteobjekt för användande till interkommunal skatteutjämning. Vad beträffar den senaste punkten vill jag säga, att det inte kan vara riktigt att vissa omfattande företag med verksamhet kanske över hela landet — försäkringsföretag, en del monopolföretag o. s. v. — skola beskattas i den kommun, där företagets ledning har sitt säte. Detta väldiga skatteunderlag bör inte tillfalla en enda kommun, utan bredas ut över de fattigare kommunerna på landsbygden, där själva intäkten kanske har hämtats.

Jag har redan påpekat, att det nu föreliggande förslaget innebär betydande övervältringar av skattebördan på fastighetsägarna. Jag kanske i detta sammanhang kan förbigå frågan om de juridiska personerna. Men framför allt vill jag påpeka att kommitténs antaganden inte komma att visa sig hålla streck, när man har angivit höjningen av landstingens uttaxering på grund av det bortfallande skatteunderlaget till 54 öre per skattekrona. Vid undersökningar i Norrbottens län har ökningen visat sig komma att uppgå till 1:50 per skattekrona. Jag är övertygad om att problemet komma att anmäla sig i detta sammanhang,

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

som inte lösas genom det framlagda förslaget. Vi anse det också föga rationellt att tillämpa en stel skala i det provisoriska bidragssystemet. Statskassan kommer att, låt vara under en kort provisorietid, belastas med kostnaderna för statsbidrag till kommuner, som i verkligheten inte ha behov av så stora statliga bidrag som komma att utgå enligt detta system. Jag är förvissad om att man med en riktigare ordning beträffande skatteutjämningen skulle kunna komma till rätta med alla de problem i fråga om kommunalbeskattningen, som jag här har vågat skissera, till rimligare kostnader än som nu komma att åvila statskassan under kortare eller längre tid.

Vi reservanter ha ansett, att staten under en kort provisorietid borde kunna ersätta hela inkomstbortfallet för kommuner och landsting och på så sätt söka komma till rätta med övervältringen av skattebördan på de skattesvaga fastighetsägarna och på de svagaste kommunerna och samtidigt undvika att man övervältrar bördor på landstingen, mot vilka de inte kunna värja sig. Jag vill erinra om att landstingen ha blivit ett mycket användbart organ för viktiga sociala uppgifter och att staten ålägger landstingen dessa olika uppgifter utan att i tillbörlig ordning ta konsekvenserna av åläggandena.

Herr Sjödahl sade, att kostnadsökningen för staten skulle bli 130 miljoner kronor, och detta ansåg han vara orimligt. Men dessa utgifter skola ju av någon betalas, och då är frågan, om betalningen skall ske via det statliga skatteunderlaget eller övervältras på skatte-svagare objekt i kommunerna och landstingen. Det rör sig ju här om ett statens ingrepp i det kommunala skatteunderlaget — låt vara att det är nödvändigt och försvarbart — för att lätta skatte-trycket för de svagaste skattebetalarna, vilket rimligen icke bör föranleda en övervältring på andra skattesvaga grupper. Hela skattebortfallet uppgår till 250 miljoner kronor, och enligt den föreslagna stela och oformliga normregeln skola 121 miljoner utbetalas i statsbi-

drag. Kvar stå 129 miljoner kronor som skola betalas. Den föreslagna omräkningen av den statliga skatteskalen — som enligt vad man gör gällande inte skall leda till ökat skattetryck för någon fysisk skattskyldig — skulle åt de fysiska skattskyldiga ge en skattelättnad av 8 miljoner kronor. Kvar stå alltså 121 miljoner kronor, som måste hämtas från det kommunala skatteunderlaget av kanske mycket svaga skatteobjekt. Jag bortser då ifrån de föreslagna höjda barnbidragen, som ligga något vid sidan av den kommunala kompensationen och mera på det sociala planet.

Vi ha ansett riktigt, att staten under den korta provisorietiden betalade hela skattebortfallet. Denna provisorietid hade enligt min mening knappast behövt inträda eller, om den hade inträtt, hade, om utredningen forcerats, detta oriktiga bidragssystem icke behövt bibehållas under någon längre tid, utan kunnat avvecklas mycket snabbt, då man kommit fram till en revision av grunderna för den kommunala skatteutjämningen. Vi reservanter ha alltså yrkat på att hela frågan skall tagas upp i ett sammanhang, och jag kommer att vid statsutskottets utlåtande nr 186 ställa yrkande om full kompensation till kommunerna och landstingen under den s. k. provisorietiden.

Jag har även biträtt en annan reservation vid detta betänkande, den som är undertecknad av herr Sjödahl m. fl. Den gäller de höjda barnbidragen. Herr Sjödahl har utvecklat sin synpunkt på den frågan, och jag vill endast understryka, att de föreslagna 30 kronorna i de särskilt skattetyngda kommunerna icke täcka den förlust som barnfamiljen gör genom att den berövas sina ortsavdrag för barnen. Det är en av anledningarna till att jag anser det otillfredsställande att lämna denna lucka öppen, i all synnerhet när man skärper skattetrycket för barnfamiljerna. Därtill kommer att penningvärdets fall har förändrat storleken av det förutvarande barnbidraget — det är inte vad det var tidigare — och då är det knappast rationellt att inte nu på en gång gå till en höjning som har möj-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

lighet att stå fast en längre tid framåt, utan stanna för detta ojämna tal 290 i stället för att med en gång fastställa talet 300. Jag tror att det är möjligt för statskassan att bära den utgiften, och jag tror också att den utjämning av försörjningsbördan, som härigenom sker, mer än väl motiverar att riksdagen bifaller denna reservation, som går ut på en höjning av barnbidragen med 40 kronor. Jag vill deklarerat att jag under de senare åren av min riksdagstid har hyst ett varmt intresse för just denna form av statlig hjälpverksamhet för den generation, som har att bära framtidens bördor. Jag tror också att det ligger mycken barnglädje i barnbidragen, när de förvandlas till nyttigheter såsom kläder och annat för barnen och därigenom lätta barnfamiljernas bördor. Jag vill därför rekommendera, att denna reservation vinner första kammarens bifall.

Innan jag slutar, kan jag inte underlåta att tala något om en fråga, som sammanhänger med den, som vi nu behandlar här, nämligen om det s. k. existensminimum, som nu fastställs av vissa lokala skattemyndigheter eller kanske ibland av en enda man, genom vilka ingrepp kan sättas ur funktion lagar, vilka ha stiftats av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Det är ett otillfredsställande förhållande, att när riksdagen och Kungl. Maj:t fastställa ett existensminimum och ett i lag bestämt ortsavdrag, dessa utan varje insyn eller kontroll från statens sida sedan kunna sättas ur funktion eller ökas till en storleksordning, som sedan inte kan tillämpas överallt i landet. Det är att märka att vid den utredning, som ortsavdragskommittén företog, fann man, att dessa existensminima växlade i mycket hög grad över hela landet och att de i en del län inte funnos bestämda på något sätt och i en del orter såsom t. ex. Stockholm hade nått en sådan höjd, att två makar få betalningsbefrielse vid en taxerad inkomst motsvarande 90 kronor per vecka eller 4 680 kronor per år, samt till över 6 000 kronor om de ha tre barn. Jag ifrågasätter ingalunda att det i vissa fall kan visa sig behövt att efter

prövning medgiva en viss eftergift, men man bör åstadkomma detta så att jämlikheten mellan olika skattedragare ute i landet icke äventyras, och att vissa mindre inkomsttagare, som äro olyckliga nog att kanske driva rörelse eller äga en liten fastighet, skuldsatt upp över skorstenarna, helt undantagas från denna utomordentliga förmån, är ett förhållande som jag måste betrakta såsom i hög grad otillfredsställande och som jag rekommenderar till vår kraftfulle finansministers närmare övervägande.

Herr talman, med dessa ord skall jag be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande av herr Elofsson m. fl. fogade reservationen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till hemvärnets övningar;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till oförutsedda utgifter;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1950/51 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m.;

nr 281, i anledning av väckta motioner om ersättning åt I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärsättningsförordning m. m., såvitt propositionen avser anslagsfrågan;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1950/51;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kirunaavaara aktiebolag samt Trafikaktie-

bolaget Grängesberg-Oxelösund fortsatt rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till Stockholms och Göteborgs högskolor m. m.;

nr 296, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m., dels ock Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ljus- och vedkassorna vid de allmänna läroverken;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till farmaceutiska institutet;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående extra ordinarie anställning för vissa folkskollärare vid tjänstgöring i högre skolor;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till fångvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 301, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner, dels ock riksdagens revisorers berättelse, i vad gäller den sociala ungdomsvården;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folk-tandvårdens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 303, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare m. m.; och

nr 305, i anledning av väckt motion om understöd till arbetaren J. A. Forsberg i anledning av skada, som ådragits genom olycksfall i domänverkets tjänst.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 308, i anledning av väckta motioner dels om utredning av förutsättningarna för ett system med efter pensioneringsålder differentierade folkpensionsförmåner, dels om successiv minskning av de inkomstprövade avdragen på statliga och kommunala förmåner jämlikt folkpensioneringslagen och därtill anslutna författningar, dels ock om översyn av bestämmelserna i lagen om folkpensionering; samt

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial:

nr 188, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa tillägg å ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.; och

nr 189, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1950/51 till Statens skolor tillhö-

rande barna- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 59, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1950/51, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av allmänna riktlinjer för en tvångsclearing med Tyskland, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

tredje lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 20, i anledning av väckt motion angående viss ändring av villkoren vid övergång från fjällägenhetsarrende till besittningsrätt; och

nr 21, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren

Tisdagen den 23 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående bevillningsutskottets betänkande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Herr HERLITZ: Herr talman! Skattefrågorna höra nu inte till dem, om vilka jag brukar tilltro mig att bilda mig någon självständig mening. Det har jag inte heller kunnat göra i det här föreliggande ärendet. Jag har emellertid försökt studera det, och jag har givetvis därigenom blivit övertygad om det som alla partier tyckas vara ense om, nämligen att det är önskvärt, att de kommunala ortsavdragen väsentligt höjas.

Det är emellertid både i den föregående debatten och i förarbetena till den kungl. propositionen en synpunkt, som helt och hållet har saknats i resonemangen — en synpunkt, som tyckes mig vara mycket betydelsefull, då det nu gäller att genom höjning av de kommunala ortsavdragen ordna det så, att en mycket stor grupp av kommunmedlemmar kommer att bli befriad från skattskyldighet.

Jag vill erinra kammaren om att det sedan gammalt har gällt som en självklar regel för vår kommunala förvaltning, att rösträtt och skattskyldighet hänga ihop. Den regeln övergavs år 1918. Jag minns mycket väl hur det gick till — jag var själv med på ett hörn den tiden. Man ansåg sig kunna ta detta steg i medvetande om att ifall skattskyldighetskravet föll bort var det ändå en mycket

liten grupp av medborgare, som utan att betala skatt blevo röstberättigade. Det var på den tiden så, att den som hade en inkomst på minst 500 kronor utan vidare blev skattskyldig. Sedermera har ju en förskjutning i någon mån skett genom avdragens höjande. För kammarens ledamöter är det väl bekant, vilka siffror man sålunda har kommit till. Det har emellertid varit jämförelsevis begränsade höjningar.

Nu tar man ett mycket stort steg, som givetvis kommer att medföra, att mycket väsentliga grupper av de röstberättigade icke ha att betala skatt. Det föreligger väl inte några noggranna uträkningar om hur stora dessa kategorier äro. Men ortsavdragskommittén har gjort en stickprovsundersökning som visar att på landsbygden inte mindre än ungefär en sjättedel och i städerna nära en tiondel av samtliga inkomsttagare skulle bli befriade från kommunal inkomstskatt genom den föreslagna omläggningen. Antalet skattebefrielser i hela riket har man uppskattat till 375 000, vilket motsvarar 8 procent av alla röstberättigade. Uppenbarligen bli siffrorna i åtskilliga kommuner väsentligt högre.

Nu har man ju att komma ihåg, att i denna utveckling ha redan Kungl. Maj:t och de administrativa myndigheterna, marscherande i olika takt, gått ett långt stycke före riksdagen; genom de regler, som man i praxis har genomfört om utmätningsfrihet, ha nämligen redan väl så stora kategorier som den nu föreslagna reformen avser och mera till i realiteten blivit befriade från skatt, naturligtvis för den händelse de inte äro behäftade med en sådan medborgerlig ansvars känsla eller en sådan okunnighet om möjligheterna att komma ifrån skatten, att de ha betalat ändå.

Jag har ingen möjlighet att bedöma hur stora delar av valmanskåren som på detta sätt genom de administrativa myndigheternas ingripanden under senare år

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

ha gjorts skattefria. Jag kan bara nämna, att om vi skulle anta, att det existensminimum, som man håller sig till vid in-
drivningen, över hela riket skulle vara 3 000 kronor, skulle det betyda att 1 270 000 personer bleve fria ifrån skatt, d. v. s. 26 procent av valmanskåren.

Det kan inte hjälpas, herr talman, att jag för min personliga del känner något av oro inför denna utveckling, oro inför det förhållandet, att på det här sättet grundvalarna för hela vår kommunala förvaltning i viss mån rubbas. För kommunalförvaltningens sundhet är det ändå av avgörande betydelse, att de som i egenskap av väljare bestämma den kommunala politikens inriktning få åtminstone i någon mån bära de ekonomiska konsekvenserna av sin politik i form av en utdebitering, som beror av utgifterna. Från dem, som inte på skattevägen få erfara något alls av följderna av utgiftsökningar, kan man nu för tiden så mycket mindre påräkna någon försiktighet eller någon reaktion gent emot överdrivna eller onödiga utgifter, som ju kommunerna numera till följd av nyare lagstiftning i väsentligt högre grad än förr inrikta sig på åtgärder, som innebära, att just samma samhällselement som ha privilegierats understödjas i den ena eller den andra formen, ofta växlande från den ena kommunen till den andra.

Man får väl säga, att den ordning som vi sålunda ha kommit in på i själva verket innebär ett grundskott emot det solidariska ansvar, som, såvitt jag förstår, borde höra till en sund kommunalförvaltnings grundvillkor. I stället träder här in en utpräglad motsättning mellan de medborgare, på vilka samhället lägger bördan av de offentliga föranstaltningarna, och dem som dela makten men som inte få känna ens *något* av bördorna. En sådan skillnad mellan skattedragare och skattefria eller, annorlunda uttryckt, mellan ofrälse och frälse ha vi haft förr i vår historia, men det har så småningom blivit en allmänt erkänd sanning, att det inte var någon sund och naturlig och lycklig uppdelning av samhället. Och jag känner mig för min del ganska övertygad om att det inte kommer att

lända vår kommunalförvaltning till gagn, att den baseras på en sådan åtskillnad.

Det är självklart, herr talman, att jag här inte har något yrkande att framställa. Jag har redan från början erkänt det dilemma, inför vilket jag står, och jag tilltror mig på intet sätt att här kunna skissera någon lösning som tillgodoser skattelindringskravet på samma gång som de synpunkter, som jag här har antytt. Men jag är av den övertygelsen, att betydelsen av det steg, som har tagits under de senare åren och som på sätt och vis nu skall bekräftas genom dagens beslut, komma vi att i hög grad få erfara framdeles. Det kommer i det långa loppet, skulle jag tro, att på ett ödesdigert sätt påverka vår kommunalförvaltning. Jag har därför ansett, att det i dagens debatt inte borde saknas en erinran om det större sammanhang, i vilket frågan om de kommunala ortsavdragen står.

Herr WAHLUND: Herr talman! Herr Werner talade om båda reservationerna, men han uppehöll sig som naturligt var mest vid reservation nr II. Jag skall för min del knyta några ord till diskussionen kring reservation nr I.

Herr Sjödahl konstaterade, att utskottsmajoriteten kommit till ett, som han sade, »obilligt resultat» beträffande barnbidragen, och jag ber därvidlag att livligt få instämma. Jag skall inte upprepa herr Sjödahls tungt vägande argument på denna punkt, men jag skall komma med en liten komplettering.

Hur förhålla sig nu de föreslagna barnbidragen — 290 kronor enligt utskottsmajoriteten och 300 kronor enligt reservanternas — till existensminimum? Det är ju rimligt att då jämföra dem med de faktiska barnkostnaderna låt oss säga i ett inkomstskikt närmast över fattigvårdsklientelet. Man kommer då till resultatet att även ett bidrag på 300 kronor motsvarar bara halva barnkostnaderna i detta låga inkomstskikt. De 300 kronorna räcka inte ens till för att betala maten för barnen.

Jag skall emellertid den här gången inte alls fördjupa mig i dessa socialpo-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

litiska spörsmål, utan jag skall i fortsättningen se denna fråga rent skattepolitiskt.

Det är ju en princip, som inte bestrides av någon, att rättvisa vid beskattningen kräver, att skatten skall utgå efter den skattskyldiges förmåga att bära skattebördan, och för envar är det ju självklart, att en person som har större inkomster skall betala större procent av inkomsterna i skatt än en person som har lägre inkomster. Skatten skall vara »progressiv».

Men, herr talman, lika självklar som denna s. k. skatteförmågeprincip är då det gäller att bestämma skatten för fattiga och för rika, lika självklart är den då man skall beskatta barnlösa, barnfattiga och barnrika. Ty det är ju dock så, att förmågan att betala skatt beror inte bara på familjeinkomstens storlek, utan också på försörjningsbördan, d. v. s. på hur många det är som skola dela på familjeinkomsten.

Jag har tagit mig för att undersöka denna sak en smula med hjälp av vår levnadskostnadsstatistik. Jag har utgått från en barnlös familj med 4 000 kronors inkomst. Det har kunnat konstateras, att även efter de nuvarande barnbidragens införande har denna 4 000-kronorsfamilj utan barn samma levnadsstandard och därmed också samma skattekraft som en tvåbarnsfamilj med 5 500 kronors inkomst och som en fyrbarnsfamilj med i runt tal 7 000 kronors inkomst. Om vi nu ta dessa tre familjer — den barnlösa 4 000-kronors familjen, tvåbarnsfamiljen med 5 500 kronor i årsinkomst och fyrbarnsfamiljen med 7 000 kronors inkomst — så visar det sig att den barnlösa familjen betalar 3,2 procent av sin samlade inkomst i statsskatt, tvåbarnsfamiljen 5,0 procent och fyrbarnsfamiljen 6,3 procent. Vid samma skattekraft blir alltså skatteprocenten i det här exemplet dubbelt så stor för fyrbarnsfamiljen som för den barnlösa familjen.

Detta kan inte sägas överensstämja med skatteförmågeprincipen. De siffror som jag här har nämnt avse statsbeskattningen. När vi nu behandla kom-

munalbeskattningen, konstatera vi att ehuru barnfamiljerna redan tidigare äro ogynnsamt ställda skattemässigt, man här är i färd med att genomföra något som kommer att skapa sämre ekonomi för en hel del barnfamiljer — eller, som utskottsreservanterna uttrycka det, i vissa fall kunna »makar utan barn erhålla en större skattelindring än makar med barn».

Redan vad jag nu har sagt tycker jag borde räcka för att motivera ett yrkande om bifall till reservationen nr I. Men jag har, herr talman, ännu en sak att tillägga.

Inom utskottet har man ju varit överens om olägenheterna med de nuvarande små kommunala ortsavdragen, och man påpekar att dessa olägenheter ha visat sig just däri, att de skattskyldiga i de lägsta inkomstskikten, där skatteförmågan är liten eller helt saknas, likväl haft att bära en icke obetydlig kommunal skattebörda. Det är så rätt. Man tillägger också med rätta, att den försämring av penningvärdet, som ägt rum sedan ortsavdragen fastställdes år 1928, har bidragit till att ytterligare skärpa nämnda förhållande.

Man utgår alltså från dessa alldeles riktiga principer och tillskär ortsavdragen för de vuxna. Men när man sedan kommer till familjeavdragen för barnen, har man glömt bort att just denna argumentering gäller också för barnen — man har glömt det när man gått att bevilja barnfamiljerna en kompensation via barnbidragen; denna har avpassats enligt de gamla, alltför små familjeavdragen.

Jag är, herr talman, fullt medveten om att den argumentering, som här senast har förts, borde ge till resultat, att man yrkade ett ännu högre barnbidrag än 300 kronor. Men det är ju självklart, att jag i dagens läge inte gör det. Jag menar dock, att man genom det sagda kan med så mycket större tyngd yrka — såsom jag nu gör — bifall till reservationen nr I.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag vill till en början något uppehålla

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

mig vid frågan om orsaken till att det föreliggande förslaget har presenterats för riksdagen redan i år.

Jag tror att alla förstå, att det ligger ett starkt skäl för detta däri, att vi den 1 januari 1952 få den nyö kommunindelningen genomförd och att det måste betraktas såsom angeläget, att den betydande förändring i de kommunala beskattningsförhållandena, som ett genomförande av det här föreliggande förslaget kommer att innebära, träder i kraft samtidigt därmed. Det kan inte vara lämpligt, att förslaget träder i kraft vare sig förr eller senare. I det förra fallet skulle ju resultatet bli, att de nuvarande småkommunerna skulle för ett år få lägga om till ett nytt system. Om man går den senare vägen, skulle man först i de nya storkommunerna behöva tillämpa det nuvarande systemet under någon tid, kanske ett par år, och sedan när väl storkommunerna anpassat sig efter detta, skulle man gå över på en alldeles ny linje. Jag tror man kan medge, att det finns betydande praktiska skäl för att låta denna reform träda i kraft den 1 januari 1952.

Men om man då vill bygga reformen på de grunder, som här äro föreslagna, är det nödvändigt, att man vid taxeringen nästa år gör den utredning som erfordras för att man redan vid budgetbehandlingen för storkommunerna nästa höst skall kunna veta, hur stora statsbidragen bli. Det är därför som förslaget måste behandlas i år och icke kan vänta till nästa år.

Nu ha reservanterna på höger- och bondeförbundssidan uttalat den mening, att man här i stället borde ha eftersträvat något som man har kallat för en »samlad lösning» av frågan, d. v. s. att man samtidigt med själva avdragsreformen även skulle lösa åtskilliga andra problem, t. ex. frågan om existensminima. Men det har ju visat sig, att det icke är möjligt att komma till rätta med problemet om existensminima i samband med lösningen av frågan om ortsavdragen. Det kommunala skatteunderlaget medger inte att vi räkna med så höga ortsavdrag, att de skulle kunna på något

sätt täcka hela fältet av olika, för de särskilda förhållandena avpassade existensminima. Denna fråga måste därför lösas fristående från ortsavdragsfrågan. I den proposition, som nu behandlas, har jag påpekat vissa möjligheter att komma till en lösning av frågan om existensminima utan att sammankoppla den med den förevarande frågan.

Man har vidare ansett, att man samtidigt med ortsavdragsfrågan skulle ta upp frågan om fastighetsskatten till behandling. Det är ju klart, att om man har den absolut grundmurade uppfattning som herr Werner har, att fastighetsskatten helt enkelt bara skall avskaffas, då är det verkligen mycket lätt att ta bort den — jag skulle nästan vilja säga i vilket sammanhang som helst. Men jag tror för min del inte, att riksdagens ledamöter i gemen kunna vara så alldeles övertygade om att det icke finns någon annan väg än att bara säga: »Bort med fastighetsskatten!» Det är nödvändigt, att man först ännu en gång tar en titt på frågan i vad mån kommunernas skatteunderlag skulle komma att påverkas, särskilt under lågkonjunkturner, av fastighetsskattens bortfallande. Denna fråga måste därför prövas mera ingående, och det finns enligt mitt sätt att se ingen möjlighet att få fram ett förslag i saken till nästa års riksdag. Jag har redan en gång tidigare påpekat här i kammaren, att reformeringen av fastighetsbeskattningen blir ett tekniskt problem av betydande räckvidd, hur man än gör, ty vare sig man tar bort fastighetsskatten eller man kommer på den idén att gå över till en fast objektskatt, innebär det en fullständig omläggning av den nuvarande kommunalbeskattningen, en omarbetning som inte är gjord i en handvändning.

Slutligen har man ansett, att frågan om ortsavdragen borde tas upp tillsammans med skatteutjämningsproblemet. Det kan jag mycket väl förstå, när jag hör högern och bondeförbundet utveckla sin linje, som ju helt enkelt går ut på att de höjda ortsavdragen icke skola medföra någon skattelindring alls för mindre inkomsttagare i kommuner med

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

ett tämligen tillfredsställande skatteunderlag och en icke alltför hög utdebitering. Dessa kommuner skulle nämligen inte beröras av skatteutjämningen. Följaktligen komme den omvandling av det kommunala skatteunderlaget, som uppstår i och med avdragens höjande, utslutande och omedelbart att appliceras på kommunen såsom sådan. Jag tror inte, att riksdagens ledamöter över huvud taget reflektera på den utvägen — i varje fall kan inte jag det.

Herr Velander var inne på frågan om hur man skall kunna avlösa detta såsom ett provisorium betecknade förslag. Ja, om den saken har jag hittills icke kunnat skaffa mig någon bestämd mening. Jag har aldrig tänkt, att detta provisorium skulle helt enkelt avvecklas i samband med genomförandet av ett nytt skatteutjämningsystem. Min tanke har närmast varit den, att när man en gång har kommit fram till en fullständig genomgång och omläggning av det kommunala skattesystemet, kommer det utan tvivel att medföra vissa konsekvenser, som göra det nödvändigt att ta upp frågan om det förevarande statsbidraget till förnyad prövning. Det är klart, att skatteutjämningen som sådan får sin betydelse för avlösningen i kommuner med ett dåligt skatteunderlag och en hög utdebitering. Men det kan inte vara *hela* grunden för en tänkt avlösning.

Jag förmodar, att kammarens ledamöter ha observerat, att socialvårdskommittén i sitt nyligen avgivna förslag till en samordning av socialvården — vari också föreslås långt gående statsbidrag för kommunernas övertagande av de socialvårdande uppgifterna på bredare front — har lekt med tanken, att det kommunbidrag, som det nu här är fråga om, skulle kunna tas i betraktande i detta sammanhang.

Men man kan ju också — jag tror man får anlita många vägar — komma fram till ett slags amortering. Om man finner, att det kommunala skatteunderlaget över huvud taget är i stigande, kan man inta den ståndpunkten, att man inte omedelbart borde utnyttja hela ökningen av underlaget för nya kommu-

nala utgifter, utan att man även skulle kunna tänka sig en långsiktig, steg för steg skeende minskning av statsbidraget.

Med vad jag här har sagt har jag inte velat på något sätt ta ståndpunkt till denna fråga. Jag har bara velat antyda, att den avlösning av provisoriet, som vi kunna tänka på, inte kan ordnas så enkelt som bara genom en sammankoppling med skatteutjämningen. Jag tror därför, att det icke är möjligt att över huvud taget ta detta som utgångspunkt för en reformering på detta område, såsom man gör i högerens och bondeförbundets reservation.

Jag kan inte heller uraktlåta att fästa uppmärksamheten på en fullständig anomal i denna reservation och i dess talesmäns yttranden. Samtidigt som man på detta sätt räknar med att det här tänkta statsbidraget skulle avlösas i samband med att man löste skatteutjämningsproblemet, föreslår man, att om nu avdragen skola beslutas i år — vilket ju även dessa reservanter subsidiärt ha anslutit sig till — så skall staten täcka *hela* det bortfallande skatteunderlaget, d. v. s. statens bidrag skall under en övergångstid icke vara 120 miljoner kronor utan 250 miljoner kronor eller något sådant. Det vore väl ändå att försätta kommunerna i en halsbrytande situation, om man först under ett par år skulle ge dem så långt gående statsbidrag för att sedan plötsligt avveckla bidragen i samband med en skatteutjämningsreform. Det låter sig väl ändå inte tänkas att behandla kommunerna på ett sådant sätt.

Jag tror därför, att det finns mycket starka skäl för att den föreliggande reformen genomföres så som här är tänkt. Det kommer inte att försvåra det fortsatta arbetet; det kommer tvärtom att ge en utgångspunkt, som det kan vara gott att ha fastställt.

Detta var det ena av de två stora problem som här diskuteras. Det andra är frågan om höjden på det barnbidrag, som skulle ersätta de bortfallande barnavdragen. Det har nu från många sidor konstaterats, att höjningen av barnbidraget med 30 kronor är alldeles för liten,

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

och herrar Sjödahl och Wahlund ha försökt visa oss, vilka orimliga konsekvenser detta förslag egentligen leder till.

Då vill jag först fästa uppmärksamheten på någonting, som herr Wahlund också var inne på men som jag inte tyckte han drog de riktiga konsekvenserna av. Han påpekade, att det inte var samma differentiering beträffande de föreslagna barnbidragen som i fråga om ortsavdragen. Nej, det är just det! Om man i stället för barnavdrag går över till ett system med barnbidrag och där skall följa mönstret från statsskatten och ha ett för hela landet gällande enhetligt barnbidrag, måste detta vara på något sätt anpassat till genomsnittet eller till det stora flertalet fall. Detta är egentligen ur en annan aspekt samma fråga som den om dyrortsgrupperingen, där herr Wahlund ju är anhängare av ett enhetligt system. Här var han emellertid närmast inne på tanken att det hade varit bäst med något slags differentiering. Men vi kunna inte här genomföra en differentiering, utan vi måste ha ett enhetligt bidrag. Och då är det klart, att man har att diskutera, hur högt bidraget skall sättas.

Det skulle inte vara någon svårighet för mig att här påvisa, att redan med 30-kronorsbidraget kommer det att finnas ett övervägande antal barnfamiljer i kommuner med gott skatteunderlag och låg uttaxering, vilka komma att få en ännu mera privilegierad ställning än tidigare gent emot de barnlösa familjerna och de ensamstående. På den ena sidan kommer systemet med nödvändighet att leda till överkompensation och på den andra till underkompensation. I verkligheten motsvara dessa 30 kronor ungefär medeltalet.

Herr Sjödahl talade nyss om Ljustorps kommun, och det är klart att han kunde visa, att där verkar 30-kronorsbidraget på det sättet, att barnfamiljer få litet mindre. Men han tog inte hänsyn till en kommande skatteutjämning. Vi få nämligen ha klart för oss, att om det förslag till skatteutjämning, som för närvarande ligger på regeringens bord, blir genomfört, så kommer den verkan,

som herr Sjödahl här påpekade, att bli avtrubbad. Och detsamma kommer ju att gälla beträffande de exempel, som herr Wahlund här anförde.

Vi få väl ändå ha klart för oss, att det är ett förhållandevis litet antal barnfamiljer, som komma att bli missgynnade genom att vi sätta gränsen vid 30 kronor. Det kan inte vara någon rationell ordning, att vi för att kunna ge detta lilla fåtal kompensation skola höja avdraget för alla så högt. Det betyder ju, att på den andra och större delen av området blir det en mycket större överkompensation, och det kommer att ställa krav på statskassan, som inte stå i någon rimlig proportion till den nytta man vinner genom att kompensera det ringa antal barnfamiljer, som vi här tala om.

Herr Velander hade ett alldeles särskilt skäl för sin ståndpunkt. Han sade, att om man inte hade gått denna väg med dels ortsavdrag och dels barnbidrag, utan hade tänkt sig möjligheten av barnavdrag även i fortsättningen, skulle det ha lett till betydligt bättre resultat. Då hade nämligen, säger herr Velander, barnavdragen fått ställas i samma proportion som ortsavdragen över huvudetaget.

Hur vet herr Velander det? Här gäller det ju: Vad har staten råd att betala för denna reform? Hur mycket pengar kunna vi ställa till förfogande? Om vi icke hade tagit barnbidragen utan gått in för barnavdragen — kan någon då vara säker på att vi hade kunnat föreslå så höga ortsavdrag, som vi göra i dag? Eller på att barnavdragen hade blivit dubbel så stora som de nuvarande? Det finns inte någon garanti för detta, utan all sannolikhet talar för att eftersom vi bara ha begränsade medel till vårt förfogande, hade vi varit nödsakade att justera både ortsavdrag och barnavdrag därhän att de hade rymts inom kostnadsramen.

Här har också från något håll framförts den något överraskande synpunkten, att 290 kronor i barnbidrag är ett så ojämnt tal och att 300 kronor därför vore bättre. Det är väl ändå bra mycket begärt, att staten skall behöva betala

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

17 miljoner kronor för att skapa ett tal, som är jämnt delbart med 100! Jag tror inte vi kunna handskas så vårdslöst med statens pengar, att vi kunna lägga sådana synpunkter på det hela.

Nu uppstår alltså den frågan: Är det möjligt för staten att kosta på ytterligare 17 miljoner utöver vad som föreslagits från Kungl. Maj:t till genomförande av denna reform? Ja, säga reservationens anhängare, det blir i alla fall inte mer pengar än vad regeringen har räknat med! Och så har man sina kalkyler. Man säger, att det Sjödahlska förslaget, som herr Sjödahl var så stolt över här i dag, var så illa räknat, att de 120 miljonerna lågo alldeles i överkant. Det har han till och med själv sagt, och det var ju inte något vidare gott betyg åt mästerverket.

Nu kan jag mycket gärna gå med på att det ligger en viss sanning i detta. Det har otvivelaktigt visats, att man inte tagit hänsyn till restantierna och inte heller till att stadskommunerna inte voro inräknade i denna kalkyl. Därför är det mycket sannolikt, att kommitténs beräkning låg för högt. Men vi få väl ändå komma ihåg, att i Kungl. Maj:ts förslag har vidtagits en mycket betydelsefull ändring. Under det att skatteunderlaget för statsbidraget enligt kommitténs förslag skulle beräknas på medeltalet av sju år, 1944—1950, med borttagande av det högsta och det lägsta året, så har i den kungl. propositionen föreslagits, att bidraget skall baseras på de tre närmaste åren vid tidpunkten för reformens genomförande. Det blir 1947—1949 års taxeringar gällande för kommunernas budgetår 1948—1950.

Med hänsyn till penningvärdets fall samt pris- och inkomststegringar är det alldeles uppenbart, att regeringens förslag kommer att kosta mer i statsbidrag. Jämkningsen gjorde vi helt enkelt därför att man med ett visst fog sade, att om man skall lägga en sjuårsperiod i botten för kommunbidraget, kommer med hänsyn till penningvärdets fall själva utgångspunkten att bli till kommunernas nackdel. Det var en berättigad invändning, och jag ansåg att det var natur-

ligt, att man räknade sig så nära reformens ikraftträdande som över huvud taget var möjligt. Men det betyder å andra sidan, att det blir en högre utgiftssiffra. Det är klart, att ingen med bestämdhet kan räkna ut vilken denna utgiftssiffra blir. Men jag tror att jag vågar påstå, om det ligger någonting av en allvarlig beräkning bakom de sakkunnigas förslag, att propositionens tal — där man gjort en retuschering i kommittéförslaget — kommer upp till de 120 miljonerna. Då finns där inte utrymme för något mer, utan man får räkna med att om riksdagen nu beslutar höja det föreslagna barnbidraget från 30 till 40 kronor, så måste vi höja siffran med 17 miljoner kronor.

Det finns säkerligen många här, som tycka, att detta inte är något att tala om — en finansminister är ju till för att trola fram några miljoner här och några miljoner där ur hatten; det kommer att gå så lätt! Det kommer det inte att göra utan att vi tillgripa höjda skatter igen. Och nog skulle det väl vara en ödets ironi, om vi först skola försöka att på denna väg sänka skatten och så för att kunna genomföra det ställas inför nödvånget att höja andra skatter.

Jag har under senare tid försökt att skaffa mig en föreställning om hur det skall gå till att göra en statens budget för året 1951/52. Jag skall inte föregripa den diskussion, som vi om någon dag måste föra här i riksdagen i en annan fråga, men jag vill säga, att i dag har jag i mina kalkyler ett minus på 140 miljoner kronor. De utgifter, som jag icke ser mig vara i stånd att komma ifrån, äro 140 miljoner kronor högre än de inkomster, som jag beräknar skola komma in på nuvarande inkomstgrundvalar. Det är väl tänkbart, jag förnekar inte det, att det skall gå att pressa de båda siffrorna närmare varandra, så att det skall bli möjligt att få fram en balanserad budget. Men jag måste bestämt hävda, att för varje gång riksdagen beslutar att ytterligare höja statsutgifterna för det budgetår, som kommer efter det nästa, så blir läget allt svårare. Man kan säga — som jag på-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

pekade häromdagen — att har man en budget med en omslutning på bortemot 10 miljarder, äro ju några eller något tiotal miljoner ingenting. Ja, det kan man säga — men det är topparna, som här betyda någonting! När man närmar sig den punkt, där man skall försöka få debet och kredit att gå ihop, då bli även små summor till slut avgörande för möjligheten att skapa en balanserad budget.

Jag vill därför sluta med att säga, att hur mycket jag än behjartar barnfamiljernas möjlighet att få lättnader, kan jag icke annat än bestämt motsätta mig en höjning av det i propositionen föreslagna barnbidraget. Med hänsyn till alla de åtgärder, som under de gångna åren ha vidtagits för att stärka barnfamiljernas ställning, kan jag inte gärna tro att det skall kunna sägas vara ett uttryck för statens bristande intresse för dessa barnfamiljer, om barnbidraget för deras del nu blir 10 kronor högre eller lägre. Det kan ju komma en tid, när vi få det så gott ställt, att vi kunna offra 17 miljoner kronor på att jämna ut siffran 290 till 300. I dag ha vi det inte, och därför måste jag för min del vidhålla, att det icke är rimligt att här gå längre i att besluta nya statsutgifter än vad som föreslås av Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten.

Herr WAHLUND (kort genmäle): Herr talman! Jag blev utkallad ur plenisalen under finansministerns anförande, men när jag kom in igen hörde jag, att herr statsrådet ville åtminstone antyda, att jag skulle önska en differentiering av barnbidragen. Det är jag mycket angelägen om att rätta till. Jag har inte sagt ett ord angående differentiering av dessa barnbidrag. Jag har tvärtom alltid önskat, att de skola utgå med för hela riket enhetligt belopp.

Jag har konstaterat, att barnfamiljerna blivit missgynnade i fråga om statsbeskattningen, och jag har därefter konstaterat, att också i detta kommunala sammanhang ha barnfamiljerna kommit i en sämre ställning. Man har tagit hän-

syn till bl. a. penningvärdesförsämringen under de senaste 20—25 åren beträffande de vuxnas ortsavdrag, men när det gäller att skära till barnbidragskompensationen har man räknat med de gamla familjeavdragen, som ju klart och tydligt äro för låga.

Jag har alltså hela tiden talat om ett för hela riket enhetligt belopp. Det är det väsentliga jag här skulle vilja säga ifrån.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Jag tror att man inom kammaren är rätt enig om önskvärdheten av den skattereform, som kammaren nu diskuterar, och att man också känner tillfredsställelse över att det finns möjlighet att genomföra den.

De olägenheter, som följa med de höjda ortsavdragen och vilka herr Herlitz berörde i sitt anförande, äro ofrånkomliga för det system av skattelättnader, som vi ha i vårt land. Detta kan konstateras med kanske ännu större rätt när det gäller de statliga ortsavdragen än när det gäller de kommunala, eftersom avdragen där äro större och eftersom skattefriheten eller skattskyldigheten på ett ännu mera påtagligt sätt framhäver skillnaden i bördor för medborgarna än när det gäller de kommunala ortsavdragen. Det är här fråga om en avvägning, som man får göra och som gäller vilkendera synpunkten som bör väga tyngst — den att medborgare med låga inkomster skola kunna få använda dessa inkomster till livets oundgängliga uppehälle i större utsträckning, eller den att varje medborgare bör på något sätt vara införstådd med skyldigheten att till det svenska samhället betala någonting, som jag skulle kunna kalla för en medlemsavgift.

Det kan ju synas ganska märkvärdigt, om man skulle våga en djärv liknelse, att vi utan någon som helst tvekan och utan något knot betala massor av medlemsavgifter till massor av föreningar, som vi äro anslutna till, men där de fördelar, som vi erhålla av medlemskapet, inte stå i något som helst rimligt förhållande till den fördel som vi få genom

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

att vara medlemmar av det svenska samhället. Det skulle således kunna vara befogat, att varje medborgare betalade en medlemsavgift även till föreningen Sverige.

Men den synpunkten är inte aktuell i detta sammanhang. Jag tror man får lov att acceptera den utveckling, som har skett under de senaste åren och som ju för övrigt har varit en grundläggande princip i vår skattelagstiftning under mycket lång tid. Detta innebär dock inte, att jag vill förringa värdet av de synpunkter, som herr Herlitz för sin del har anfört.

Jag utgår emellertid, herr talman, från att kammaren är ense om att den skattereform, som vi nu diskutera, är önskvärd och behövlig och att vi också känna tillfredsställelse över de möjligheter att genomföra den, som vi ha. Jag kommer till den slutsatsen inte minst av den omständigheten, att de ledamöter av kammaren, som ha reserverat sig mot utskottets förslag, dock ha accepterat den ena och den viktigaste av huvudpunkterna i förslaget, nämligen de höjda ortsavdragen.

Jag måste säga, att jag för min del liksom herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har haft en smula svårt att i övrigt förstå innebörden i den huvudreservation, som fogats till betänkandet. Jag har konstaterat, att reservanternas ha accepterat en av huvudpunkterna i förslaget, den om de höjda ortsavdragen, men de ha gjort accepterandet beroende av ett villkor, nämligen att riksdagen nästa år skall kunna fatta beslut om fastighetsskattens avskaffande och om sådana nya grunder för de statsbidrag, som skola utgå, att frågan om statens bidrag till kommunerna i stället löses genom ett utvidgat skattutjämningsystem. Orsaken till att man har ställt det senare villkoret har jag fattat vara den, att kostnaderna för det allmänna då skulle kunna sänkas betydligt och att denna nedsättning i kostnaderna skulle vinnas därigenom, att de kommuner, som inte äro särskilt skattetyngda, skulle bli uteslutna från statsbidraget.

Läser jag sedan fortsättningen av reservationen, finner jag, att det ställda villkoret inte är alldeles absolut. Man tänker sig eventuellt, att det förslag i de berörda frågorna, som man har begärt, inte kan komma fram till 1951 års riksdag. Men detta innebär icke att man tar tillbaka det mycket viktiga medgivande, som man nu gör genom accepterande av de höjda ortsavdragen. Man går i stället ett steg längre på propositionens linje och accepterar även förslaget om att statsbidrag skall utgå till kommunerna efter de grunder, som föreslås i propositionen, endast med den mycket viktiga skillnaden, att kommunerna skola ha ersättning för *hela* den utdebiteringsökning, som föranledes av ortsavdragens höjande.

Jag har frågat mig, herr talman: Om det i propositionen föreslagna bidragssystemet dels är för dyrt för det allmänna, dels ger de icke skattetyngda kommunerna obehöriga fördelar, hur skall man då kunna motivera ett yrkande, som innebär en fördubbling av kostnaderna för det allmänna och ett ännu större gynnande av de därav oförtjänta kommunerna? Jag har med bästa vilja i världen, herr talman, inte kunnat få reservationen att gå ihop riktigt på dessa punkter.

Reservanternas kunna invända, att det i reservationen betonas, att detta totala ersättande av kommunernas skatteför-luster bara skall vara ett mycket kortvarigt provisorium. Jag har emellertid fattat propositionens förslag om statsbidrag på det sättet, att det också skall utgöra ett provisorium. Jag skulle gärna, herr talman, vilja understryka denna provisoriesynpunkt. Jag tror nämligen, att det för de svenska kommunernas del inte skulle vara någon särdeles stor fördel att nödgas i så stor utsträckning som detta bidragssystem förutsätter basera sin ekonomi på direkta bidrag från staten. Jag tror att det ur kommunernas synpunkt lika väl som ur statens är högst angeläget att avveckla ett system av denna enligt min mening för den kommunala självstyrelsen ganska främmande innebörd.

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

Jag vill således för min del mycket starkt understryka, att det sätt, på vilket man nu tänker sig att täcka den förlust, som kommunerna komma att lida genom de höjda ortsavdragen, nämligen med statsmedel, skall bli ett relativt kortvarigt provisorium. Och jag skulle gärna för min del ha sett, om man hade kunnat till det beslut, som nu fattas, lägga någonting som hade liknat en amorteringsplan eller en avvecklingsplan under vissa år framåt för statsbidragen.

Att man bör komma fram till ett annat system som det definitiva än det som nu föreslås provisoriskt är jag fullkomligt övertygad om. Jag känner detta som en mycket stark angelägenhet, och jag tar finansministerns yttrande nyss som ett bevis på att han för sin del också är intresserad av att ge det nu föreslagna provisoriesystemet så kort varaktighet som möjligt. Med vilket system det skall ersättas är jag lika litet som någon annan av herrarna här beredd att alldeles bestämt säga. Jag tror man får tillgripa skatteutjämningsvägen, i varje fall är den värd att undersöka. Jag tror inte att det kan bli den enda, och man har då att tänka sig många olika vägar.

Om jag t. ex. skulle se frågan ur de svenska landstingens synpunkt, skulle jag finna det ganska naturligt, att den förlust, som de kunna komma att lida genom skatteunderlagets sänkning, skulle kunna kompenseras — om staten vill göra det — på den vägen, att man höjer statens bidrag till landstingen för att de utföra sådana uppgifter, för vilkas lösning staten har intresse, uppgifter som staten har ålagt landstingen och där dessa således endast tjänstgöra såsom förmedlare av statens verksamhet bland medborgarna. Jag skulle som sagt tycka att det i sådana fall vore ganska naturligt, att man kompenserade inkomstminskningen med höjning av den sortens bidrag, och det kan ju tänkas, att man även för primärkommunerna kan hitta någonting, som liknar det systemet. Om den saken vill jag emellertid, herr talman, ingenting säga och ingenting profetera. Jag bara understryker än-

nu en gång, att jag är fullkomligt ense med de herrar, som anse, att det nu föreslagna systemet inte är någonting, som man definitivt vill binda sig vid, och att det därför är mycket önskvärt, att det betraktas som ett provisorium och avvecklas.

I fråga om bidragens höjd skall jag, herr talman, inte säga någonting. Det förefaller mig, som om den motivering för regeringens och utskottets förslag, som finansministern här har presterat, är bindande och övertygande. Jag har till den ingenting att tillägga.

Till slut, herr talman, skall jag be att få komma med ett yrkande, som ingen tidigare har vågat framställa i debatten, nämligen om bifall till utskottets förslag.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Herr Herlitz berörde en fråga, som även herr Elon Andersson något var inne på, nämligen frågan om, som herr Herlitz uttryckte det, rösträtt och skattskyldighet. Han var litet oroad av att inemot 400 000 människor skulle bli kommunalt skattefria trots sin delaktighet i kommunernas skötsel.

Nu ha vi ju i vårt land ett blandat skattesystem med både direkta och indirekta skatter, och om dessa människor äro med om att betala två miljarder i indirekta skatter, så må det väl inte vara så farligt, om de inte äro med om att betala de två å tre miljarder, som betalas direkt i kommunal- och statsskatt. De äro med om sin medlemsavgift ändå. Jag tror inte att man kan förutsätta att de svenska skattebetalarna äro så oskyldiga att de inte äro medvetna om att de medverka i bärandet av denna indirekta beskattning. Eljest tycker jag att herr Herlitz skulle ha en uppgift i att väcka dem på den punkten.

Jag vet för övrigt inte om den där siffran 375 000, som han nämnde, står sig. Jag tror att det är mycket möjligt att siffran är betydligt mindre om några år. Jag vill fästa kammarrens uppmärksamhet på att antalet inkomsttagare, vilkas inkomst var lägre än 3 000 kronor

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

— det är ju högsta gränsen för skattskyldighet när det gäller statsskatten — under åren 1943 till 1948 har sjunkit från 1,6 miljoner till 1,1 miljoner, alltså med en halv miljon. Antalet inkomsttagare under 2 000 kronor — som ju utgör högsta gränsen vid den kommunala beskattningen — har på samma tid sjunkit från något över en miljon till något över 600 000. Under dessa omständigheter och med hänsyn till den utveckling som har skett sedan år 1947, det år vars siffror vi använde vid beräkningen, är det mycket sannolikt att antalet nu understiger 375 000, men hur stort det är kan jag inte säga. Jag kan också fästa uppmärksamheten på att skillnaden när det gäller inkomsttagare under 3 000 kronor skulle vara ännu mycket större, om det inte vore så att under de sista åren tack vare vår pensionsförsäkringsreform pensionstagarna hade fyllt skikten strax under 3 000 kronor, även om de ofta befrias från skatter.

Så ha vi frågan om barnavdragens ersättande med barnbidrag. Det är ju alldeles riktigt, som finansministern påpekade, att detta får olika verkningar beroende på olikheterna i utdebitering och på att den skattelättnad, som erhållits genom ett barnavdrag, vid en utdebitering av låt oss säga 10 kronor har varierat mellan 24 och 30 kronor för de olika dyrortsgrupperna, och det har ju sin betydelse. Man skall dock inte tro att det exempel jag drog upp — Ljustorp, där man har en skatt på 17 kronor eller någonting sådant — är ett enastående exempel. Vi ha ju bara räknat med sex kommuner, bland vilka jag kan nämna som ett ytterligare exempel staden Östersund, som under det år, för vilket vi gjorde våra beräkningar, hade en skatt på 12 kronor 40 öre; det är inte någon abnormt hög skattebelastning. Där verkar den föreslagna reformen på följande sätt. Vid tretusen kronors inkomst få mark utan barn en skattelättnad på 109 kronor, och en familj med tre barn får en skattelättnad på 87 kronor. Vid fyrtusen kronors inkomst bli motsvarande belopp 89 och 78 kronor, och vid femtusen kronors inkomst bli de 79 och 69

kronor. I denna kommun, där skatten dock inte är större än 12 kronor 40 öre, få alltså familjer med tre barn en *mindre* skattelättnad än familjer utan barn.

Jag kan som ett ytterligare exempel taga en lantbrukarkommun i Östergötland som heter Vårdsberg. Den har en skatt på 10 kronor 25 öre. I den kommunen få familjer med tre barn större skattelindring än barnlösa familjer — men hur mycket: Jo, i tretusen kronorsklassen får trebarnsfamiljen 24 kronor mer i skattelättnad, och i fyra- respektive femtusen kronorsklasserna är skillnaden 23 respektive 24 kronor. Det är hela skillnaden!

Jag förstår mycket väl att det är en besvärlig uppgift att undvika, att skattelättnaden varierar i olika kommuner. Men vi bruka ju ändå, när vi göra reformer, se till att de mest ömmande fallen inte bli sämre behandlade än de andra. Och jag tycker det är mest ömmande att barnfamiljerna få åtminstone samma skattelindring som de barnlösa familjerna — och helst litet större.

Jag är inte säker på att man skall draga för stora växlar på det skattelindringsförslag som föreligger. Det förslaget innebär ju närmast att man skall lägga upp en skatteutjämning efter bättre principer än förut men därvid hålla sig till de mycket skattetyngda kommunerna. Det förslag som jag avsåg var dessutom beräknat så, att det rymde ungefär samma summa i pengar som det gamla förslaget rymde. Därför tror jag inte att ljustorpsbekymren lätta något alls, såvida inte systemet bygges ut till en helt annan omfattning.

Finansministern var litet elak — det kan en finansminister vara till och med i sina ljusare ögonblick — mot mig då han sade att jag var så stolt över detta skatteförslag. Jag vill påpeka, att förslaget inte är mitt, utan kommitténs. Vidare påtalade finansministern att förslaget om statsbidrag var illa beräknat.

Ja, herr finansminister, någon känsla av *stolthet* över detta förslag har jag svårt att känna. Jag vet att jag är en mycket enkel medhjälpare till bland andra herr finansministern i uppbyggan-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

det av vad vi vilja bygga upp inom det svenska samhället. Vad jag känner är ingenting annat än en ödmjuk glädje över att få vara med i detta byggnadsarbete. Jag känner finansministern, så att jag förs påstå, att också han är en av dem som mest känna en glädje av det slaget och som känna mycket litet av stolthet.

Vad beträffar den dåliga beräkningen vill jag bara påpeka, att vi ha angivit på vad sätt den är dålig. Vi har sagt att vår beräkning har det felat, att vi inte vid vår avvägning ha kunnat taga tillräcklig hänsyn till de stora städernas mycket ringa känslighet för ortsavdragets höjd. Jag kan nämna, att den sammanlagda utdebiteringen inom alla våra kommuner år 1948 var ungefär en och en halv miljard kronor. Av denna summa belöpte sig fyrahundra miljoner kronor, alltså ungefär fjärdedelen, på Stockholm, Göteborg och Malmö. Stockholm får ingenting alls av statsbidrag, och där är det alltså 245 miljoner kronor som äro borta. Göteborg får en obetydlighet, och jag vet inte hur mycket det kan bli för Malmös del. Inneböörden av det hela måste vara att den av oss beräknade summan på 121 miljoner kronor måste vara tilltagen i överkant. Det ha vi erkänt redan vid avlämnandet av vårt betänkande, och jag tycker det är oberättigat att finansministern framställer en anmärkning mot någonting vars brister redan uti själva betänkandet ha erkänts.

Jag vill desslikes påpeka att vad vi hade räknat med var 1947 års inkomster, under det att man i det nu föreliggande betänkandet har räknat med inkomsterna under åren 1947, 1948 och 1949. Där är det således en förskjutning i medeltalet på ett år. Jag är tämligen övertygad om att betydelsen av den förskjutningen är av relativt ringa storleksordning och att summan 17 miljoner kronor därför väl kan inrymmas i den av oss beräknade summan på 121 miljoner kronor.

Herr talman! Jag unnar finansministern och regeringen varje seger när det gäller sparsamhet, men jag måste för min del säga att den här reformen får en skönhetsfläck om inte ökningen av barn-

bidragen kan bli 40 kronor. Annars kommer vad som nu skall beslutas att betraktas som en besynnerlig reform bland mängder av barnfamiljer i stora delar av vårt land.

Jag kan, herr talman, inte medverka till något sådant, utan jag vidhåller mitt yrkande om bifall till min reservation.

Herr **HERLITZ** (kort genmäle): Herr talman! Herr Sjödahl missförstod alldeles mina korta anmärkningar angående förhållandet mellan rösträtt och skattskyldighet. Han erinrade om att de samhällselement, som det här gäller, betala dryga statsskatter av olika slag, även om de nu få slippa att betala de kommunala skatterna, och han menade att jag borde vara tillfreds med detta. Men inte är jag den som är angelägen att det skall lastas så stora skatter som möjligt på fattiga människor, vilka skatter det nu än månne vara fråga om. Det enda jag har talat om är ju det, att det är naturligt att de personer, som bestämma inom kommunerna, också skola känna av den kommunala politikens verkningar just på deras egen kommunalskatt.

Jag resonerar alltså, för att uttrycka det litet tydligare, så att ett parti, som i en viss kommun är angeläget att öka utgifterna, kanske just till förmån för sämre ställda samhällselement, därigenom en gång för alla har tillförsäkrat sig det säkra stödet av dessa element, som inte känna någonting av den kommunala beskattningen. Detta sammanhang är, för att ytterligare förtydliga vad jag har att säga, ett mycket viktigt faktum i vårt nuvarande politiska liv och ett faktum som förtjänar att ihågkommas inför de stundande kommunalvalen.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skulle inte omedelbart ha gått upp för att ge denna replik, om jag inte hade funnit det nästan nödvändigt att påpeka för herr Sjödahl, att han här sköt betydligt över målet. Jag har ju inte a priori kritiserat den beräkning som

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

kommittén har gjort, utan jag har bara fäst uppmärksamheten på att herr Sjö-dahl själv anför uträkningens bristfä-lighet som ett argument för att föreslä-en ökning av barnbidragen; han åbero-par den för att få utrymme för en ök-ning av barnbidragen. Om jag sedan, när jag sade det, gav min turnering en litet skämtsam form, så kanske det än-då inte kan få vara alldeles otillåtet.

Vidare skulle jag vilja säga att det är mycket farligt, herr Sjö-dahl, att göra den där »skönhetsfläcken» allt större och större! Den fanns ju inte i kommit-tébetänkandet. Den var tämligen liten när herr Sjö-dahl talade från talarstolen före middagen. Men nu har den brett ut sig och blivit alldeles förfärligt stor. Och det är ju alltid så, att om man ser i den ena änden av kikaren får man en stark förstoring, och ser man i den and-ra änden får man en förminskning. Det är kanske bäst att hålla sig någonstans mitt emellan. Jag skall emellertid tillåta mig att belysa herr Sjö-dahls exempel från den andra sidan.

Här ha nu herr Sjö-dahl, herr Wah-lund och några andra uteslutande ta-lat om hur mycket mindre skattelätt-nad barnfamiljerna få än de barnlösa familjerna. Men det kanske också vore lämpligt, om man skall taga hänsyn till de psykologiska verkningarna, att upp-ställa frågan: Hur stor blir skatten efter reformen?

Jag tar den östgötasocken, som herr Sjö-dahl nämnde, och räknar med det fall, där årsinkomsten är 3 000 kronor. Jag är inte säker på att mina beräk-ningar äro alldeles korrekta — det är inte så lätt att kontrollera dem på en kort stund — men jag har kommit till det resultatet, att kommunalskatten ef-ter reformen skulle i den kommun som hade en uttaxering av 10,50 kr. per skat-tekrona bli för den barnlösa familjen 120 kronor och för en trebarnsfamilj 30 kronor. I Ljustorp får en familj utan barn betala 187 kronor och en familj med tre barn 97 kronor. Reformens re-sultat kanske ändå inte te sig så förfär-ligt orimliga för folk ens så som ut-skottsmajoriteten har tänkt sig den.

Herr VELANDER: Herr talman! Av mitt första anförande framgick, att jag ville starkt betona de statsfinansiella synpunkterna och att den omständighe-ten gjorde, att jag hade svårt att träffa mitt val vid lösningen av frågan om barnbidragens storlek. Från sådan ut-gångspunkt är det ju klart, att jag inte är benägen att understryka de tanke-gångar, som herr Sjö-dahl här har fram-fört.

Herr finansministerns uttalande er-bjöd ur min synpunkt åtskilligt av in-tresse, även om jag inte på alla punkter är benägen att instämma med honom.

Propositionen tar sikte på att den stegring av utdebiteringen inom kom-munerna, som föranledes av den före-slagna höjningen av ortsavdragen, skall kompenseras efter två linjer. Dels skola kommunerna själva bära en utdebite-ringsökning av upp till en krona, och dels avser man, för att inte någon fy-sisk person över huvud taget skall drab-bas av skattehöjning, inlåta sig på en anpassning av inkomstskatteskalen vid den statliga beskattningen på sådant sätt, att detta undviks.

Detta är nu ett system, som jag har svårt att förstå. Jag måste betrakta det såsom föga rationellt, och jag har ock mycket svårt att tänka mig, att man skall kunna företaga en sådan omvand-ling av skatteskalen vid den statliga be-skattningen, som tillgodoser det angiv-na syftet.

Jag har alltså måst förutsätta, att denna dubbla kompensationslinje sna-rast måste ersättas med någonting annat. Då har jag i mitt stilla sinne utgått ifrån att vad man i första rummet bör taga sikte på är en reglering av grunderna för den kommunala skatteutjämningen, som så långt möjligt medger en avlös-ning av denna konstlade kompensations-linje. Och om i det sammanhanget det visar sig, att man måste taga särskild hänsyn till eller ytterligare beakta den ökning i utdebiteringen inom kommu-nerna, som föranledes av ortsavdragens höjning — ja, då får man göra det! På den punkten befinner jag mig alltså inte på minsta sätt i motsättning till finans-

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

ministern. Jag har uppfattat finansministern på det sättet, att han i likhet med mig förutsätter, att denna dubbla kompensationslinje skall försvinna snarast möjligt. Det vore orimligt annars, även ur finansministerns egen synpunkt, eftersom han så ofta talar om att rationalisera beskattningssystemet.

När man nu höjer barnbidragen för att kompensera bortfallet av barnavdragen, kan man inte undgå, säger finansministern, att komma i ett sådant läge, att man har å ena sidan en kanske betydande överkompensation på vissa håll och å andra sidan en underkompensation på andra håll. Överkompensationen när man i sådana kommuner, där skatteunderlaget är högt och utdebiteringen alltså är låg. Där räcker det att höja barnbidragen med 30 kronor, och det skulle kanske till och med vara tillräckligt med en höjning på 25 eller 20 kronor. Men säger finansministern, det gäller att söka nå en schablon, ett medeltal, som kan vara relativt tillfredsställande, utan att man dock undgår överkompensation på vissa håll och underkompensation på andra.

Det är just den tankegången, jag har svårt att acceptera. Ty om, såsom både finansministern och jag utgår ifrån, det gäller att genom denna hastigt förberedda ortsavdragsreform uppnå en skattelättnad i synnerhet för de sämst ställda inkomstskikten, går det inte att säga, att man i det sammanhanget har skattat åt schabloner av det innehåll och med det resultat att man har fått överkompensation på vissa håll och en betydande underkompensation på andra.

Detta förhållande föranleder den frågan, om man inte vid införandet av de allmänna barnbidragen följde vägar som, om man hade givit sig tid till ett närmare övervägande, inte skulle ha följts? Någon har sagt, att man nu kan finna sig i en viss underkompensation av den anledningen, att barnbidragen från början utmättes för högt. Jag skall inte söka någon diskussion på den punkten, men jag vill fråga: Hade det inte varit riktigt att man, för att nå fram till en tillbörlig jämlikhet mellan skattskyldiga i kommu-

ner med olika utdebiteringar, redan vid det första utmätandet av barnbidragen hade tagit hänsyn till omständigheter, som vi nu diskutera? Erfarenheten ger — liksom de slutsatser som finansministern i dag dragit — vid handen, att det inte går att åstadkomma jämlikhet olika skattskyldiga emellan i fråga om dessa barnbidrag, med mindre än att man tar hänsyn till de vitt skilda ekonomiska möjligheterna i de olika kommunerna, alltså till tillgången på skatteunderlag per invånare räknat och därmed utdebiteringens höjd.

Det läge, i vilket vi nu befinna oss, visar också att schablonlösningar inte passa med hänsyn till de levande människorna. Den omständigheten, att man vid avvägningen av barnbidragen inte har tagit hänsyn till de skiftande förhållandena i kommunerna, gör att vi befinna oss i en återvändsgränd.

Finansministern säger, att frågan om existensminima måste lösas för sig. Det har jag ingenting emot, blott man kommer fram till en snabb lösning. Jag anser, att spørsmålet härom kan lösas genom en särskild proposition och att man inte behöver sammankoppla det med andra frågor. Men vad jag har velat säga är det, att så länge man vid källskatteuppbörd och restindrivning rör sig med ett existensminimum, som ligger kanske dubbelt så högt som den maximisiffra för ortsavdragen, vilken man är beredd att acceptera, eller ännu högre, befordrar man inte de sämst ställda inkomstskiktens intressen. Därmed har jag inte velat uppträda till försvar för den ordning, som nu gäller. Tvärtom, jag är mycket angelägen att komma till rätta med de missförhållanden som enligt min mening nu råda, och jag menar, att man inte hade bort undanskjuta lösandet av frågan om existensminima.

Finansministern berörde något frågan om fastighetsskattens borttagande. Jag har här inte någon anledning att gå närmare in på den frågan. Finansministern sade emellertid, att man väl ändå får lov att tänka litet noggrannare på den saken. Ja, det har också varit min mening, men jag har ansett, att det är på

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

tiden att man börjar med detta tänkande. Finansministern frågade, hur det skulle ställa sig för kommunerna vid en lågkonjunktur. Ja, det kanske ligger någonting i denna hans tanke. För mig, med den inställning jag har, ligger det dock mycket litet i den, ty jag kan aldrig tänka mig att på grund av den differentiering av skatteunderlaget, som den ekonomiska utvecklingen har lett fram till, de synpunkter kunna elimineras som man har att anlägga på en objektbeskattning, som inte kan utsträckas till något annat objekt än fastighet och till stöd för vilken man inte kan åberopa en enda bärande synpunkt, vare sig av principiell eller materiell natur. Om vi tänka oss en lågkonjunktur, som skulle sätta in med utomordentlig styrka och följaktligen även eliminera inkomstskatteunderlaget i kommunerna, skulle man blott ha fastigheterna kvar som skatteunderlag. Även fastighetsägarna skulle emellertid då drabbas av denna utomordentligt starka lågkonjunktur. Är det då någon mening i att säga, att man för fyllande av kommunernas inkomstbehov skulle lägga skattebördan helt och hållet på fastighetsskatteunderlaget och inte på inkomster av såväl fastighet som andra förvärvskällor?

Det är den ena sidan av saken. Den andra är, herr finansminister, att jag inte tror på möjligheten av att inkomstförhållandena i kommunerna någonsin komma att bli så bräckliga, att man över huvud taget behöver diskutera det spörsmål finansministern här var inne på.

Finansministern yttrade, att om ortsavdragskommitténs betänkande är väl grundat så är också propositionen väl grundad. Näväl, herr finansminister, för min del anser jag, att betänkandet är behäftat med många brister, att det bygger på en alltför summarisk utredning och att slutsatserna i flera hänseenden inte äro riktiga. Då jag alltså inte anser kommitténs betänkande väl grundat, har jag med finansministerns egen utgångspunkt inte heller skyldighet att acceptera propositionen.

Herr Elon Andersson sökte göra möjligheten att begripa reservanternas

ståndpunkt något för svår — i första rummet för sig själv men även för andra. Han anförde, att reservanternas nu hade funnit sig kunna acceptera den avvägning av de kommunala ortsavdragen, som skett enligt propositionen, eftersom de inte trodde, att man ett senare år kunde komma fram till en bättre avvägning. Reservanternas uppställde dock först det villkoret, att förslag till lösning av vissa betydelsefulla avsnitt inom den kommunala beskattningens ram skulle föreläggas nästkommande års riksdag. Men, tillade herr Elon Andersson, reservanternas ta tillbaka detta villkor, ty de förmoda, att det inte bli möjligt att framlägga förslag till nästa riksdag, men då kräva de i stället, att kommunerna och landstingen under mellantiden tillföras fullständig kompensation för skattebortfallet.

Ja, vi ha ju måst ta åtminstone någon hänsyn till vad man har sagt här från alla möjliga håll, nämligen att man inte kan hinna med att framlägga förslag till nästa års riksdag. Följaktligen ha vi måst förutsätta möjligheten av ett visst om än kort provisorium, och vi ha då frågat oss, hur man skall ordna det för den tid, provisoriet varar.

Är det inte för resten så, herr Elon Andersson, att utskottet och därmed även herr Elon Anderson själv å ena sidan och reservanternas å den andra ha försökt att närma sig varandra ganska mycket? Utskottet understryker dock starkt i likhet med motionerna från höger- och bondeförbundshåll, att man inte får dröja med att söka komma fram till en mera fullständig lösning av kommunalskatteproblemet. Det är sålunda inte någonting märkvärdigt i reservanternas sätt att resonera.

När det gäller den av reservanternas förordade kompensationslinjen, har jag tidigare antytt, och det har för resten kommit till uttryck både i de föreliggande motionerna och i reservationen, att kostnadsberäkningarna för dem te sig på ett helt annat sätt än om man följer ortsavdragskommitténs intentioner.

Slutligen säger herr Elon Andersson,

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

att det är klart, att detta provisoriesystem skall avlösas, men att han ingenting kan säga om det kommande systemet, när han nu inbjuder till att acceptera det föreliggande förslaget. Visar inte detta, att man i nuvarande läge håller på att råka in i en återvändsgränd, där man inte har den minsta aning om hur man skall komma ut? Det visar sålunda, att man här har handlat alltför snabbt eller bortsett från de verkliga sammanhangen. När man försätter sig i ett läge, som måste avlösas av något annat, och bekänner, att man inte alls vet, hur man skall komma ur detta läge, visar det i själva verket, att man handlat på ett sätt som inte bort ifrågakomma. Det är i varje fall mitt intryck.

Herr WERNER: Herr talman! I en replik gav finansministern uttryck för det mycket intressanta medgivandet, att det skulle vara relativt lätt att avskaffa fastighetsskatten, om man bortser från att detta är en fråga, som sammanhänger med kommunernas skatteunderlag, särskilt i en lågkonjunktur.

Hur är det emellertid med den saken? För närvarande lär väl fastighetsskatten inte betyda så särskilt mycket såsom ett garanterat skatteunderlag för kommunerna. Jag angav i mitt första anförande, att kommunernas hushållning numera omsluter mycket stora belopp. Om vid en lågkonjunktur inkomstskatteunderlaget viker undan och det relativt ringa fastighetsskatteunderlaget, som för närvarande omfattar endast elva procent av det totala skatteunderlaget, skall få uppbära den del, som övervältrats från inkomstskatteunderlaget i dess helhet, och detta skulle ske i samma ögonblick som fastighetsägaren utsättes för lågkonjunkturspressningar — ja, då undrar jag hur det går för fastighetsägaren! Det är väl något, som är alldeles oeffterrättligt, att en övervältring skall ske på fastighetsägaren, då hans förmåga att bära skatten minskas.

Fastighetsskattens fortvaro i det kommunala skattesystemet är ett absolut hinder för nödiga och önskvärda reformer

på kommunalbeskattningens område. Hur skall det ställa sig i det ögonblick, då en lågkonjunktur sätter in, om vi bibehålla fastighetstaxeringsvärden, som kanske förhöjts med en mycket stor procent — jag skall inte försöka ange någon siffra — med påföljd att den andel, som fastigheterna ha att uppta av den kommunala skattebördan, blir ännu större?

Finansministern sade bland annat, att reservanterna gjort sig skyldiga till en anomali, då de vända sig mot sättet för åstadkommande av kompensation till kommunerna men samtidigt föreslå en höjning av samma kompensation. Ja, den skatteintäkt, som kommunerna mista, uppgår till 250 miljoner kronor. Denna summa skall betalas av någon. Är det riktigare, att den betalas av landskommunernas känsliga, tvekluvna skatteunderlag, där uttaxeringen vilar på proportionell grund, än att den betalas av staten, som tar ut skatten enligt en progressiv skatteskala? Jag ställer frågan, om det i och för sig kan föreligga några betänkligheter mot att man av statsmedel fyller den förlust, som kommunerna och landstingen få vidkännas.

Vad beträffar dessa 121 miljoner kronor, som det skulle återstå att fylla och som nu måste uttagas från det kommunala skatteunderlaget, är det ingalunda reservanternas mening, att man skall bibehålla denna illa genomtänkta och irrationellt verkande ordning. Jag kan å andra sidan aldrig tänka mig, att finansministern heller i längden orkar med att bereda rum för det belopp av 121 miljoner kronor, som hans förslag innebär, såsom kompensation av statsmedel till kommunerna. Men jag hoppas och tror, att inte finansministern menar — liksom herr Elon Andersson, efter vad jag tyckte mig märka — att det där systemet så småningom skall torka ut. Ty det måste väl vara ännu mera halsbrytande — finansministern använde det ordet i sammanhanget — att ställa kommunerna i bräschen genom att låta dem få vidkännas dessa ytterligare 121 miljoner kronor än att låta staten betala dem.

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

Jag har velat belysa den sidan av saken, ty jag kan inte finna annat än att detta system måste avlösas av ett vettigare skatteutjämningsystem, grundat på helt andra principer än dem vi för närvarande ha. Det är ingalunda möjligt att bibehålla det i längden, och det har heller inte varit reservanternas mening att göra det annat än under en mycket kort övergångstid, tills hela kommunalskattesystemet kan utformas efter andra och mera rationella grunder.

Beträffande barnbidragen har jag redan utvecklat mina synpunkter. Jag kan förstå finansministerns bekymmer, då det gäller att skaffa fram nödiga medel. Det är någonting som man måste hysa respekt för, och jag skall betyga detta från min plats i kammaren. Men å andra sidan berövar man här barnfamiljerna mera genom indragningen av ortsavdragen än de få i kompensation i form av förhöjningen av barnbidraget med 30 kronor. Det gäller framför allt i de hårdast belastade kommunerna. Med hänsyn till penningvärdets fall och vad som inträffat, sedan systemet med barnbidrag inrättades, är det riktigt, att man nu med en gång utdanar det så, att barnbidraget skall kunna med en viss varaktighet utgå med det belopp, som nu kommer att fastställas. Eljest ha vi att möta berättigade krav på höjning av beloppet inom den närmaste tiden. Den ökade börda, som barnfamiljerna få att axla i vårt välordnade samhälle, är tung, och man bör tänka på att ge den kommande generationen en god omvårdnad.

Särskilt efter herr Velanders yttrande har jag ingen anledning att bemöta herr Elon Andersson, men jag vill likväl säga, att jag blir bekymrad, när han gör gällande, att det borde finnas en avvecklingsplan beträffande det nu utformade kompensationsbidraget till kommunerna. Jag är mycket bekymrad, om denna avvecklingsplan skall vila på någon annan grund än en rationellt ordnad skatteutjämnning, där de svagaste kommunerna få en verksam hjälp av statsmedel, och om man avser att så småningom avveckla statsbidraget för att låta kommunerna själva bära hela bör-

dan. Det finns ingen möjlighet för åtminstone norrlandskommunerna att göra det. Det skulle vålla både kommunerna och landstingen i Norrland mycket stora svårigheter.

Herr ANDERSSON, ELON (kort genmäle): Herr talman! Jag har fortfarande svårt att kunna förena herr Werners argumentation här i kammaren med de uttryck, som användas i den av honom undertecknade reservationen. Herr Werners huvudlinje i hans argumentering är att kommunerna böra tillföras så stora bidrag som möjligt från staten, om de skola kunna bära de ökade ekonomiska bördor, som skatteunderlagets sänkning kommer att medföra. Men i reservationen skriver herr Werner, att om de nämnda huvudfrågorna erhålla en annan lösning än som i reservationen föreslås, så kommer detta att betyda, att statens kostnader komma att avsevärt understiga dem som förutsatts i propositionen, eftersom för sådant fall statsbidrag skulle utgå endast till särskilt skattetyngda kommuner. Och i fortsättningen säges det i reservationen: »Hur stor denna kostnadsminskning skulle bli, kan givetvis icke med någon större säkerhet här angivas. Att den skulle bli betydande får dock betraktas såsom visst.»

Jag har mycket svårt att förena å ena sidan ett bekymmer för att kommunerna genom en avveckling av statsbidraget, som enligt vad jag har förordat skulle ske planmässigt, skulle åsamkas oerhörda svårigheter och å andra sidan talet om att man omedelbart vill ha ett system, som skulle göra statsbidraget till kommunerna mindre.

Och samtidigt som herr Werner talar om att det är mycket olämpligt att låta kostnaderna för ortsavdragsreformen åvila det kommunala skatteunderlaget i stället för det statliga, säger herr Werner i reservationen, att det system, som han förfäktar och som skulle minska bidraget till kommunerna, skulle medge en starkt motiverad lättnad i den direkta statsbeskattningen. Jag förstår inte hur det går ihop, herr Werner!

Ang. höjning av de kommunala oravsavdragen m. m.

Till sist vill jag påpeka, att jag är lika övertygad som herr Werner om att det måste vara något system, som ger kommunerna hjälp åtminstone under en period, tills de hinna anpassa sig efter de nya förhållandena. Och jag har ingenting alls att invända emot att man då prövar även skatteutjämnings väg.

Herr WERNER (kort genmäle): Jag kan inte förstå, att inte herr Elon Andersson har fattat innebörden i vad som jag har yttrat här och vad som står i reservationen. Den senare tar sikte på ett mycket kortvarigt provisorium i avvakten på att man skall komma fram till en riktigare lösning av hela kommunal-skattefrågan. Vi vilja ha ett riktigare skatteutjämnings-system, som inte längre medger, att statsbidrag i den ordning, som nu föreslås, tillkomma kommuner med låg uttaxering, exempelvis sådana som bara ha en utdebitering av två eller tre kronor per skattekrona och som strängt taget inte ha behov av statsbidrag. De medel, som därigenom lösgöras, kunna tillfalla hårdare beskattade kommuner. Det skulle dels innebära en rationellare ordning och dels, såsom det mycket riktigt har sagts här, medföra en icke obetydlig lättnad i de nu föreslagna statsutgifterna.

Det är alldeles uppenbart, att det är möjligt att lösa hela kommunal-skattefrågan efter riktigare grunder än vad som nu sker med åtskilligt mindre kostnader än dem, som utskottets förslag kommer att medföra.

Herr NÄSTRÖM: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Sjødahl sagt, men då jag tillsammans med ett par kamrater väckt en motion angående barnbidragets storlek, ber jag att få säga några ord.

I bevillningsutskottets betänkande kan man på s. 35 läsa följande: »I motionerna har gjorts gällande, att barnfamiljer bosatta i kommuner i de högre dyrorterna och med högre utdebitering än 10 kronor skulle bli underkompense-

rade, därest barnbidragen endast höjdes med 30 kronor. — Påpekandet i motionerna är givetvis i och för sig riktigt. Å andra sidan skulle, såsom i propositionen framhållits, en höjning av barnbidraget med 20 kronor i kommuner i de lägre dyrortsgrupperna och med låg utdebitering utgöra full kompensation för barnavdragets bortfallande. Vid sådant förhållande anser utskottet den i propositionen gjorda avvägningen böra godtagas.»

Om jag tolkar detta rätt, herr talman, skulle det betyda, att man skulle förklara för barnfamiljerna på de dyrare orterna, att visserligen få de en försäkring, men att de inte skola glömma att det finns familjer i andra delar av landet, som få en förbättring! Är det någon i denna kammare, som tror, att dessa barnfamiljer skulle godta en sådan förklaring? Det är det väl knappast.

Jag vill erinra om att bl. a. socialstyrelsen, kammarrätten, Landsorganisationen och flera länsstyrelser, däribland länsstyrelserna i Örebro län och Blekinge län, i sina remissyttranden ha förordat höjning av barnbidraget med 40 kronor. Det förvånar mig inte att framför allt Landsorganisationen har gått in för denna linje, och Landsorganisationen finner ju att det är möjligt, att detta högre barnbidrag rymmes inom den utgiftsram, som det här tidigare har talats om.

Någon nämnde för en stund sedan, att det är ett förhållandevis litet antal familjer, som inte erhålla full kompensation. Det är väl ändå inte riktigt. Medelutdebiteringen i kommunerna var år 1949 för hela riket 11 kronor 10 öre. Vi skola inte glömma, att utom den egentliga kommunal-skatten är det också fråga om landstings-skatt och tingshusmedel. Det betyder att det är ett mycket stort antal barnfamiljer, som få den underkompensation, varom här talats.

Hur det blir i framtiden, sedan vi fått utveckla systemet med bidrag från staten till kommunerna för utjämning av skattebortfallet, är det väl för tidigt att nu yttra sig om.

Ingen av oss är väl obekymrad om de

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

ekonomiska konsekvenserna av vårt förslag. Men från flera håll har det vittnats om att man kan hysa goda förhoppningar, att kostnaderna i alla fall skola kunna inrymmas i den kostnadsram, som utskottet har angivit.

Häromdagen var jag inne i medkam-maren och hörde på en debatt. Bevillningsutskottets ärade ordförande uttalade därvid såsom sin mening, att de, som fostras i bevillningsutskottet, framför alla andra få tänka på statens inkomster, under det att ledamöter av andra utskott kanske inte gärna tänka på annat än utgifterna. Det kanske ligger något i att ett utskott, som framför allt sysslar med inkomsterna, blir i tillfälle att på ett helt annat sätt än de andra överväga statens möjligheter i ekonomiskt hänseende. Men det slog mig, att det även finns andra fostringscentraler, som äro högaktuella just i dag, nämligen de barnrika familjerna. De av oss som fostrats i de centralerna ha nog en ganska stor respekt för den betydelse, som en ökning av barnbidraget med 40 i stället för 30 kronor skulle ha för dessa barnfamiljer. Det är väl ändå inte riktigt att säga, att höjningen inte har någon som helst betydelse. Vi veta att just de familjerna få vända på slanten många gånger, innan de ge ut den. Jag hoppas att man inte behöver anses förfallen till någon sentimentalitet, när man belyser just den detaljen.

Efter vad jag förstår bör det vara möjligt för oss att genomföra en förbättring av bidraget med 40 kronor i stället för 30 kronor, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den med I betecknade reservationen.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Den siste ärade talarens inlägg ger mig anledning att understryka den synpunkten, att ingen har motsagt, att det kommer att finnas rätt många barnfamiljer — dock icke flertalet — som icke få full kompensation. Men man måste väl ändå fråga, om det kan vara klokt att ge dem full kompensation, när man därigenom ger det stora flertalet överkompensation. Är det inte, som jag sade i mitt

första anförande, att odsla med statens medel? Det hade varit en annan sak, om motionärerna och reservanterna hade föreslagit, att man skulle försöka bota denna ojämnhet med en differentiering av barnbidragssystemet eller, såsom de sakkunniga faktiskt ha sagt i sitt betänkande, försöka komma till rätta med saken på skatteutjämningsvägen. Jag måste ånyo understryka, att det är alltför kostsamt att ge de underkompenserde full kompensation, eftersom man samtidigt genomför en överkompensation för de övriga.

När herr Näsström säger att det finns goda förhoppningar att kunna inrymma dessa 17 miljoner kronor i den tänkta kostnadsramen, vill jag bara säga, att det skulle vara bättre, herr Näsström, med litet kunskaper på området än med förhoppningar!

Herr **VELANDER** (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet faller åter tillbaka på att, om man nu höjer barnbidraget med 30 kronor, kommer det visserligen inte att bli tillräcklig kompensation för barnförsörjarna i många kommuner, men det blir överkompensation för barnförsörjare i ett stort antal andra kommuner. Jag var något inne på den saken i mitt första anförande, och då tillät jag mig att säga, att, om man inte på denna punkt nu kan komma fram till en rationell ordning, skall man skjuta på frågan om reglering av barnbidragen, tills man kan ta upp kommunalskattefrågorna i stort. Man skall följaktligen bevara status quo under den korta tid av ett eller två år, innan man når fram till kommunalskatte-reformen. Man bibehåller alltså under mellantiden de nuvarande barnavdragen, och skulle det då inte finnas utrymme för resonemanget, att man genom en reform går in för en avvägning, som medför alltför stora ojämnheter i kompensationshänseende? Den tankegång, som herr finansministern nu senast framförde, visar, att man hade bort skjuta på den här frågan, tills man hade hunnit närmare överväga den och detta i ett därför lämpligt sammanhang.

Ang. höjning av de kommunala ortsavdragen m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om punkten I 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 509 i motsvarande del.

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På sedermera gjorda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna I 2 och I 3 hemställt.

Härpå gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som framkommit beträffande punkten I 4, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sjödahl m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen, i vad den avsåge förevarande lagförslag; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sjödahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57 punkten I 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sjödahl m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i vad den avser förevarande lagförslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sjödahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 47.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna II a och II b hemställt.

I avseende på punkten II c, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 57 punkten II c, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns där-

Ang. kompensation till kommuner för skatteförlust m. m.

vid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna II d—II g hemställt.

Ang. kompensation till kommuner för skatteförlust m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928, nr 370, m. m., i vad propositionen avser grunder för utbetalande av statsbidrag, jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 241 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 31 mars 1950, föreslagit riksdagen att dels antaga vissa vid propositionen fogade författningsförslag, dels ock godkänna i propositionen angivna grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting.

Propositionen hade, såvitt angick grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

I anledning av förevarande proposition hade väckts följande motioner, vilka, såvitt de angingo de delar av propositionen som remitterats till statsutskottet, hänvisats till detta utskott och i övrigt till bevillningsutskottet, nämligen

I: 508 av herr *Velander* m. fl.;

I: 509 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*;

I: 511 av herrar *Björck* och *Lindblom*;

II: 602 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.;

II: 603 av herr *Persson* i Landafors m. fl.;

II: 605 av herrar *Svensson* i Ljungkile och *Ståhl* samt

II: 606 av herr *Hjalmarson* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 508 och II: 606 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte, med avslag å propositionen nr 241, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av de synpunkter som i motionerna anförts, för 1951 års riksdag framlägga förslag till en reform av den kommunala beskattningen i dess helhet att träda i kraft den 1 januari 1952, omfattande bl. a. en reglering av grunderna för den allmänna skatteutjämningen.

I de likalydande motionerna I: 509 och II: 603 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att kommuner och landsting måtte kompenseras av statsmedel för det skattebortfall, som uppstode genom den föreslagna kommunalskattereformen.

I de likalydande motionerna I: 511 och II: 605 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att vissa i motionerna berörda spörsmål avseende grunderna för beräkning av statsbidrag till kommunerna i anledning av den föreslagna ortsavdragsreformen måtte göras till föremål för fortsatt utredning.

I motionen II: 602 slutligen hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta att, intill dess ett mera rationellt och effektivt system för den kommunala skatteutjämningen beslutats och trätt i kraft, ersättning av statsmedel skulle utgå till såväl primärkommuner som landsting för hela den höjning av deras utdebitering, som bleve en följd av ett bifall till den i propositionen föreslagna omläggningen av det kommunala ortsavdragssystemet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 508 och II: 606, I: 509 och II: 603, I: 511 och II: 605 samt II: 602, såvitt nu vore i fråga, godkänna i propositionen nr 241 angivna grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och, i förekommande fall, till landsting.

Ang. kompensation till kommuner för skatteförlust m. m.

Reservation hade avgivits av herr *Gränebo*, fröken *Andersson* samt herrar *von Heland*, *Lundqvist*, *Skoglund* i *Dovers-torp*, *Rubbestad*, *Staxäng* och *Pettersson* i *Dahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 508 och II: 606 samt II: 602, med avslag å propositionen nr 241 ävensom motionerna I: 509 och II: 603 samt I: 511 och II: 605, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för 1951 års riksdag framlägga förslag till ändrade grunder för den allmänna skatteutjämningen;

b) uttala att, för den händelse den avsedda regleringen av grunderna för den allmänna skatteutjämningen icke skulle hinna bli genomförd till årsskiftet 1951/52, den för primärkommunerna och landstingen uppkommande utdebiteringsökningen på grund av förändrade orsavsdrag skulle i sin helhet täckas av statsmedel.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag skall nöja mig med att med hänvisning till vad jag i den föregående debatten har sagt be att få yrka bifall till motionen nr 509 i denna kammare, i vad den gäller yrkandet, att kommunernas och landstingens skattebortfall helt skall täckas av statsmedel.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation, vartill anslutit sig åtta av statsutskottets ledamöter, och jag är en bland dem.

Vi ha där hemställt, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att Kungl. Maj:t för 1951 års riksdag framlägger förslag till ändrade grunder för den allmänna skatteutjämningen, och dels att riksdagen skulle uttala att, för den händelse den avsedda regleringen av grunderna för den allmänna skatteutjämningen icke skulle hinna bli genomförd till årsskiftet 1951—1952, den

för primärkommunerna och landstingen uppkommande utdebiteringsökningen på grund av förändrade orsavsdrag skall i sin helhet täckas av statsmedel.

Sedan nu emellertid kammaren bifallit bevillningsutskottets betänkande nr 57, föreligger inte längre något skäl att vidhålla reservationens yrkande. Reservationen anknöytes nämligen till en reservation vid bevillningsutskottets betänkande, avgiven av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. Sedan beslut nu fattats i enlighet med bevillningsutskottets hemställan, föreligger inte någon anledning att nu yrka på att kammaren skall fatta ett beslut, som ansluter sig till reservationen till bevillningsutskottets betänkande och som därför delvis inte skulle ha motsvarighet i det fattade beslutet rörande barnbidraget.

Ehuru jag inte anser skäl föreligga att yrka bifall till reservationen till statsutskottets utlåtande, anser jag emellertid alltjämt, att de synpunkter, som där uttalas, ha aktualitet och framdeles böra kunna tagas upp till övervägande.

Jag har således, herr talman, inte något yrkande i denna punkt.

Herr **WERNER**: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av herr *Gränebo* m. fl. till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **SUNDELIN**: Herr talman! Statsutskottet har i detta sammanhang endast haft att behandla grunderna för utbetalande av statsbidrag till kommuner och i vissa fall till landsting i anslutning till det förslag, som nyss har antagits. Efter den diskussion, som har förekommit, är det väl rätt överflödigt att närmare gå in på denna fråga. För min del skulle jag endast vilja uttrycka den förhoppningen, att den i propositionen företagna ändringen i orsavsdragskommitténs förslag, att till utgångspunkt vid beräkningen av kommunernas utdebiteringsbehov skall tagas treårsperioden 1947—1949 i stället för den av kommittén föreslagna sjuårsperioden 1944

Ang. kompensation till kommuner för skatteförlust m. m.

—1950, skall leda till ett för kommunerna så rättvisande resultat som möjligt. Skulle det visa sig att detta inte blir fallet, så vill jag hoppas, att denna fråga kommer att bli föremål för ytterligare överväganden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Sedan nu herr Werner trots det beslut, som kammaren har fattat, likväl anser sig böra yrka bifall till den reservation, som är knuten till statsutskottets utlåtande nr 186 och där mitt namn förekommer som första namn, skall jag, herr talman icke sätta mig emot att ett sådant yrkande framställs. Anser herr Werner, att kammaren bör bifalla reservationen, har jag inte någon anledning att motsätta mig det.

Herr WERNER: Jag har tillåtit mig att framställa yrkandet om bifall till herr Gränebos m. fl. reservation, ty vad utskottet och reservanterna här föreslå skiljer sig helt från det beslut, som kammaren har fattat med anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 57. Där upptogs reservanterna frågan om ett upphävande av fastighetsskatten m. m. Här gäller det frågan om ekonomisk kompensation till kommunerna för den skatteförlust, som kommunerna komma att lida genom höjning av ortsavdraget. Jag har velat påpeka denna skillnad för att förklara, varför jag har ansett mig böra fullfölja det yrkandet, som vi framställt i motionerna.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Jag ber att med anledning av herr Werners senaste yttrande få säga, att det kan vara riktigt, att riksdagen här skall anvisa medel till utjämning av den skatteförlust, som kommunerna lida, men dessa medel måste väl anvisas i anslutning till det beslut, kammaren tidigare har fattat, eftersom det utgör grunden för det statsbidrag, som skall utgå till kommunerna.

Nu är emellertid, såsom herr Werner här påpekat, formuleringen i denna reservation så vid, att det kan vara möjligt att sträcka sig åtskilligt längre än som sker genom det beslut, som kammaren har fattat genom att bifalla bevillningsutskottets betänkande nr 57. Ett bifall till reservationen bör ju inte strida emot det redan fattade beslutet, men ett bifall till densamma skulle medföra, att mera pengar ställas till förfogande än som är nödvändigt. När kammaren för en stund sedan hade fattat beslut om att inte medgiva anstånd för att man skall hinna göra en fullständig utredning av utjämningsfrågan, är det givet, att då behövas inte de pengar, som herr Werner hemställer om att riksdagen skall anvisa.

Det är anledningen till mitt första yrkande. Jag ansåg, att man inte här borde fatta motstridande beslut, utan att besluten skulle vara enhetliga, och statsutskottets förslag innebär ett tillgodoseende av det behov som föreligger på grund av det beslut, kammaren har fattat. Men finner herr Werner trots detta, att reservationen bör bifallas, skall jag inte sätta mig emot det.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) av herr *Persson, Helmer*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranledes av bifall till motionen I: 509 i nu ifrågakvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Werner* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, upp-

sattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 186, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Lagförslag om svenskt medborgarskap.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om svenskt medborgarskap, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 mars 1950 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 217, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om svenskt medborgarskap.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Konungen äger på ansökan till svensk medborgare upptaga (naturalisera) utlänning som

1. fyllt aderton år;
2. sedan *minst* sju år har hemvist här i riket;

Lagförslag om svenskt medborgarskap.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft dels en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion, nr 488, av herr *Herlitz*, dels ock en före propositionens avlämnande inom andra kammaren väckt motion, nr 383, av herr *Johnsson* i Stockholm.

I motionen II: 383 hade föreslagits, att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att, när det gällde flyktingar undan regimer, som de icke ansåge sig kunna leva under, tillämpa generösare principer för beviljande av svenskt medborgarskap såväl i fråga om tidens längd som övriga sociala krav eller, om dessa nya principer behövde stadfästas av riksdagen, uppdraga åt Kungl. Maj:t att inkomma till riksdagen med förslag till nya bestämmelser.

Motionen I: 488 utmynnade i yrkande, att riksdagen vid antagande av propositionen nr 217 måtte vidtaga vissa ändringar i lagförslaget 6 § och göra vissa uttalanden, som närmare angivits i motionen.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om svenskt medborgarskap;

B) att motionerna I: 488 och II: 383, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I förslaget till lag om svenskt medborgarskap voro de båda första styckena av 6 § så lydande:

(i utskottets förslag:)

Konungen äger på ansökan till svensk medborgare upptaga (naturalisera) utlänning som

1. fyllt aderton år;
2. sedan sju år har hemvist här i riket;

Lagförslag om svenskt medborgarskap.*(i Kungl. Maj:ts förslag:)*

3. fört en hederlig vandel; samt

4. har möjlighet att försörja sig och sin familj.

Finnes det medföra gagn för riket att sökanden upptages till svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må naturalisation beviljas, även om de i första stycket *under punkterna 1, 2 och 4* stadgade villkoren icke äro uppfyllda. *Om synnerligen starka skäl tala därför, må avvikelse ske från villkoret under punkt 3.* Är sökanden dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, må, även om annat särskilt skäl ej föreligger, avvikelse ske från det under punkt 2 angivna villkoret.

(i utskottets förslag:)

3. fört en hederlig vandel; samt

4. har möjlighet att försörja sig och sin familj.

Finnes det medföra gagn för riket att sökanden upptages till svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må naturalisation beviljas, även om de i första stycket stadgade villkoren icke äro uppfyllda. Är sökanden dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, må även om annat särskilt skäl ej föreligger, avvikelse ske från det under punkt 2 angivna villkoret.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! I det förslag till ny medborgarskapslagstiftning, som här föreligger, är det kanske en punkt, som alldeles särskilt tilldrar sig intresse.

Enligt gällande rätt är, såsom kammarens ledamöter torde känna till, förhållandet det, att om en utländsk kvinna gifter sig med en svensk man, medför giftermålet utan vidare att hon blir svensk medborgare. Det har nu varit vissa omständigheter, som ha gjort, att man inte längre har velat fasthålla vid denna ordning. Man gör i stället på det viset, att man hänvisar den utländska kvinna, som gifter sig med en svensk man, till att söka naturalisation. Man lättar hennes väg till det svenska medborgarskapet allenast på det sättet, att hon skall kunna vinna naturalisation på billigare villkor än andra.

För min personliga del tror jag, att det är ett principiellt riktigt steg, som man här har tagit, men jag har i en motion givit uttryck åt den meningen, att det är skäl att på det här området visa all möjlig försiktighet. Det måste väl ändå för oss i stort sett framstå som det naturliga, att en kvinna, som gifter sig

med en svensk man, tillika införlivas i det svenska folket och sålunda vinner samma medborgarskap, som hennes barn komma att ha.

Med utgångspunkt härifrån har jag i min motion uttalat mig för att man med accepterande av Kungl. Maj:ts linje skall göra det mesta möjliga för att underlätta medborgarskapsförvärvet för den kvinna, som har gift sig med en svensk man, och jag har haft den glädjen att se, att utskottet har uttalat sig ganska bestämt i motionens riktning. Det föreligger ett uttalande, som går ut på att naturalisationspraxis bör utformas så, att när en utländsk kvinna gifter sig med en svensk man, »naturalisationsförfarandet under normala tider för det stora flertalet fall kommer ett anmälningsförfarande nära». Att så sker, är enligt utskottets mening en »förutsättning för att naturalisationslinjen skall kunna godtagas».

Utskottet har vidare utvecklat denna sin syn med varjehanda uttalanden om huruledes en utländsk kvinna, som gifter sig med en svensk man och bosätter sig här i landet, skall åtnjuta lätnader utöver dem Kungl. Maj:t tänkt sig i olika hänseenden. Det är emellertid en

Lagförslag om svenskt medborgarskap.

liten missräkning som jag har haft här och som jag ber att få anmäla för kamraren.

Utskottet har visserligen beaktat läget för de utländska kvinnor, som bosätta sig här i landet. Men vi ha ju att räkna med en hel del andra fall också. Vi ha svenskar, som bo i utlandet, stanna kvar där och gifta sig med utländska kvinnor; vi ha vår diplomatiska och konsulara personal, och vi ha många personer, som äro knutna till svenska företag i utlandet eller eljest verksamma där. Hur skall i sådana giftermål medborgarskapsfrågan för hustrun bedömas enligt utskottets mening? Departementschefen har uttalat sig ganska snävt på den punkten. Han erkänner att det »ofta», som han säger, »finnes ett legitimt intresse för en i utlandet bosatt svensk att hans hustru må kunna utan dröjsmål bli svensk medborgare.» Han pekar på en del situationer, där detta kan vara skäligt. Men han tycks inte vilja acceptera detta såsom det normala. Här emot har jag vänt mig i min motion, och det har då varit, som sagt, något av en missräkning för mig att finna, att utskottet på denna punkt har uttalat att utskottet i allt väsentligt kan instämma i vad departementschefen uttalat.

Jag vet inte riktigt, hur detta utskottets uttalande skall förlikas med det generella principuttalande, som jag inledningsvis citerade, nämligen att vi över huvud taget skola se till, att naturalisationsförfarandet tillämpas på det sättet, att de kvinnor, som gifta sig med svenska män, knappast ha mer att göra än att anmäla sin önskan om svenskt medborgarskap för att bli svenska medborgare. Det vore tacknämligt, om man kunde från utskottets sida få höra, hur utskottet sett på denna sak, som — det vill jag understryka — för svenskarna i förskingringen är av ganska stor betydelse.

Herr BRANTING: Herr talman! Det lagförslag, som här har framlagts för riksdagen, förtjänar säkerligen stort intresse och kommer att få en ingripande betydelse i det dagliga livet för många människor.

Jag hörde för min del till dem, som vid första genomläsningen av det föreliggande förslaget tyckte att däri funnos åtskilliga bestämmelser, som inneburo en skärpning och en viss tillbakagång i förhållande till nu gällande, relativt liberala principer. Genom utskottsmotiveringen har emellertid de ifrågasvarande bestämmelserna, som jag här strax skall något närmare vidröra, fått en sådan innebörd, att man i stort sett kan säga, att lagförslaget tillgodoser de önskemål beträffande en liberal praxis, som skäligen kunna ställas. Här föreslås sålunda, för att ta ett exempel, den förändringen i förhållande till gällande rätt, att en utlänning, som lever i Sverige och vill söka svenskt medborgarskap, skall ha vistats här sju år för att få sådant medborgarskap, under det att förut gällande bestämmelser innehöllo, att han skulle ha vistats här allenast fem år. I själva verket har på denna speciella punkt i praxis gällt en vistelsetid i de allra flesta fall av åtta, nio och under krigstiden till och med tio år eller mera. Man har under de sista åren försökt att komma ned till sju år, och på den sista tiden torde man från Kungl. Maj:ts sida ha tillämpat en praxis av sju år. Genom de uttalanden, som nu gjorts i utskottsmotiveringen, är klarlagt, att sju år skola, så ofta inte särskilda omständigheter till annat föranleda, verkligen vara regel. Det skall alltså bli möjligt för utländska medborgare, som här vistas och önska bli svenskar, att få sitt svenska medborgarskap redan efter sju år. Motiveringen till den blivande lagen på denna punkt förlämnar stadgandet en sådan innebörd, att man torde kunna påstå att här i själva verket inträder en viss förbättring i nu gällande ordning.

Även i åtskilliga andra punkter ha klara och tydliga uttalanden gjorts av utskottet, som måste sägas innebära väsentliga framsteg i jämförelse med propositionen. Sålunda förekomma ju särskilda bestämmelser beträffande medborgarskapsansökningar för medborgare i de nordiska länderna, och det har nu klart sagts ut, att den vistelsetid, som i dessa

Lagförslag om svenskt medborgarskap.

fall regelmässigt skall erfordras, bör vara allenast tre år. 6 § i lagen ger Kungl. Maj:t möjlighet, när omständigheterna särskilt föranleda därtill, att väsentligt mildra samtliga de villkor, som äro uppställda såsom regel för vinnande av svenskt medborgarskap. Bestämmelserna beträffande medborgare i de nordiska länderna, som söka svenskt medborgarskap, komma genom det nordiska samarbete, som ägt rum i detta ärende, att bli gällande även för svenska medborgare som söka medborgarskap i Norge eller i Danmark, där ju villkoren och praxis hittills ha varit sådana, att vederbörande svenskar fått vänta betydligt längre tid för att vinna medborgarskap.

Över huvud taget är det skäl att observera och glädja sig åt det nordiska samarbete, som här har kommit till stånd och som ju har medfört, att i allt väsentligt likartade regler hädanefter komma att gälla i de tre nordiska länderna på detta område. Jag vill stryka under vad utskottet i sitt utlåtande framhåvt, nämligen den alldeles nya formen för detta nordiska samarbete. Här har sålunda inte bara förekommit att lagförslaget utarbetats gemensamt av delegerade från de tre olika länderna, utan sedan ärendet avancerat vidare, har också ett samråd ägt rum mellan ledamöter i det svenska lagutskottet och representanter för motsvarande utskott i de norska och danska parlamenten. Sålunda har här ägt rum en direkt kontakt mellan lagutskotten i de tre nordiska länderna, vilket har möjliggjort att man under utskottsbehandlingen kunnat resonera sig fram till likartad lagtext och jämväl en likartad motivering. Jag vill framhålla vad sålunda förekommit såsom en glädjande händelse och en utveckling värd att beakta. Initiativet var danskt.

Beträffande den speciella fråga, som herr Herlitz berörde — äktenskapsinverkan på kvinnans medborgarrättsliga ställning — må erkännas att det var ett steg, som på många håll väckte en viss förvåning, när man i detta lagförslag gick ifrån den gamla regeln att en ut-

ländsk kvinna, som gifter sig med en svensk man, därigenom utan vidare förvärvar svenskt medborgarskap. Nu skall ju i stället gälla att hon måste söka dylikt medborgarskap. Men i detta sammanhang är att märka, att man icke minst genom den interskandinaviska utskottsbehandlingen, har vunnit full enighet om, att detta ansökningsförfarande, rent tekniskt sett, bör vara en enkel procedur och att, om ingenting särskilt föranleder till annat, den utländska kvinna, som gift sig med en svensk man, skall förvärva sitt medborgarskap efter kort tid, utan vidare krångel.

Herr Herlitz gav uttryck för en viss missräkning i ett alldeles speciellt fall, nämligen beträffande de utländska kvinnor, som gifta sig med svenska män och icke ta hemvist i Sverige. Förklaringen till att man i detta särskilda fall icke kunnat lika generellt anbefalla samma enkla procedur, som när det gäller utländska kvinnor, gifta med svenska män och bosatta här i landet, är givetvis den, att de individuella fallen här variera högst betydligt. Det torde vara alldeles klart att om exempelvis en svensk affärsman, boende i utlandet, gifter sig med en kvinna, som är medborgare i det land, där han bor, eller om en svensk konsulats- eller legationstjänsteman gifter sig med en kvinna av utländsk nationalitet, finns det vanligen icke någon som helst anledning att inte bevilja henne svenskt medborgarskap utan särskilt ingående undersökningar och med kort tidsutdräkt. Men alla fall äro måhända icke så enkla. Jag tror att herr Herlitz är fullt ense med mig därom, att äktenskap ibland kunna komma till stånd en smula lättvindigt; det kan exempelvis hända att en svensk sjöman i hamn helt hastigt ramlar in i ett äktenskap med en kvinna, om vilken ingen vet just någonting alls. Det kan i alla fall ibland vara skäl att låta myndigheterna få tillfälle att göra en viss undersökning eller en närmare granskning av vem vederbörande är.

Jag vill alltså framhålla, herr talman, att detta lagförslag, trots den något komplicerande omläggning som ägt rum be-

träffande gift kvinnas medborgarskap, i åtskilliga punkter måste anses innebära en direkt förbättring av nuvarande ordning. I vissa fall underlättar lagen förvärv av svenskt medborgarskap i jämförelse med vad nu gäller. De nya bestämmelser som kommit till, möjliggörande en prövning i de individuella fallen, torde vara väl motiverade med hänsyn till nu rådande allmänna förhållanden i världen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag vill endast med tillfredsställelse konstatera att de uttalanden, som herr Branting här gjort, onekligen peka mot en generösare praxis med avseende å de kvinnor, som i utlandet gifta sig med svenska män, än propositionen pekade på. Jag hoppas att det kommer att få sina konsekvenser vid lagens tillämpning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansieringen av kostnaderna för den nya kyrkomusikerorganisationen m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagut-

Lagförslag om svenskt medborgarskap. skott, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående sättet för utbetalning av de allmänna barnbidragen m. m.; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kommuns bidrag till kostnaderna för folktandvården.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.12 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.